

Kario

het gelukskind

door
W.A. BULLEMA

JAN HAAN GRONINGEN

Kario, het gelukskind

HAAN'S BIBLIOTHEEK VOOR DE JEUGD

Kario

het Gelukskind

door

W. A. BULLEMA

Geïllustreerd door J. HUIZINGA

JAN HAAN N.V. — GRONINGEN

De ochtend ontwaakt

Het is nog stil in de dessa, heel stil.

Stil liggen er de kleine bamboehuisjes in de donkerte van de nacht. En stil staan de klappers bij de huizen, zonder dat ook maar één blaadje van hun kruin beweegt.

Stil staan ook de pisangs op de erven van de huizen. Alleen een enkele badjing of klapperrat snuffelt nieuwsgierig op een pisangtros of er al een rijpe pisang te vinden is.

Geruisloos glijdt een uil tussen de takken van de bomen door, op zoek naar zijn prooi: een muis of een kleine rat, die hij onverhoeds zal grijpen en op een dikke tak van de assemboom zal oppeuzelen.

Zelfs de bamboebosjes langs de kali (rivier) staan doodstil: geen blaadje beweegt, geen enkel geritsel wordt gehoord. Alleen het water van de kali murmelt zacht het eentonige, eeuwen-oude liedje.

En kleine wolkjes drijven dromend langs de hemel, waar een zilveren maansikkel een bleek schijnsel geeft.

En in de armoedige huisjes van de dessa is het ook nog stil. Die huisjes liggen daar verspreid langs de

smalle kampongpaadjes, alsof ze slapen, al maar slapen, weggedoken onder de kruinen van hoge klappers, verscholen achter de heggen van doorn-bamboe.

De mensen slapen nog, want het is nog nacht. En het maanlicht is te zwak en te bleek: het lokt nog niet naar buiten, zoals in de heldere tropennachten, als het volle maan is, en de dessabewoners genieten van de koelte van de nacht en van het geheimzinnige maanlicht, waarbij men zo goed kan luisteren naar oude verhalen, sprookjes en legenden...

Maar het is al bijna morgen. En als de zon straks in het Oosten wakker wordt, dan duurt het maar even, en dan is het zo maar in ééns dag.

Kijk, daar ginds is al een wolkje een beetje rose gekleurd! En de manjars (wevervogels), die in de deftige koningspalmen hun hangnestjes gevlochten hebben, worden al wakker.

„Piete-piet”, fluistert er een.

„Piete-piet”, fluistert een ander.

„Piete-piete-piete-piet”, fluisteren er nog meer.

En dan duurt het maar enkele ogenblikken, en alle wevervogeltjes sjilpen hun vrolijk morgenliedje. O, ze zijn zo blij, zó blij, dat de nacht voorbij is. Straks zullen ze weer uitzwermen en voedsel zoeken voor hun jongen, die door de wind gewiegd worden in hun wiegelnestjes, die de oude wevervogels zo kunstig ophangen aan de bladeren van de koningspalmen.

„Piete-piete-piete-piet!” jubelen ze, want nu hoeven ze niet bang meer te zijn voor de donkere nacht. In die boze, donkere nacht kunnen ze maar nauw rustig slapen. Want in het fluwelen duister schuifelt de badjing immers onhoorbaar langs de gebogen bladnerven van de koningspalmen om eitjes te roven, of kleine vogel-

kindertjes, die zo rustig slapen in hun zachte wiegel-nestjes.

En deftig en statig roeien op hun brede wieken de laatste kalongs (grote vleermuizen) terug naar het bos, waar ze overdag slapen. Slapen, dat kúnnen ze straks wel, want ze hebben zich vannacht heerlijk te goed gedaan aan pisangs en aan mangga's, en aan andere lekkere vruchten. En als het wéér nacht is, dan gaan ze weer naar 't zelfde plekje...

Maar nu is het dag!

„Piete-piete-piet!” zingen de manjars.

En in de dessa kraait een haan.

Dan is Soekario wakker. Hij rekt zich even uit, wrijft de laatste slaap uit zijn oogjes, gaat overeind zitten, en glijdt geruisloos van zijn slaapbank.

Van talmen en treuzelen bij 't opstaan houdt Soekario niet. Waaróm zou hij ook treuzelen? Het is heerlijk fris in de morgen! De morgen is de heerlijkste tijd van de dag! Het zou meer dan jammer zijn, als je van de koelte van de morgen niet zou gaan genieten!

En de zon, het „Oog van de dag”, komt toch zeker niet iedere morgen weer om een lege dessa te zien? Het „Oog van de dag” wil mensen zien, mensen die blij zijn dat Toean Allah hun weer een nieuwe dag geeft. Iedere nieuwe dag is immers een geschenk van Toean Allah! Soekario gaat vlug naar buiten. Gekleed is hij al: een kort broekje is het enige kledingstuk dat hij aan heeft. Dat heeft Moeder eens voor hem meegebracht van de Njonja, de mevrouw van het grote, witte huis waar Hollanders wonen. En op de slaapbank lag zijn zwarte mutsje. Dat zet hij op. En dan gaat hij naar de achterkant van het huis, waar de keuken is. Onder een afdak van bamboespijlen met palmladeren liggen drie

keien. En daarop staat de koperen waterketel. Er is al water in. En nu gaat Soekario thee zetten.

Ja, dat doet hij elke morgen. Dat is zijn werk. Hij is wel de kleinste thuis, want hij is nog maar zes of zeven jaar, maar Moeder zegt, dat hij het beste van allemaal thee kan zetten.

Zijn broertje en zijn zusje zijn ouder. Zijn broertje Soepardjo is al elf of twaalf jaar, en zijn zusje Soemiwiati is acht of negen. Hóé oud ze precies zijn, weten ze niet.

Dat weten Vader en Moeder óók niet. Dat weet een Javaan immers niet. Waaróm zou hij dat ook weten? Als 't héél mooi is, dan zegt Moeder misschien: „Soepardjo is geboren toen die grote overstroming geweest is”. En Soemiwiati? „O, dat was, toen de Njonja uit het grote, witte huis met de grote boot naar „het koude land” ging.”

En Soekario? Ja, nu zal Moeder zich even moeten bedenken, als je haar dat vraagt. „O ja, Soekario is geboren toen de grote vuurberg, de Merapi, as en vuur gaf.”

De kleine voetjes en handjes van Soekario reppen zich. Hij neemt enkele stukjes brandhout en legt ze tussen de drie keien, waarop de koperen waterketel staat. Dan legt hij er met veel zorg de grotere stukken hout boven op. Nu zoekt hij Vaders vuurslag: de vuursteen met het harde, kantige stalen plaatje, neemt een plukje tondel en slaat vuur. De vonken springen in de tondel, en Soekario houdt er een kurkdroge houtsplinter bij.

En dan duurt het maar even, of die splinter begint te branden, want Soekario blaast uit alle macht dat plukje vuur aan! En dan is het maar kinderspel om

het vuur onder de waterketel aan te steken. De droge takjes vatten vlam, een stuk oude, vermolmde bamboe knettert en knapt dat het een aard heeft, en met een waaier wakkert het kleine kereltje de vlammen aan. Op zijn hurken zit Soekario bij het vuurtje. Soepardjo slentert ook al over het erf. Met een handdoek onder de arm loopt hij het paadje af, dat naar de kali voert.

Hij gaat al vast een bad nemen. Heerlijk is dat in de vroege morgen: het koele water van de kali drijft de laatste restjes slaap weg. Zo'n bad, daar wordt een mens echt sterk en fit van!

Soekario zit in gedachten bij het vuurtje. Zijn ene handje beweegt de bamboezen waaier gedachteloos heen en weer. Hoor die haan van Pa Wirio eens kraaien! Het klinkt door héél de dessa! Ja, da's een pracht-haan! In heel de kampong is geen vechthaan te vinden die het van Pa Wirio's haan kan winnen! En hoeveel geld heeft die haan al verdiend voor Pa Wirio! Bij ieder hanengevecht is hij overwinnaar!

Soekario wuift gedachteloos met de waaier heen en weer. Als Vader óók eens zo'n vechthaan had, dan kon Vader daar óók geld mee verdienen. Als Soekario later groot is, wil hij vast en zeker óók een vechthaan hebben. Maar dan moet hij eerst véél geld hebben, want een goede vechthaan is erg duur.

Soekario waaiert nog steeds. Het water begint al te razen. Ja, veel geld. Hij verdient soms al wat. Een gobang (een halve stuiver), als hij op de karbouwen van de hadji *) past. Maar hoeveel gobangs moet hij verdienen en bewaren om zo'n beste vechthaan te kopen?

Soekario zucht. Dat weet hij niet, want hij gaat niet

*) hadji = iemand die een bedevaart naar Mekka gemaakt heeft.

naar school en kan niet rekenen. En al zou hij naar school gaan, ach, zóveel gobangs, nee, dat zou hij niet kunnen uitrekenen. Erg veel, erg veel, wel een hele mand vol!

Het water kookt. Van de plank, zwart van de rook die onder 't afdak blijft dralen, neemt hij het roodbruine theepotje. Uit een oud cacao-blikje, dat Moeder eens kreeg van de Mevrouw uit 't grote, witte huis, neemt Soekario wat thee. En op de hete damp van de koperen waterketel staat spoedig de thee te trekken. En dan komt Moeder ook eens kijken.

Zwijgend kijkt ze naar haar kleine jongen. Maar ze zegt niets. En Soekario zegt ook niets. Wat zouden ze ook zeggen? „Goede morgen”? Net als de Hollanders doen? Och wel nee, dat doet immers niemand!

Soemiwiati komt er ook bij staan. Zij ziet er al even onverzorgd uit als Moeder. Beiden hebben het zwarte haar in een vlecht op de rug hangen, op het versleten, groezelige baadje. Beiden hebben een oude, afgewassen sarong omgeslagen. En bij beiden is de weemoed in de donkere ogen te lezen: het leven is niet vrolijk voor een arm dessa-mens.

Het is alles alle dagen gelijk: soberheid en vaak zelfs gebrek. Zó wil Toean Allah het, en geen mens kan dat veranderen. Geen mens mag het anders willen, want zoals Toean Allah het wil, zó behoort het te zijn. „Het staat geschreven.”

„Waar is Soepardjo?” vraagt Moeder.

„Naar de kali”, zegt Soekario.

Dan neemt Moeder twee theekopjes en schenkt thee in voor zich zelf en voor haar man. Deze zit vóór 't huis op een bank een strootje te roken. Daar houdt Pa Kario van. Als hij 's morgens de kooi met de perkoet (tortelduif) heeft opgehesen aan de hoge

bamboe vóór zijn huisje, steekt hij een strootje op. Dan wacht hij, tot zijn vrouw hem een kopje thee brengt.

Alles gaat zwijgend. Héél spaarzaam zijn de woorden, die ze spreken. Zo hóórt het.

Pa Kario drinkt zijn thee zwijgend op de bank vóór het huis. En zijn vrouw drinkt haar kopje achter 't huis, onder 't afdak: in de keuken.

Zó doen alle Javanen het. Zo is het altijd geweest. En zó moet het blijven, want zó is het immers goed.

Soekario is óók naar de kali gegaan. Als hij er komt, zijn er al veel meer jongens uit de dessa. Ze spartelen in het water en proberen op een plek, waar het een beetje dieper is, te zwemmen.

Zwemmen kunnen ze allemaal. Dat hebben ze zó maar geleerd. Net als jonge eendjes; die kunnen immers ook zwemmen, zonder dat iemand het hen leert.

Heerlijk is zo'n bad in de vroege ochtend! De zon schijnt op de natte haren, die om hun hoofd plakken. Schijnt op de bruine ruggen en op armen en benen, die glimmen als brons in de stralen van de morgenzon.

En als je een eindje verder gaat, dáár, waar die grote kei midden in de kali ligt, en je kijkt dan naar de kant waar de zon zit, dan schittert alles in het zonlicht. Al die kleine watervalletjes, waar het water over een kei stroomt. En al die plekjes, waar het water, tussen de keien door, haastig een weg zoekt.

Heerlijk vinden ze het allemaal. En haast hebben ze niet, want de meeste jongens hebben vandaag niets te doen. Is het dan vakantie? Wel, ze hebben altijd vakantie! De meesten gaan nooit naar school! Wie niet naar school wil, blijft maar thuis. Of gaat met zijn kameraadjes naar de kali. Of naar 't bos. Of naar de

suikerrietvelden om een stuk van een suikerrietstengel te halen. O, dat is zo heerlijk zoet, zo'n stengel: het merg, dat er binnen in zit, smaakt zo lekker!

Of ze gaan op een stil plekje bij elkaar zitten spelen. Met knikkers. Maar die zijn duur. Je kunt ook spelen met sawoepitten. En dan zo heerlijk dobbelen! Dát is echt spannend! Dobbelen!

Dat doen de grote mensen immers óók! Die dobbelen om centen. Soms om gobangs, of om dubbeltjes of kwartjes. Als je gelukkig bent, kun je veel geld winnen. En als je ongelukkig bent, kun je al je geld verliezen. Daar is niets aan te doen. „Het staat geschreven.” En wat Toean Allah opgeschreven heeft, kan geen mens veranderen.

Bijna alle jongens spartelen en duikelen nog in de kali, als Soepardjo en Soekario al weer weg gaan.

„Wat ga je doen, Pardjo?” roept één van Soepardjo's kameraden.

„Klappers plukken bij Hadji Oemar”, zegt Soepardjo. Ja, daarom gaat hij al zo gauw terug naar huis. Vandaag gaat hij geld verdienen. Op het erf van de hadji staan veel klapperbomen. En veel klappers zijn rijp. Die moeten geplukt worden. En als hij goed meehelpt, krijgt hij vanavond een dubbeltje.

En dan: morgen! Morgen gaat de hadji misschien met een kar vol klappers naar het stadje in de buurt. En dan! Dan mag hij misschien wel mee!

Heerlijk is dat, zo'n reisje, boven op de kar met klappers. En onderweg soms eens pleisteren bij een warong (restaurantje) en dan trakteert de hadji hem. En als hij op de karbouwen past, die de kar trekken, dan krijgt hij 's avonds misschien ook nog wel een dubbeltje!

En misschien hoeft hij niet alle geld aan Moeder te geven, en dan kan hij wat voor zich zelf kopen: een of ander zoetig snoeperijtje in de warong van Mbok Minah! (Moeder Minah).

„Ga je naar Hadji Oemar?” vraagt Soekario. Daar had Pardjo hem niets van verteld.

„Ja”, zegt Soepardjo, „en vanavond krijg ik vast wel een dubbeltje van de hadji.”

„Een dubbeltje!” denkt Soekario. „Dat is veel!”

Ja, dat is veel meer dan een gobang. Gek hè, een gobang is groot en een dubbeltje is maar klein. Maar een dubbeltje is wit. Dat is zilver. En daarom is een dubbeltje meer waard dan een gobang.

Maar je kunt eigenlijk veel beter gobangs hebben dan dubbeltjes, want dubbeltjes zijn zo klein: je kan ze gemakkelijk kwijt raken. Als je broekzak stuk is bijvoorbeeld.

Soekario grabbelt eens in zijn zakken. Wat zit daar? Nog een paar pindah's!

En gul geeft hij Pardjo er ook eentje! Ja, natuurlijk. Soepardjo is toch zijn broer. Zijn oudere broer, die hij moet eren en soms zelfs gehoorzamen. En als Soepardjo vanavond met een dubbeltje thuis komt, en misschien wat lekkers koopt, wel, dan zal hij misschien óók royaal zijn en zeggen: „Kario, kijk eens hier, dát is voor jou...”

Ja, wie weet... Misschien...

Als Pardjo thuis komt, Soekario netjes achter hem aan, geeft hij Kario zijn handdoek. En Kario is heel gedienschtig en hangt Pardjo's handdoek en die van hem zelf, op een drooglijn achter 't huis.

Vrolijk koert de perkoetoet in zijn kooi, hoog in de

lucht. Kario is trots op hun tortelduif! Het is een zeldzame vogel. Het is een héél voorname vogel! Nou en óf!

Duizend jaar geleden, zo heeft Vader eens verteld, woonde er op het eiland Java een machtige koning. Hij woonde in een prachtig paleis.

„Wel zo groot als het grote, witte huis, waar Moeder vroeger werkte voor die hoge Mevrouw?” had Kario gevraagd.

Toen had Vader gezegd: „Veel en veel groter. Wel honderd, wel duizend maal zo groot.”

Honderd, en duizend, dat was heel veel. Hoeveel, dat wist Kario niet. Dat paleis van die machtige Sultan was nog veel en veel groter geweest dan de suikerfabriek, waar Vader ieder jaar gaat werken.

En die machtige Grote Heer had ook tortelduiven. Prachtige tortelduiven. En die legden eitjes, en daar kwamen jonge perkoetoets uit. En toen die groot waren, legden die ook eieren. En dan gingen ze broeden, en dan kwamen daar weer jonge duiven uit. En als die groot waren, ...en zo ging het al maar verder, wel honderd keer, wel duizend keer.

En nu is hún tortelduif één van die duiven, die uit het paleis van die machtige Sultan afkomstig waren. Het is dus geen gewone dessa-duif, maar eigenlijk een paleis-duif, een Koningstortel!

Dat kan je nog wel horen ook! In de hele dessa is geen enkele perkoetoet die zó mooi kan koeren! Hoor maar: „Roekoekeroekoeh”. Mooi hé? Nee, zo'n echt deftige en voorname tortelduif is in héél de dessa niet te vinden.

Veertig gulden had Pa Kario er voor betaald. Dat is zeker erg veel. Kario weet niet precies, hóéveel dat is. Hij wil later toch óók zo'n voorname tortelduif

hebben, als hij groot is, en een vechthaan, en.....
„Kario!” roept ineens Soepardjo, en Kario schrikt wakker uit zijn toekomstdromen. „Kario, ga je mee?”
„Waarheen?” vraagt Kario.
„Naar Hadji Oemar. Ik hoorde gister, dat Wirio niet geweest is, om op de karbouwen te passen. Hij heeft koorts. Misschien kun jij vandaag met de karbouwen naar de kali gaan. Dan krijg je vanavond een gobang!”
Kario is meteen klaar. Heeft hij dan al gegeten? Wel nee, maar dat is ook niet nodig. De meeste morgens krijgt hij geen eten. Misschien krijgt hij van Moeder wel een cent. Dan kan hij straks in de warong (winkelje) van Mbok Minah (Moeder Minah) wel wat kopen voor vanmiddag. En vanavond, och, dan zal Moeder wel wat eten hebben, of misschien heeft....
„Ga je mee?” roept Soepardjo nog eens.
En dan gaan ze samen op stap.

2

De kleine herder

Als Pardjo en Kario op het erf van de hadji komen, zijn er al meer mensen. Stil en zwijgzaam zitten ze achter het huis gehurkt te wachten, tot de hadji komt. De hadji is een voornaam man in de dessa. Hij is van „het witte volk”, één van de pelgrims, die naar Mekka zijn geweest.

Hij draagt een witte hoofddoek. En als het een grote Mohammedaanse feestdag is, dan draagt hij een witte fez, met gouddraad geborduurd. Dan draagt hij een witte kaftan: een lang, wit opperkleed. Dan kijken de andere dessabewoners hem eerbiedig aan.

De hadji is de rijkste man van de dessa. Natuurlijk: Toean Allah zorgt er wel voor, dat het hem goed gaat in de wereld! Hadji Oemar heeft toch ook de grote reis gemaakt naar de stad van de Profeet, en daarom zorgt Toean Allah goed voor hem. Kijk maar naar zijn klapperbomen: ze zitten vol met goudbruine klappers. En let maar eens op, straks, als de rijst rijp is en geoogst wordt: dan wordt de loemboemg (de rijstschuur) van de hadji tot de nok gevuld met dikke bossen padi. Die brengen de mensen uit de dessa, die

geld van de hadji hebben geleend, en die hun schulden in rijst afbetalen.

Ja, de hadji is een goed man: wie geld nodig heeft voor een bruiloft of een begrafenis kan het bij hem lenen. En als je het wilt terugbetalen, dan hoef je het pas te doen als de rijst rijp is. Dat is erg gemakkelijk. En Hadji Oemar vindt het ook wel goed, als je hem in klappers terugbetaalt.

En de hadji is ook een wijs man. Wie raad nodig heeft, kan bij hem terecht. Dan neem je natuurlijk een geschenk mee: een mooie tros pisang, of een kip, of een mandje met eieren.

En de hadji is ook een vroom man.

Iedere middag om een uur of vijf kun je hem horen bidden. Luid klinkt de zangerige galm van zijn gebed over de hele dessa. Iedereen kan het horen. En als je op reis wilt, of iets belangrijks gaat doen, b.v. een geit of een karbouw kopen, of een sawah (rijstveld) kopen, dan ga je eerst naar Hadji Oemar. En voor een paar kwartjes krijg je een streepje papier met een tekst of spreuk uit de Koran, het heilige boek van de grote Profeet. En met zo'n djimat kun je gerust op reis gaan: dan zul je geen ongeluk krijgen. En met zo'n gelukspapiertje kun je veilig een sawah of karbouw kopen: dan zul je vast een goede koop sluiten.

Maar van dit alles weet Kario nog niets af. Hij weet alleen, dat alle dessabewoners de hadji eerbiedig hoogachten.

Kario kijkt eens om zich heen. Hij kent de mensen wel, die hier allen gehurkt wachten op de komst van de hadji. Ze fluisteren, want het is immers hoogst oneerbiedig om luidop te praten zo dicht bij het huis van de hadji.

Een paar oudere mannen roken een strootje: een stukje van het schutblad van de maïskolf, waarin een beetje tabak met wat wierook.

De grote jongens, allen vriendjes van Pardjo, fluis-teren ook heel zacht. Ze spelen een beetje met grindsteentjes, die ze gooien naar een dikke pad, die soezelig aan de kant van 't grindpad zit te dromen.

Hij is nog loom van de feestmaaltijd van gisteravond, toen hij dozijnen uitzwermende vliegende witte mieren heeft verslonden. Nu kan hij zich niet uit de voeten maken: zijn buikje is veel te dik!

„Kario”, zegt een van de jongens, „moet jij óók helpen bij de klappers?”

Kario glimlacht verlegen: nee, dat zou hij nog niet kunnen. O ja, hij zou best in zo'n klapperboom kunnen klimmen, maar met een kapmes zo'n grote noot loskappen, nee, dat zou niet gaan.

„Hij moet op de karbouwen passen”, zegt Soepardjo. „Wirio is ziek. Hij heeft de koorts.”

De anderen kijken even naar Soekario. En Kario tekent, verlegen, met een stokje streepjes in de modder. 't Is maar goed, dat Pardjo er bij is, en dat die straks aan de hadji zal vragen, of hij op de karbouwen mag passen.

Hij voelt zich in eens een beetje klein worden, als de andere jongens hem allemaal zo aankijken. O, hij zou het zelf nooit aan de hadji durven vragen, met de karbouwen naar de rivier te gaan. Maar Pardjo heeft het zo beslist, en dan moet hij dat natuurlijk doen.

De verlegenheid zakt een beetje, als hij aan zijn gombang, zijn halve stuiver, denkt. Vanavond! Fijn! En morgen misschien wel weer. Als er maar geen mensen komen morgen, die een kar en een span karbouwen van de hadji willen huren.

Want misschien plukken andere mensen vandaag óók klappers. En misschien willen die morgen óók naar de stad om ze te verkopen aan de Chinees, die een olie-fabriekje heeft. En als de karbouwen moeten werken, hoeft er geen jongetje op hen te passen, en met hen naar de kali te gaan.

Fijn, die halve stuiver! Als hij eens ál die halve stuivers bewaarde, tot hij een mand vol had! Zou hij dan een vechthaan kunnen kopen? Of een perkoetoe? Zou dat genoeg zijn? Maar later, als hij groot is...

Maar verder kan Soekario nu niet dromen, want in de achtergalerij van het huis ziet hij de hadji komen. De mannen doven hun strootje en schuiven hun hoofd-doek wat terecht.

Allen zwijgen eerbiedig.

De hadji komt er aan. Even nog keert hij zich om en geeft aan een huisbediende nog een opdracht.

Dan komt hij toelopen op het groepje mannen en grote jongens in de tuin. Ze mompelen allen heel onduidelijk, maar ook heel onderdanig, een groet.

Hadji Oemar kijkt de kring eens rond. Drie mannen en zeven jongens. Zo, dat is wel genoeg.

Dan krijgt hij Kario in 't oog. Hij kijkt het kleine kereltje eens aan, dat héél gedwee op zijn hurken zit.

„Zo, wou jij óók al klappers plukken?” vraagt de hadji.

Allen voelen wel aan de stem van de hadji, dat hij maar een grapje met Kario maakt. Dat mag een hadji wel doen. Hij is toch van „het witte volk”, en zij zijn maar eenvoudige, arme dessamensen.

Soekario duikt nog dieper op zijn hurken. Zijn hartje klopt van verlegenheid. Zijn vingertjes wriemelen eerst om en om, en dan trekt hij met zijn rechterhand aan een vinger van de linkerhand: „Knap!” zegt die.

Héél zacht, maar toch duidelijk hoorbaar. Dan volgt een tweede, een derde, een vierde.

Maar als de vingers van de rechterhand aan de beurt zijn, hoort Soekario de stem van zijn broer. Hè, gelukkig!

Eerbiedig vraagt Soepardjo verlof, of Kario vandaag op de karbouwen mag passen, omdat Wirio ziek is.

De hadji kijkt Kario nog eens aan, die zenuwachtig aan zijn vingers trekt.

„Kan hij dat wel doen?” vraagt de hadji.

„O ja”, zegt Soepardjo, en hij vertelt meteen hoe knap en handig zijn broertje is.

„’t Is goed”, zegt de hadji.

Soepardjo kijkt zijn broertje even aan, die hem van terzijde met een vraag in zijn ogen om hulp smeekt. En Pardjo geeft een knikje met zijn hoofd, dat Kario heel goed begrijpt.

„’k Vraag eerbiedig verlof!” prevelt hij zachtjes, en kijkt schichtig naar de hadji.

Hadji Oemar roept zijn tuinknechtje en zegt, dat die Kario de weg maar even moet wijzen naar de karbouwenstal.

Het kleine kereltje staat heel verlegen en heel eerbiedig op en loopt dan half-hurkend weg uit de kring van de klapperplukkers. Pas als hij al wel tien of twintig meter verder is, waagt hij het rechtop te lopen.

Hij volgt de tuinknecht, een goedmoedige dessojongen met een paar niet al te pientere ogen in zijn bolle gezicht.

De karbouwenstal is op een andere hoek van het erf. Het is een eenvoudige ruimte, met een omheining van stevige bamboes. Méér niet. Zó klein is Kario niet, of hij heeft meteen de beesten geteld.

Acht zijn er. Ze kijken Kario en zijn metgezel met hun

grote domme ogen loom aan. Even gaat de kop een beetje vooruit, de neus iets omhoog, om de geur van die beide mensenkinderen op te snuiven.

Het tuinknechtje neemt de beide dikke bamboes weg, die de opening van de „stal” afsluiten.

Geen enkele karbouw beweegt zich. Loom en dromerig gaat hun onderkaak heen en weer.

„Heb je een dunne bamboe?” vraagt de tuinjongen. Nee, die heeft Soekario niet. Maar dat is niet erg. Een ogenblik later komt hij uit het bamboebosje op de grens van het erf terug. En hij heeft een mooie dunne bamboestok, die prachtig geschikt is om de karbouwen er mee te regeren!

„Kijk”, zegt de tuinjongen tegen Kario, „dit is de karbouw, waar Wirio ook altijd op zit. En die daar, is wel eens wat koppig, maar het zal best gaan hoor. Tabeh!”

En dan gaat Kario met zijn beesten op stap. Hij kent de roep, waarmee je karbouwen moet leiden. Trots en parmantig, maar toch met een bevend hartje, loopt hij achter zijn kudde, als een volleerde karbouwenjongen!

„Hoei!” roept hij, met een lange uithaal, als een van de grauwe beesten een zijpaadje inkijkt. En meteen zet de lobbes zijn voeten weer op 't goede spoor.

Grote mensen komen hem voorbij, en als ze goed opletten, zien ze Kario's ogen stralen van geluk en glinsteren van trots.

Jongens en meisjes komen hem voorbij, op weg naar het kleine desso-schooltje, of op weg naar de aloon-aloon, het dorpsplein, waar ze gaan knikkeren of vliegeren. Twee kijken vol verwondering naar Kario, die met de karbouwen van de hadji op stap is.

En Kario straalt van geluk.

„Hoei!” klinkt het luid langs het pad, dat naar de weide bij de kali voert. En als het alles zo wonder goed gaat, kruipt Kario straks op de rug van de karbouw, die de tuinjongen hem aanwees.

Trots als een Indische Maharadja (vorst) op zijn witte olifant, zo zit Soekario als een prins op zijn rijdier! „Hoei!” roept hij zo nu en dan.

En de sterke lobbessen luisteren naar het stemmetje van hun herder. En uit dat stemmetje klinkt zóveel zelfvertrouwen, dat niet één van hen er aan denkt, om het goede pad te verlaten.

Zo komt Kario buiten het dorpje. Daar is een open veld, dat voor de rijstbouw ongeschikt is. Hier groeit het harde, spichtige gras, waarmee de karbouwen

hun maal moeten doen. Aan de ene kant is de kali, waar vrouwen bezig zijn de was te doen. Op grote keien, die door de rivier zijn meegenomen uit de bergen, slaan ze de natte stukken wasgoed schoon.

Ha, moeder is er ook bij. En een paar buurvrouwen zijn er óók! Zouden ze hem zien?

Kario loopt eens in de richting van de kali. Zo nu en dan kijkt hij eens om. Het is een heel gewichtig werk op de karbouwen van de hadji te mogen passen. En hij moet ze goed in 't oog houden, want aan de andere kant van dit grasveldje is een tuin, waar mais groeit. Dáár zouden de karbouwen wel graag eens van willen snoepen!

Denk eens aan, dat dit gebeurde! O, wat zou hij zich schamen. Nooit zou hij weer bij de hadji durven komen. En hij zou óók geen gobang krijgen.

En de mensen zouden fluisteren, als ze hem door de dessa zagen lopen: „Kijk, dat is Kario, die niet goed op de karbouwen van de hadji paste”. Nee, hij zal wel goed uitkijken.

Kario komt nog wat dichterbij de kali. Dáár staat moeder. Ze is druk bezig. Net als buurvrouw. Zal hij even roepen? Nee, dat hóórt eigenlijk zo niet. Maar hij kan wel even de karbouwen waarschuwen.

„Hoei!” roept hij, en zijn heldere stemmetje schalt over de weide en over de kali, en komt als een zwak echo-stemmetje terug van de steile rivieroever, een eindje verder.

Moeder kijkt op. En buurvrouw ook. Moeder glimlacht even. Heel flauwtjes maar. En Kario kijkt haar trots aan. Ja, hij is het! Wist moeder niet, hé?

Nou maar, 't is niet mis; hij past op een troep karbouwen! Op de karbouwen van hadji Oemar! Ja, moeder, kijk maar! 't Is heus zo!

En met de zwiepende bamboe zwaaiend loopt hij weer naar zijn beesten, die rustig grazen. Even snuiven ze naar de geur van hun oppasser: en dan grazen ze weer verder. Straks, als de dag heet wordt, moeten ze hun magen vol hebben.

Dan gaan ze een koel plekje zoeken, op een ondiepe plek in de kali. De kop net boven 't water uit, liggen ze heerlijk in de koele stroom. Het „Oog van de dag” kan hen dan niet meer zien, en ze zijn meteen vrij van die zwermen van kleine vliegjes. Straks, ja.....

Het wordt al heet.

Aan de blauwe hemel drijven slechts enkele witte wolken, wit als kapok. Flauw ritselen de bladeren van de hoge bamboe aan de overzijde van de kali.

Kario loopt eens in de richting van het maïsveld. De karbouwen grazen rustig door. Ze zwiepen telkens met hun staarten naar de dozijnen vliegjes, die hun bloed willen zuigen.

Kario en zijn karbouwen krijgen gezelschap: drie glatiks *) strijken neer. Ze lopen onbevreesd tussen de karbouwen, die rustig doorgrazen. Parmantig stappen de glatiks tussen de hoge graspollen, net als de spreeuwen in Holland. En dan — wip! daar zit er een boven op de rug van een karbouw!

Het beest graast onverstoord verder. Het schrikt helemaal niet. Dat gebeurt immers zo vaak. Het zijn goede vrienden van de karbouwen, deze glatiks in hun vrolijke pakje. Kijk, kijk! de glatik maakt een wandeling op de karbouwenrug. Hij speurt en speurt, en — ja hoor, hij vindt iets. Een dikke, vette karbouwenluis! Die kan de karbouw niet meer plagen. En dan nóg een, en nóg een!

*) Glatik: vogel, zo groot als een spreeuw; bont verenpakje.

En kijk nu eens: nu wandelt de glatik over de nek naar de kop van de karbouw.

Hij buigt zijn kopje naar rechts en naar links, en zijn pientere oogjes vinden bij de oren en bij de horens heel wat lekkernijen.

Nu staat de karbouw doodstil: hij vindt het prettig, dat die glatik opruiming houdt onder al die ongenode gasten, waartegen hij zelf zich niet verweren kan. Die glatik is zijn vriendje!

Kario staat er naar te kijken. Leuke vogels zijn het toch, die glatiks. Maar hun perkoetoet is toch veel mooier, denkt hij ineens. Hun perkoetoet! En het is, of hij het diepe gekoer van hun tortel hoort. Nee, zó'n tortel is er in heel de dessa niet te vinden. Vader heeft het zelf gezegd.

Kario is helemaal vergeten, dat hij even bij het maisveldje wilde gaan kijken. Vanavond krijgt hij een halve stuiver, en als hij later groot is, krijgt hij een dubbeltje, als hij klappers plukt. En dan werkt hij op de suikerfabriek, net als vader, en krijgt een heleboel geld, en dan koopt hij óók een mooie perkoetoet. Of — of zou het beter zijn eerst een vechthaan te kopen? Daar kun je rijk van worden! En dan kan hij later wel een mooie perkoetoet kopen!

Kario droomt verder. Over gobangs en dubbeltjes en over geld en mooie dingen en over zijn vechthaan en zijn tortelduif. Net als de witte wolken aan de blauwe hemel, zo drijven zijn dromen verder naar het land van zijn verlangen. Heel zacht en heel geruisloos.

De karbouwen grazen en de glatiks komen bij hun grote vrienden op bezoek en trippelen over hun rug, hun nek en op hun horens . . .

En Soekario peinst over zijn vechthaan. Hij ziet hem al voor zich. Voelt hem in zijn armen. Wát een beest!

Kijk eens naar zijn heldere ogen, die zo dapper de wereld inkijken. Heb je ooit een vechthaan gezien, die zo'n prachtige kam heeft? En kijk eens naar zijn poten: met die geweldige sporen kan hij al zijn tegenstanders wel in stukjes scheuren! Wát een beest! In heel de dessa is geen vechthaan als die van Kario, zeggen de mensen.

Kario is helemaal vergeten, dat hij op weg was naar het maïsveldje. Een zacht windje waait de geur van de bloeiende maïs naar de weide. En de karbouwen krijgen die heerlijke geur in hun neus. Ze kijken eens naar hun oppasser. Die zit maar stilletjes voor zich uit te staren. En de bamboe zwiept soms zacht heen en weer, als Kario zijn haan, zijn dappere vechthaan op en neer beweegt, om hem op te hitsen tegen zijn vijand. Nog even wachten! Straks, dan . . .

Kario kijkt vol verachting naar het haantje van die man daar tegenover hem. Die vent moet zich maar niets verbeelden. Ja, toe maar kereltje, hits je haan maar op, toe maar, toe maar, 't geeft je niks. In heel de dessa is geen vechthaan als die van Kario, dat zeggen alle mensen. Met één slag van zijn geweldige sporen slaat hij dat schriele beest straks neer. Pas maar eens op!

De geur van de bloeiende maïskolven lokt. Die geur is zo verleidelijk voor karbouwenneuzen. Die neuzen gaan soms eens omhoog. Och, dat gras is ook zo dor en zo hard, en die geur van het veldje hiernaast is zo verlokkelijk . . .

Ongemerkt grazen ze in de richting van de maïs-akkers. 't Is, of de wind het fluistert in hun grote flaporen: „Ga mee, ga mee, ruik je het dan niet? Het is zo lekker, heerlijke malse maïs . . .”

Soekario's haan is woedend. Kario kan hem haast niet

meer houden. Wild is hij. En tegelijk laten ze hun hanen los: Kario en dat manneke tegenover hem. Veren stuiven links en rechts. Hoog in de lucht zwiept Kario's bamboe van opwinding. Ja, toe maar, toe maar! Goed zo, goed zo! Toe maar . . .

Alle mensen kijken met schitterende ogen toe: ha, dát is nog eens een haan, die haan van Kario, denken ze allemaal. Ze rekken zich uit: ze kunnen zich zelf niet meer houden. Ja, toe maar, ha! kijk toch eens, kijk toch eens!

Dat is de droom . . .

„Kraak, kraak!” dat is de werkelijkheid.

En met het bamboezen hekje om het maïsveldje, kraakt ook Soekario's mooie droom in splinters. O wee! Kijk dan toch: ja, toe maar, toe maar, hollen! hollen!

„Hoei!” schreeuwt een bevend jongensstemmetje over de weide, en Kario rent, en holt en schreeuwt, zodat de glatiks wegvliegen. En een paar wilde perkoetoets verdwijnen klapwiekend in de richting van de dessa.

„Hoei!” schreeuwt nog eens het bange stemmetje. En op zijn blote voetjes holt Kario naar het maïsveldje. Twee, drie karbouwen zijn al door de omheining heengebroken. Wég alle dromen van vechthanen en tortelduiven! Weg de gobang van Hadji Oemar!

„Hoei!” gilt hij nog eens en staat dan tussen de hoge maïsstengels. Zijn bamboe zwiept en striemt neer op de ruggen van de inbrekers. Zijn adem hijgt en het angstzweet breekt hem uit.

„Hoei!” krijst hij, zo hard hij kan, en dan, dan . . . dan gaan ze haastig terug, die ondeugende karbouwen. Terug, weg uit die heerlijke maistuin, waar de bloesem geurt en waar de malse maïskolven lokken. Te-

rug naar de schrale graspollen op het dorre weitje, waar de middagzon brandt.

In een sukkeldrafje jaagt Soekario de beesten voor zich uit.

„Hoei!” roept hij nog eens en zijn fijne stemmetje is dreigend en donker geworden. Want onder hun logge poten kraakte het wondermooie droompaleis van Soekario tot splinters ineen . . .

Als straks acht karbouwenkoppen net even boven het water van de kali uitsteken en het koele water zacht ruisend over hun grauwe ruggen stroomt, gaat Kario terug naar het maïsveld. Die heining moet weer gemaakt worden.

Met tranen in de ogen kijkt hij naar de kapotte omheining. O, als de mensen het zien, dan zullen ze vragen: Wie heeft die pagger (omheining) zo vernield? En dan zullen ze zeggen: dat deden de karbouwen van Hadji Oemar. En als ze vragen: Wie moest daar oppassen? dan zullen ze zeggen: Kario, die met zijn vechthaan zat te spelen en de karbouwen vergat . . . O, wat moet hij toch doen? Hij zal zich schamen, als hij door de dessa gaat. De grote mensen zullen hem verachtelijk aankijken en hij zal zijn ogen moeten neerslaan. En de kinderen zullen lachen en hem vragen: Kario, waar is je dappere vechthaan? En moeder zal zeggen: Die thee van jou is ook niks lekker meer . . . En Soepardjo en vader, o, o, wat moet hij doen?

Ja, die heining moet weer in orde!

Javaanse jongetjes zijn gelukkig erg handig. Ze worden niet verwend. Ze weten van aanpakken en kunnen zich redden.

Kario begint alvast de bamboelatten, die in de grond

staan, overeind te zetten. Het valt nog een beetje mee. Er zijn maar drie of vier kapot. En de dwarslatten waren taai en zijn bijna niet kapot. Van één brede maakt Kario handig twee smalle. Hij heeft vader wel eens geholpen, als die een hekje van bamboe maakte. Dat komt hem nu goed te pas. En zo ploetert hij een hele tijd door, tot alles weer netjes is.

De karbouwen liggen dromend in de kali. Daar hoeft Kario zich niet bezorgd over te maken. Maar die vernielde maisplanten! Hoe moet dat? Hij weet wel raad: alles wat kapot is, trekt hij uit de grond en gooit ze op een hoopje in 't gras. En de gaten, die de karbouwen in de zachte modder traptten, vult hij met zijn kleine handjes. Hij werkt als een paard.

En als alles weer aardig netjes in orde is, dan kruipt hij door een opening van de omheining. Met de vernielde maïsstengels haast hij zich naar de kali. Ploemp! daar gaan ze. De stroom neemt ze wel mee! Weg! Niemand zal ze ooit weervinden.

De karbouwen dromen.

Kario is heet van al het werk. Zijn blote bovenlijfje glimt van het zweet. Dan trekt hij zijn broekje, zijn enige kledingstuk, uit. Er is immers niemand in de buurt?

En dan duikt hij in de kali. Vlak bij de karbouwen, die de schrik al lang te boven zijn. Ze kijken hem aan met hun grote, domme koeienogen. Ze zijn alles vergeten: die geurige maïs, die langgerekte schreeuw: „Hoei!”, die tik met de zwiepende bamboe op hun dikke huid, de boosheid van hun oppasser . . .

Ze dromen en genieten van de koelte van slijk en water . . .

En Kario geniet óók net als de karbouwen! 't Is heerlijk in de kali. Op zijn rug ligt hij op een grote plat-

te steen. Het water kabbelt over zijn borst, over zijn buikje, over zijn benen en voeten, en zijn vingertjes trekken kleine voren in het stromende water. Alleen zijn hoofdje steekt boven het water uit.

En net als de karbouwen, zo is Kario al spoedig ook heel die schrik vergeten. Ook zijn dromen zijn weg. Stuurloos als de geknakte maïsstengels daar ginds in de kali, zo drijven zijn gedachten verder. Hij weet zelf niet wat hij denkt . . .

Het water kabbelt en murmelt het eeuwenoude kali-liedje: „Naar zee... naar zee... naar de grote zee...” De bladeren van de bamboe aan de oever hangen doodstil, want de wind slaapt nu ginds in de bossen, op de helling van de grote vuurberg.

En in deze stilte kijkt het „Oog van de dag” naar een klein jongetje, dat roerloos in de kali ligt. En naar zijn acht karbouwen. En naar de verlaten weide en het maïsveldje er naast. En naar de geknakte maïsstengels, waarvan er één is vastgeraakt tussen twee grote keien.

Zó is het alles goed, want Toean Allah heeft het zo gewild. „Het staat geschreven.”

Wie zou het ánders willen?

3

Klappers plukken

In de tuin van Hadji Oemar is druk beweeg. Als een aap klimmen de mannen langs de hoge klapperstammen omhoog.

Hun handen en voeten zoeken een steunpunt op de plekken, waar vroeger de machtige veerbladen van de klapper aan de stam zaten. Aan een touw om hun middel bengelt een kapmes in de schede. Het is vlijmscherp.

Drie jonge, sterke kerels kruipen omhoog. Als ze de onderste takken van de klapper hebben bereikt, zoeken ze een plekje, waar ze een beetje veilig kunnen zitten. En dan klinkt een tik van het kapmes tegen de steel van de klapper, — dan een doffe plons, — dat is er één. Wéér een tik, — weer een plof op de grond. Zó gaat het maar door.

De grote jongens zitten op een afstand gehurkt naar de plukkers te kijken. Als alle rijpe klappernoten van deze drie bomen er af gehakt zijn, dan moeten zij ze oprapen, en naar de plek brengen, die Hadji Oemar hun aangewezen heeft.

Pas op! Kom niet bij de boom, waarin een plukker zit! Dat is levensgevaarlijk!

Maar wachten is niet erg. Soepardjo en een paar van zijn vrienden halen een strootje te voorschijn en roken zo heel genoeglijk, net als oude mannetjes. En ze kijken naar de kerels daar boven in de klappers, die al hun best doen om alle rijpe klappernoten af te hakken. Ze moeten voorzichtig zijn: één misgreep en ze tuimelen van een hoogte van tien of twaalf meter naar beneden! Ja, voorzichtig moeten ze zijn en toch niet bang. Handig, en niet roekeloos.

Eén van de plukkers komt plotseling haastig naar beneden. Er zitten nog genoeg rijpe klappers aan zijn boom. Moet hij die dan niet plukken? Hij roept en schreeuwt en de anderen begrijpen het wel: er zat een mierennest in de kruin van die klapper. En die rode mieren bijten hem nu overal. Daar kan hij zich niet tegen verweren, daar hoog in de lucht! Vlug, vlug! Dáár is hij al beneden.

De jongens springen overeind om hem te helpen. Met bossen gras, of ook met hun blote handen strijken ze de venijnige mieren van zijn armen, van zijn benen, van zijn blote rug en borst. Maar ze zitten ook in zijn haar, in zijn hoofddoek, overal zitten ze, en bijten, bijten maar. En iedere beet wordt een pijnlijke plek, die verschrikkelijk jeukt.

Als de meeste mieren weggeveegd en weggestreken zijn, haast hij zich naar de put. Die staat achter het huis, dicht bij de keuken. Een open put met een paar stijlen op de gemetselde putwand, een dwarsbalk met een katrol en een emmer aan een touw.

Soepardjo helpt hem. Hij put water en giet dan zo maar een hele emmer vol water uit over de schouders en de rug van de arme man, die zich verbijt van pijn. Zo, dat is heerlijk fris en koel.

De jeuk en de pijn worden al minder en de mieren

spoelen meteen weg. Ja, toe maar, nog maar een emmer! Nóg maar een!

En dan spoelt het slachtoffer zijn hoofd goed af. Slechts een enkele mier vindt nog een plekje, waar hij onopgemerkt zijn vijand kan bijten. Wat deed die man ook in die boom? Waarom kwam hij hun nest ook verstoren?

Ja, die mieren verdedigen hun nest uit alle macht tegen zo'n indringer. Ze bijten, waar ze hem kunnen raken en spuiten in de wonde een heel klein druppeltje vergif. Dat doet pijn en het jeukt verschrikkelijk. In een schuurtje, achter op het erf wringt de man zijn broekje — zijn enige kledingstuk — uit, en gaat dan weer klappers plukken, maar — in een andere boom! En de jongens sjouwen de gekapte vruchten weg en gooien ze op een hoop. Als ze de klappers uit de boom, waarin het mierennest zit, wegbrengen, lopen ze ook nog wel een enkele prik op. Want op de klappers zitten natuurlijk óók nog enkele mieren, en op de grond krioelt het van die kleine, venijnige beestjes.

Tegen de middag komt Hadji Oemar eens kijken, hoe het in de tuin gaat.

Hij inspecteert de bomen, die een beurt hebben gehad. Dan kijkt hij naar de hoop klappers, die de jongens bij elkaar gebracht hebben.

Als hij een boom ziet, die maar voor de helft geplukt is, begrijpt hij wel, wat er aan de hand is. O, zit die boom vol mieren? Nou, dan hoeven ze die niet verder te plukken. In de keuken moeten ze ook wel eens rijpe klappers gebruiken. En de vruchten van die boom zullen er wel vanzelf afvallen, als ze helemaal rijp zijn.

De hadji telt en rekent. De oogst valt hem wel mee.

Wacht: misschien kan hij vanmiddag nog wel een kar vol klappers naar het oliefabriekje van de Chinees laten brengen.

Hij gaat naar de jongens, die op hun hurken zitten te wachten, tot er weer een boom afgewerkt is. Hij wenkt Soepardjo, die eerbiedig naderbij komt en dan neerhurkt, wachtend op de bevelen van de hadji.

„Jouw broertje past op de karbouwen, hè? Ga jij even met de tuinjongen naar hem toe en haal twee karbouwen op.”

Soepardjo staat vlug op en gaat de tuinjongen opzoeken. Dan gaan ze samen naar de plek, waar ze Kario wel zullen vinden.

In de schaduw van een bamboebosje zit Soekario. Hij zou wel wat willen eten. Zijn maag begint te jeuken. Het „Oog van de dag” staat bijna op 't hoogst aan de hemel. Stom, dat hij daar vanmorgen niet aan gedacht heeft, dat hij toch een beetje eten nodig had vanmiddag.

De karbouwen liggen nog steeds in het koele water, dat zacht ruisend verder stroomt.

Dan hoort Soekario stemmen.

Hij kijkt eens om zich heen, maar er is niemand te zien. Ha, dat zou niet ongezellig zijn, als er nu eens iemand bij hem kwam. Zo'n hele dag duurt toch wel lang, vooral, omdat het de éérste dag is, dat hij zo alleen is.

Hij hoort weer stemmen. Bekende stemmen? Hij staat op en gaat eens in het rond kijken. Wat? Komt Pardjo daar aan? Met het tuinknechtje van de hadji? Kario weet niet, wat dat moet betekenen. O, als — als — er maar niet iemand geweest is, die — die — van 't maïsveld verteld heeft . . .

De schrik slaat het kleine kereltje om 't hart... Met grote, bange ogen ziet hij de beide knapen dichterbij komen. Wat zullen ze voor boodschap hebben? O, als ze maar niet . . .

Soepardjo ziet de verwondering en de schrik in Kario's ogen. Hij leest de vraag er in: „Wat kom jij hier doen?”

Maar Pardjo's gezicht is niet streng of boos.

„Ajo!”, zegt hij, „we komen twee karbouwen ophalen. De hadji laat een kar vol klappers wegbrengen.” En hij voegt er bij: „En ik ga mee!”

Dat laatste heeft de hadji niet gezegd, maar is de stille wens van Pardjo. Mee naar het stadje, naar de oliefabriek van de Chinees.

Met zijn drieën jagen ze twee karbouwen uit de kali. De anderen kijken: moeten ze nu al naar de stal? 't Is toch veel te vroeg? Al hebben ze geen verstand van de uren van de dag, ze weten wél, dat het nog geen avond is!

Nee, die anderen mogen blijven liggen en straks nog een ogenblik grazen vóór 't naar huis gaan.

Daar gaan ze: twee knapen met twee karbouwen. Kario staart ze na. De honger is hij voor een poosje vergeten. En zijn hartje begint weer rustig te kloppen. De schrik van zo even is gelukkig weer voorbij. Hij zoekt zijn schaduwplekje weer op en gaat stilletjes zitten mijmeren.

De rivier stroomt zo rustig verder. Het is, of die kali óók mijmert, net als Soekario.

Tussen de grote rolstenen zoekt het water zich een weg. En op het water drijven de dorre bladeren van bamboestruiken, de schillen van allerlei vruchten, een takje, ja, een hele pisangstam. Kijk, kijk: die

pisangstam zit vast tussen twee grote stenen! Zie hem eens bewegen, 't is, of hij al zijn best doet om los te komen! Wat doet dat ding mal! Kijk nu toch eens: een geknakt blad gaat ál op en neer! Net de arm van een man, die vast zit tussen die grote stenen. 't Is of hij om hulp wenkt.

En kleine voorwerpen, die ook met de stroom komen aandrijven, blijven vastzitten achter die pisangstam. Het water duwt en dringt, maar er zijn onzichtbare handen, die alles vasthouden. Zou de geest van de rivier, de hantoe, het doen?

Even huivert Soekario, al is het nog zo heet. Een

hantoe? Maar die zal zo midden op de dag hier niet zijn. Die komt 's nachts te voorschijn.

Overal zijn hantoe's, geesten. Vaak boze geesten, die stilletjes in het donker achter je aansluipen. Hantoe's uit de rivier, uit het bamboebosje, uit de oude, kromme assemboom en uit de waringin op het dorpsplein.

Overdag zijn ze er niet. Behalve op stille, eenzame plaatsen. In het bos, daar ginds op de helling van de vuurberg. Daar woont ook de geest, de grote geest van de berg.

Machtig is die, erg machtig. En boos, erg boos. Dan gooit hij vuur uit de berg omhoog. En stenen, gloeiend rood! Kario heeft grootvader wel eens horen vertellen, hoe angstig dat is. Vooral 's nachts. Als het donker is, vliegen die roodgloeiende stenen door de lucht, huppelen van de berghelling af . . .

En 's nachts vliegt de spookvogel, de uil. Maar daar hoeven ze thuis niet bang voor te zijn, want hun perkoetoes beschermt hen. Die brengt geluk.....

Maar hantoe's brengen ongeluk. De uil, de echte spookvogel, die zo geruisloos door de donkere nachten glijdt. En de doodsvogel, die overdag zijn eentonig liedje fluit. Als de doodsvogel fluit, dan sterft er binnenkort iemand.

Hoor dan toch eens: daar fluit hij! Is dat niet wonderlijk: juist nu Kario aan de doodsvogel denkt, hoort hij hem: Piet — piet — piet— piet— piet . . . al zwakker en zwakker, tot je niets meer hoort. Dan duurt het een poosje, en begint hij weer: Piet — piet — piet... eerst luid, dan al zachter en zachter . . .

Wie zou er nu moeten sterven? Kario niet, dat kan niet: hij is nog veel te jong. Soepardjo en Soemiwiati óók niet. En vader en moeder óók niet. Misschien de

oude Pa Wongso. Die is al zó oud! Hij loopt helemaal gebogen. Zijn haar is wit als kapok. En hij heeft maar een paar tanden meer in zijn mond. Misschien roept de doodsvogel Pa Wongso.

Maar die woont aan de andere kant van de dessa, en hóór: Piet — piet — piet . . . Het klink heel dichtbij. Misschien — misschien is Pa Wongso wel hier in de buurt. Op bezoek bij zijn familie, want hij gaat dan hier, dan daar heen. Om eten te vragen. Of een beetje tabak. Hij is al zo oud en kan niet meer werken en geen eten meer kopen. Bij de familie krijgt hij eten, tabak en sirih, en oude, afgedankte kleren.

Misschien is Pa Wongso hier dichtbij. Ja, de doodsvogel kan je overal vinden als je sterven moet. Het geeft niet, of je al naar een ander huis gaat. Het geeft ook niet, of je je naam verandert, — de doodsvogel kun je niet ontvluchten...

Kario is een schrander kereltje. Al is hij nog maar zes jaar, of misschien zeven, — als de oude mensen praten over hantoe's, over de doodsvogel, of over andere geheimzinnigheden, dan luistert hij als een vink.

En uit de flarden van de gesprekken die hij hoorde, weeft hij zijn dromen: angstig en blij. Soms met een huivering, en soms met een stille glimlach.

De wereld is groot en geheimzinnig. En vol gevaren. En er is nog zoveel, dat Kario niet weet. Maar als de oude mensen vertellen, dan luistert hij. Heel stil en aandachtig. Zó word je wijs. Zó leer je, hoe je de gevaren kunt ontwijken. Ook de hantoe's. Maar de doodsvogel niet. Hoor: Piet — piet — piet . . .

Kario staat op.

De pisangstam ligt nog gevangen in de nauwe door-

gang tussen de beide grote rolstenen. De arm wuift en wenkt niet meer. Die is zeker moe geworden. Zal Kario even helpen en die pisangstam verlossen? Of zou er heus een hantoe zijn, die zich daar verborgen houdt? En zou die Kario dan misschien pakken? . . . Voorzichtig daalt Kario tot in de kali. Nee, die pisangstam moet zich zelf maar redden. Hij roept: Hoi! en schrikt van zijn stemmetje. Hij tikt met zijn bamboe de lome karbouwen op de rug. Hoi! roept hij nog eens.

En dan komen de logge dieren in beweging. Ze snuiven en steken hun snuiten vooruit. Natte, glimmende ruggen komen boven het water uit, en dan klimmen ze langzaam bij het paadje omhoog. De rusttijd is voorbij. Nu gaan ze weer grazen.

Soms steekt er één zijn neus in de hoogte. In de grote, glimmende neusgaten verwaait een beetje geur van bloeiende maïs . . .

Maar Soekario is op zijn post! Hij zal ze in de gaten houden, die snoepers! Lekkere maïskolven eten? Geen sprake van! Nee, dat is één keer geweest, maar 't zal niet weer gebeuren!

Op een kleine hoogte, midden op het grasveld, zet Kario zich neer. Hij kijkt eens: het „Oog van de dag” zakt al aardig naar het Westen. Dáár, achter dat bamboebosje in de verte, daar zal de zon straks ondergaan. Maar dan zal Kario al thuis zijn.

Hij wacht, tot het sein komt, dat hij naar huis mag gaan. Dat is, als straks, om vijf uur, de grote gebedstrom, de bedoeq, de gelovigen roept om te gaan bidden. Dan staken de mensen op de sawahs de arbeid. Dan keren de theepluksters uit de theetuinen naar de fabriek terug.

En dan galmt over de dessa de stem van Hadji Oemar,

die zijn gebeden opzegt, geknield op een matje, met blote voeten, pas gewassen, — telkens buigend met zijn voorhoofd tot op zijn gebedsmatje.

Zo vroom als Hadji Oemar is er niet één in de dessa. Dat zeggen ze allemaal.

Kario let goed op zijn beesten. Die laatste uren duren toch wel lang. Hij droomt soms nog even weg, maar zijn maag vraagt om eten.

Zou het nog lang duren, eer de bedoeq gaat?

Ha, eindelijk! Daar is het dan: zwaar en donker dreunen de klanken van de gebedstrom over de dessa, zweven verder over tuinen en sawahs, en sterven weg in de grijze verte.

„Hoei!” roept Kario verheugd en drijft de karbouwen voor zich uit.

Trots stapt hij er achter aan.

De beesten kennen de weg. Maar toch klinkt zo nu en dan: „Hoei!” want Kario vindt het prettig als de mensen hem zullen horen. Misschien zijn er wel, die aan een buurman vragen:

„Wie gaat daar voorbij met de karbouwen van de hadji?”

En dan zal buurman zeggen: „Hoor je dat niet? Dat is Kario.”

„Hoei!” roept Kario nog eens, als hij met de zes karbouwen het erf van Hadji Oemar opgelopen is. De dieren weten hun plaats. Ze wandelen kalm de stal binnen. En als de tuinjongen met zijn grote, domme ogen de ingang van de stal wil sluiten, is Kario hem voor.

„’t Hoeft niet”, zegt hij, „dat kan ik wel alleen doen.”

Op het achtererf zitten drie volwassenen en een zes-

tal opgeschoten jongens op hun hurken te wachten, tot de hadji komen zal.

Ze zitten er al een hele tijd. Hoe lang is het al geleden, dat de bedoeq ging?

Ze wachten, tot Hadji Oemar hen zal betalen. Hun arbeid was zwaar en gevaarlijk, en hun loon is niet groot. Maar als ze straks ieder met dertig of veertig cent in de gordel naar huis gaan, en zwijgend hun avondeten gebruiken, dan zullen ze toch tevreden zijn. Dan is de moeite en 't gevaar van de lange dag spoedig vergeten. Het bad bij de put of in de kali spoelt met het zweet ook de moeheid weg.

En bij het spaarzame licht van een klein olielampje zullen ze met hun burens keuvelen over allerlei nietigheden en een strootje roken.

Maar dit wachten duurt toch wel lang. Waarom komt de hadji nu niet?

Kario gaat bij de kring zitten. Pardjo is er niet bij. Die is dus mee naar de stad, klappers wegbrengen.

Eén van de jongens heeft iets te eten. Wat het is, kan Kario niet goed zien: hij zit een beetje achter de jongens. Maar voorzichtig en ongemerkt schuifelt hij wat dichterbij. Zijn ogen gaan naar de lekkernij, die die grote jongen heeft.

Lekkernij? Wat is het dan?

Och, dat weet Kario niet. Maar lekker is het vast, want hij heeft honger.

De jongen draait zich iets om en krijgt Kario in 't oog. Hij ziet de begerige blikken van het kleine kereltje. Dan breekt hij een stukje van het lekkers af en geeft het zwijgend aan Kario.

Een dankbare blik beloont hem er voor. En Kario smult van een stuk gepofte oebi, de grote, zoete aardappel, waar een Javaan dol op is.

In een ogenblik is het lekkers verdwenen.

Dan zitten ze maar weer te wachten. Nog een ogenblikje, dan zal het „Oog van de dag” zijn gaan slapen. Eindelijk, — daar komt Hadji Oemar aan. Hij geeft ieder zijn loon: de mannen krijgen dertig cent en de jongens, die klappers op een hoop gooiden, ieder een dubbeltje.

Dan ziet de hadji Soekario zitten. Diep gehurkt, 't hoofdje gebogen, de ogen neergeslagen of voorzichtig lcerend, — maar altijd eerbiedig.

„O”, zegt de hadji, „ben jij daar óók nog? Heb je goed op de karbouwen gepast?”

Kario mompelt eerbiedig en onverstaanbaar een antwoord. De hadji grabbelt in zijn beurs.

„Ja, hier”, zegt hij, en als Kario eerbiedig naar hem toe schuifelt en zijn hand uitsteekt, voelt hij er een gobang in vallen. Een halve stuiver. Zijn loon!

„Dank u wel”, mompelt hij eerbiedig.

Dan schuifelt hij gehurkt een eindje achteruit. Hadji Oemar is al weer in huis, als Kario opstaat en eerst langzaam, maar op de weg op een holletje wegloopt. Een gobang! Zijn gobang!

Als hij thuis komt, laat hij moeder zijn gobang zien.

Wat is hij blij. En moeder is óók blij, al laat ze dat niet zo merken. Dat zou immers heel dom zijn, om met Kario mee te doen in zijn blijdschap! Dan zouden de hantoe's vast jaloers worden op zo'n blijde moeder. Hantoe's, dat zijn immers vaak de geesten van vrouwen, die gestorven zijn, zonder dat ze nog kinderen hadden. En zo'n hantoe is jaloers op gelukkige moeders. Dáárom is moeder zo spaarzaam in haar woorden. Geluk en blijdschap zijn gevaarlijk. Denk aan de hantoe's.

„Ik heb honger”, zegt Kario. „Ik heb van . . .” ja, hoe heette die jongen toch? . . . „van de grote broer van Wirio een stuk oebi gehad. Maar 'k heb de hele dag nog niet gegeten.”

„Weet je”, zegt moeder, „ga met je gobang naar Mbok Minah en koopt drie pakjes rijst. Voor jullie alle drie één pakje.”

Soekario holt al weg en is even later terug. Hij heeft drie pakjes rijst, in een dichtgevouwen pisangblad gekocht. Hij maakt zijn pakje open: heerlijk ruikt dat! Er zitten enkele verdwaalde draadjes kippenvlees in. Op de bank in de keuken zit hij te peuzelen. Soemiwiati komt er ook bij. Kario geeft haar óók een pakje. Zwijgend smikkelen ze van de heerlijke rijst. Dat gebeurt óók niet alle dagen: witte rijst met kippenvlees! Ze smakken met hun lippen, zó lekker is het. De laatste kruimel wordt zorgvuldig uit het pisangblad gelikt.

„Waar is dat vandaan?” vraagt Soemiwiati.

„Van mij!” zegt Kario trots. „Ik heb de karbouwen van de hadji bewaakt vandaag. Toen kreeg ik een gobang. En daar heb ik drie pakjes rijst voor gekocht.”

Soemi kijkt hem vol bewondering aan. Ja, dat kun je, als je een jongen bent. Hoe zou zij een gobang kunnen verdienen? Och, dat kan immers niet!

„En morgen ga ik weer”, zegt Kario. „Wirio heeft koorts.”

En hij vergeet, dat hij géén werk heeft, als de karbouwen met de karren vol klappers naar het stadje moeten.

Hij gooit zijn pisangblad weg.

En Soemi doet dit ook als ze alles opgegeten heeft. Ze

gooien ze zo maar weg, op het erf. Moeder zal ze morgen wel opvegen.

Dan gaat Kario nog even de straat op. Maar 't is al bijna helemaal donker en hij ziet niet één van zijn vriendjes.

Hoor! de doodsvogel: eentonig en somber klinkt het: Piet — piet — piet . . .

Dan gaat hij gauw naar huis. Naar binnen.

4

De avond valt

Het is al laat als Soepardjo eindelijk thuis komt. Hóe laat, weet Moeder niet en Soemi en Kario evenmin, want in het hele huis is geen klok en geen wekker en geen horloge te vinden!

Pardjo is zeer voldaan! Kijk, zegt hij tegen Moeder, en hij geeft haar het dubbeltje, dat hij van Hadji Oemar heeft gekregen. Hij is met één van de knechten van de hadji mee geweest naar het stadje, en heeft geholpen een kar met kokosnoten af te leveren bij de Chinees, die een oliefabriekje heeft.

Moeder kijkt verrast en geeft Soepardjo direct twee centen terug. Die mag hij houden. Daar mag hij strootjes voor kopen. En Moeder kan die acht centen best gebruiken voor de huishouding. Er was geen drup klapperolie meer in de keuken, en ze stuurt Soemi meteen naar het kleine winkeltje van Mbok Minah. Hoe zal Moeder kunnen koken, als er geen klapperolie meer is?

Pardjo gaat meteen ook even naar de warong van Mbok Minah om strootjes te kopen. Voor twee cent krijgt hij een pakje met wel twaalf rokertjes!

Kario zit stil op de baleh-baleh (bank) te mijmeren. Morgen, zal hij morgen weer op de karbouwen moeten passen? Zo'n gobang, dat is een feest als het avond is. Hij smakt nog eens met zijn tong, als hij aan de heerlijke rijst denkt, die hij mocht kopen voor zijn gobang! Moeder pelt een paar maiskolven. De mais moet nog gestampt worden, en dan zal ze nog een paar maiskoekjes bakken. Straks komt Vader thuis, en die zal wel trek in eten hebben. Hij is met nog een paar andere dessamensen naar de suikerfabriek. Over enkele weken begint de fabriek te werken, en Vader gaat vragen of hij er weer mag komen werken, evenals vorige jaren. Dat wordt weer een goede tijd. Dan verdient Vader veel geld en dan kunnen ze weer eens nieuwe kleren kopen, en eens vaker rijst eten.

En ze kunnen het geld terugbetalen, dat ze van Hadji Oemar geleend hebben. Hoeveel dat is, dat weet Moeder niet. Vader óók niet. Dat weet de hádji wel. 't Zal wel niet weinig zijn, maar, Vader verdient straks véél geld.

Vijf dubbeltjes per dag, en dat vele weken achtereen, dat wordt een goede tijd!

Soemi zit ook stilletjes voor zich uit te kijken op de baleh-baleh. Waar zij aan denkt? Wie zal het zeggen! Dingen zonder naam. Zonder betekenis. Haar gedachten drijven in haar kleine hoofdje verder, zoals de wolkjes aan de hemel, waar een klein maansikkeltje een flauw schemerlicht geeft. En net als die wolkjes, die straks ver van de maan in het donker verdwijnen, zo verdwijnen ook haar gedachten.

Kario peinst over karbouwen, en over een gobang. Maar dan komt Pardjo weer terug en zegt: „Morgen ga ik weer mee, klappers wegbrengen naar de Chinees. We brengen wel drie karren vol weg.”

Kario schrikt wakker. Aan zijn droomhemel is plotse-
ling een donkere wolk gekomen, en 't laatste licht is
weg! Als de karbouwen moeten werken, hoeft hij niet
op ze te passen! En dan krijgt hij natuurlijk ook geen
gobang. En ook geen lekkere portie rijst!

Hij kijkt Pardjo eens aan. Die kijkt vergenoegd. „Ik
ga weer mee”, zegt hij. „Dan krijg ik weer een dubbel-
tje.” Bovendien: het is een mooi verzetje!

Maar Kario is niets op zijn gemak! Hij kruipt van de
bank, en gaat bij Pardjo staan.

„Wil je er ook een?” vraagt deze, en gul geeft hij zijn
broertje een strootje. Die dampst al gauw als een oude.
Maar dáár gaat het toch niet om en hij zegt: „Hoef
ik morgen dus niet op de karbouwen te passen?”

Pardjo kijkt hem eens aan.

„Nou”, zegt hij, en kijkt dan voor zich uit, wacht een
poosje, en zegt dan langzaam: „Misschien niet, hé?”

Ja, zes karbouwen moeten de drie karren trekken, en
die twee andere? Misschien komt er iemand, om die
te huren van de hadji.

„Ik weet het niet”, zegt hij dan, „maar misschien,
...misschien...”

Maar wat er misschien is, dat zegt hij niet.

Moeder is nog in de keuken bezig. Ze kookt voor Vader
ketella *). Ze heeft de lange, dikke wortels in een pan
met kokend water, en prikt er in met een oude vork,
om te zien, of ze gaar zijn. 't Gaat wel. Ze zet de pan
af, schilt de hete wortels en snijdt ze in schijfjes. In
een pan doet ze een beetje klapperolie en daarin wor-
den de schijfjes lekker bruin gebakken. Dan schept

*) Ketella-wortels lijken wel iets op grote dahliaknollen: 25 à 30 cm
lang, 5 à 6 cm dik. Eerst gekookt, en dan gebakken, smaken ze ongeveer
als gebakken aardappels.

zij ze op een emaille bordje en bakt een paar maiskoekjes, en een paar pisangs. Vader zal wel trek hebben en straks verdient hij veel geld. 't Kan wel wat lijden.

Op het paadje voor 't huis klinken stemmen. Moeder kijkt even: ja, Vader is er. Hij heeft natuurlijk werk gekregen en heeft zijn kostje wél verdiend!

De kinderen zitten op de baleh-baleh. Ze kijken Vader aan, en Soepardjo zegt: „Ik ga morgen met de karren met klappers mee.”

Vader mompelt enkele goedkeurende klanken en loopt door naar de keuken, waar Moeder het eten klaar maakt.

Ze zien elkaar aan en groeten elkaar met een oogblik. Moeder kijkt even nieuwsgierig, maar vraagt niets. Dat zou onbehoorlijk zijn.

„Ja”, zegt Vader, „over tien dagen beginnen we.”

Moeder schept het eten op. Twee borden, oud en gebarsten. De grote portie is voor Vader. Maar eerst neemt Vader de rood-aarden waterkan met het korte tuitje en laat behendig een straaltje fris water in zijn mond lopen, zonder de tuit met zijn lippen aan te raken.

Moeder ziet het en schenkt een kopje thee in. Zet het zwijgend bij Vader neer, die het, zonder één woord erbij te zeggen, leeg drinkt.

Dan gaan ze eten. Het smaakt heerlijk. Vader smult van de knappende ketella-schijfjes.

„Weet je, wie ik ook op fabriek zag?” zegt hij.

Nee, dat kan Moeder onmogelijk weten. Ze eet zwijgend verder, en luistert, tot Vader verder gaat.

„Darmo”, zegt Vader.

Darmo, dat is een familielid. Zo iets als een neef, of achterneef.

„Hij is mandoer (opzichter) op de fabriek”, zegt Vader, en eet dan weer van zijn ketella.

„’t Was net een echte toean (meneer)”, gaat Vader verder. „Een witte jas, een mooie sarong, een horloge, een potlood of zo iets in de zak. Hij schreef onze namen op.”

Vader eet. Moeder eet. Beiden zwijgen.

„Net een echte toean”, zegt Vader nog eens. „Een potlood met goud.”

Hij kijkt eens voor zich, en knabbelt van een maiskoekje. Hij peinst. ’t Is schijnbaar moeilijk.

Vader eet een gebakken pisang en kijkt dan maar weer wat voor zich uit.

„Zo’n jongen”, zegt Vader, „net een toean.”

Moeder is klaar met eten. Ze weet niet, wat Vader zeggen wil. Daarom wacht ze geduldig, tot hij verder gaat. Maar ze vraagt niets. Dat hóórt niet zo.

„Net een toean”, mompelt Vader, „een witte jas en keurige hoofddoek en een echte batik-sarong. Zo’n jongen toch.”

Het is stil in huis. Pardjo rookt vergenoegd. Morgen gaat hij weer mee. Kario ziet een lege karbouwenstal. Geen karbouwen — geen gobang.

Geen gobang — geen rijst.

En Soemi denkt aan niets.

Vader en Moeder zitten nu ook op de baleh-baleh. Gehurkt, net als een kleermaker in Holland. Hij rookt een strootje van Soepardjo.

„Darmo verdient goed”, zegt hij dan.

„Twintig gulden in de maand.”

De zinnnetjes vallen als druppels: één voor één, met lange tussenpozen.

„Hij heeft wat geleerd. — Op school. — Hij schrijft

maar wat in een boek. — Hij heeft een goed loon. —
Net een echte toean —”

Moeder zwijgt en kamt wat in haar haren, die door 't werk in de keuken niet zo glad meer zaten. Ze luistert naar Vader. De zinnetje vallen als druppels van het dak, als de regen al lang voorbij is: één — voor — één —

Soepardjo luistert slechts half, en Kario denkt: Geen gobang — geen rijst.

„Wij werken hard en hij heeft werk als van een toeanblanda (Hollander)”, zegt Vader.

En hij denkt nog eens aan Darmo, die daar als een echte toean aan een tafel zat. Op een stoel! En hij — Vader — hij — de oudere — hij hurkte eerbiedig in de kantoran (kantoor) neer. Als een koeli. En Darmo zat als een toean op een stoel! Als een toean.

Daar is iets, dat niet past: zijn neefje is méér dan hij? Dat is scheef. Dat past niet. Dat...

Maar er is iets anders in hem wakker geworden. Na de geboorte van Kario heeft hij zijn oude naam afgeschaft, en hij heette vanaf Kario's geboortedag: Pa Kario, d.w.z.: Vader van Kario. Want dat kleine kereltje is op een geluksdag geboren. Een oude Kjai (kluisenaar) heeft het zelf gezegd. En Kario is dus een gelukskind. En Kario zal geluk hebben in zijn leven. Een groot geluk!

Hij kijkt eens naar het kleine kereltje, dat in de andere hoek van de kamer voor zich uit zit te kijken met zijn grote, donkere, weemoedige ogen. Zijn gelukskind! De Kjai zei het zelf!

Maar al zegt Pa Kario het zo vaak: „Het staat geschreven”, en al weet Pa Kario het zo zeker: wat Toean Allah wil, dát gebeurt, — toch zal hij zelf ook zijn best doen om Kario het geluk te doen vinden.

En dan droomt hij even verder aan de droom van deze middag.

Hij ziet een kantoor. En in het kantoor zitten mensen te schrijven. Ze dragen een witte jas en een keurige hoofddoek, en een echt batik-kleed. En ze schrijven met een pen, die glinstert van goud. En één van de schrijvers kijkt op en ziet hem aan en glimlacht tegen hem. Het is Kario, zijn gelukskind! Hij is mandoer! Net een echte toean! En Pa Kario is oud. Maar 's middags wacht hij bij de poort van de fabriek. Hij kan niet meer werken. Maar dat hindert niet: hij wacht aan de poort. En daar komt iemand aan. Een Javaan. Maar net een echte toean: een witte jas, een batik-kleed, een batik-hoofddoek, en in zijn jaszak een pen met goud, en een horloge.

Dat is Kario! Zijn Kario! Zijn gelukskind!

Hij glimlacht! En Kario glimlacht terug! En samen gaan ze naar huis. Naar Kario's huis. Daar woont hij, totdat de doodsvogel hem zal waarschuwen: het is tijd om te gaan naar het land, waar ieder heen gaat, en vanwaar niemand keert. Zó staat het geschreven... Pa Kario lééft in zijn droom. Zijn strootje is al lang uit. En in zijn droom geniet hij. Hij glimlacht naar Kario, in de andere hoek van de kamer. Kario ziet het bij het flauwe licht van het kleine lampje. En Kario glimlacht terug. Vader is erg vergenoegd vanavond. Pa Kario glimlacht lang tegen zijn gelukskind. Zó lang, dat Kario het tenslotte niet meer begrijpt. Wat wil Vader hem vertellen?

Dan komt Pa Kario weer terug tot de werkelijkheid. „Ik heb gedacht”, zegt hij, — en dan zwijgt hij een hele poos. Hij steekt een nieuw strootje op.

„Ik heb gedacht”, zegt Vader weer, en wacht dan weer,... „Kario moet maar naar school.”

Ziezo, dát was het, wat hij zeggen wou.

„Kario moet maar naar school. Dan kan hij later ook mandoer worden of schrijver. — Dat is beter dan koeli (los werkman) of tani (boer). Dan kan hij werken op de fabriek, in het kantoor. — Net als Darmo.” Moeder trekt aan haar vingers. Dat doet ze altijd, als ze zwaar moet denken en als 't heel erg moeilijk is, een antwoord te geven.

Soepardjo kijkt verbaasd en Soemi kijkt naar Moeder, en trekt ook aan haar vingers, net als Moeder.

En Kario kijkt Vader met grote ogen aan. Glimlacht Vader dáárom zo vergenoegd? Hij naar school?

Kario trekt ook aan zijn vingertjes: knap — knap — de een na de ander. Naar school? En schrijven met een griffel op een lei? Hij, Kario?

Hij kijkt naar Moeder. O, hij is zo verlegen. Allen denken aan hem. Allen kijken naar hem. Hij kijkt van de een naar de ander. Naar Vader, die kijkt, of hij een grote rijkdom ontdekt heeft. Naar Moeder, die zoekt naar een antwoord, want ze moet nu toch wel wat zeggen. Naar Pardjo, die hem medelijdend aankijkt, alsof hij zeggen wil: „Jíj bent het haasje, jongetje! Jíj moet naar school! Ik niet! Ha, ik zou er voor passen!”

Vader trekt een geweldige wolk rook uit zijn strootje en zegt dan met nadruk: „Ja, dát had ik gedacht.”

Dan staart hij voor zich uit, gaat iets anders zitten, en wacht... Want nu moet Moeder óók wat zeggen.

Moeder schuifelt wat heen en weer. Ze beweegt haar handen zenuwachtig heen en weer, en zegt dan heel zacht: „Kario is nog te klein.”

Ziezo, dat is goed gezegd. Daar kan Vader niets tégen zeggen.

„Kario is groot genoeg om naar school te gaan”, zegt

Vader. „Er gaan kinderen naar school, die kleiner zijn dan hij. En hij is pienter genoeg.”

„Wij zijn maar domme dessamensen”, zegt Moeder. „Wij moeten werken, en niet zo hoogmoedig zijn, en niet naar grote dingen verlangen. Dat is niet goed.” Vader luistert en de glimlach van zijn mond is weg. „Kario gaat naar school”, zegt hij. „Hij kan wel mandoer worden, net als Darmo.”

Maar Moeder vindt die hoogmoed van haar man niet goed. En ze is bang voor dat vreemde. Ze wil Kario niet missen. Hij kan al aardig helpen, en waarom moet hij een hoge toean worden? Dat is niet goed. Eenvoudige mensen moeten niet hoogmoedig zijn.

„Hij heeft vandaag al een gobang verdiend”, zegt ze dan. „Hij heeft het eten verdiend voor alle drie.”

Pa Kario glimlacht weer naar Kario. Ja, het is een bijdehand kereltje. Hij zal het vér brengen in de wereld. Hij is zijn gelukskind! Maar dan moet hij naar school, en veel leren, en mandoer worden!

Ze zwijgen weer een poosje. Dan gaat Vader verder: „Vandaag een gobang, en later twee gobangs, en later een dubbeltje en nog later een kwartje, ja en meer dan twee kwartjes nóóit!” En Pa Kario lacht schamper. „Maar Darmo verdient wel twintig gulden, en later, als hij er al enkele jaren werkt, vijf en twintig, en nog later dertig gulden! Dat is één gulden per dag! Dat is méér dan een gobang!”

Vader lacht. Wat zijn vrouwen toch dom! Dat zijn vrouw nu niet begrijpt, dat je beter een gulden dan een kwartje per dag kan verdienen!

Moeder waagt het weer, iets te zeggen.

„De school is duur”, zegt Moeder, „en wij hebben geen geld.”

„Duur?” zegt Vader. „Duur? Och, wat: vijf centen in

één week! Duur? Ik verdien straks veel geld: vijftig centen op één dág!”

Moeder zwijgt, maar geeft het niet op. Kario moet niét naar school! Het kán niet. Nee: zij wíl het niet! „Als Kario geen gobang verdiend had vandaag, had ik geen eten voor de kinderen gehad”, zegt ze. „En als Pardjo geen dubbeltje verdiend had, dan had ik geen olie kunnen kopen voor jouw avondeten.”

Zie zo, dáár kan Vader niets tegen zeggen.

Pardjo vindt zich een hele knaap: zonder zijn verdienste hadden Vader en Moeder geen eten gehad!

Soemi kruipt dicht tegen Moeder aan: ze vindt het gesprek niet leuk. Ze wordt een beetje bang.

En Kario voelt zich helemáál niet lekker. Hij is pienter genoeg om te merken, dat Vader en Moeder het niet eens zijn over hém. En hij weet niet, wat hij vinden moet: heeft Vader gelijk, of Moeder? Wil hij wel naar school? Of liever niet? En de karbouwen dan? Geen karbouwen — geen gobang. Geen gobang — geen rijst. Moeder zegt het óók. O, Vader, — o, Moeder, —

En in zijn kleine jongenshoofdje loopt alles vast, botst alles tegen elkaar, net als in die bange droom, laatst, toen alle huizen en alle bomen op één hoop waaiden, en toen hij er onder bedolven was, en er niet meer uit kon komen, en niet kon roepen om hulp! O, en hij kan nu óók niet roepen. En 't is alles één grote warboel... Het kereltje is ook zo moe: de hele dag alleen in 't veld, — de karbouwen op de maisakker, — en alleen vanavond gegeten, — en 't is al laat geworden, hij heeft slaap, — en nu dit...

„Die vijf centen schoolgeld kunnen we altijd lenen, als ik niets verdien”, zegt Vader. „Maar straks verdien ik veel, dan is er wel geld.”

„Kario kan later wel naar school”, zegt Moeder dan.

En ze denkt: later, — dan kunnen we wel eens weer zien.

„Hij moet morgen hout halen uit het bos, en ons maisakkertje wieden, en het erf vegen. De loerah (dorps-hoofd) is geweest en heeft gezegd, dat de erven geveegd moeten worden. En de wegen en paadjes. Er komt een hoge Toean om te zien of onze dessa wel netjes is.”

Vader kijkt Moeder onderzoekend aan. Is dat wáár? Jokken is niet erg, als je het maar slim doet, zó slim, dat niemand het merkt! Vader jukt óók, als hem dat van pas komt. En Moeder óók. Alle mensen liegen. Dat is niet erg. Erg is het, als de mensen het merken! Zo denken alle mensen in de dessa.

„Kario hoeft morgen nog niet naar school”, zegt Vader. „Hij kan morgen wel allerlei karweitjes doen. Ik ga wel eens naar school om met de goeroe (onderwijzer) te praten.”

Ziezo, het gesprek is uit.

Vader en Moeder hebben allebei hun zin.

Kario zucht. De avond wordt nog goed. Vader glimlacht tegen hem. En Moeder kijkt hem vriendelijk aan. 't Wordt wel eens tijd, om te gaan slapen. Hoe laat het is? Niemand weet het, want er is geen klok.

Soemiwiati kruipt op haar slaapbank. En Pardjo en Kario gaan ook slapen. 't Is misschien al wel negen of tien uur. Maar een „klokje van gehoorzaamheid” kennen Javaanse kindertjes in de dessa niet. Ze gaan slapen, als ze 't zelf willen.

Vader rookt nog een strootje.

Moeder maakt nog een paar koppen zwarte koffie. Ze is tevreden. Kario gaat morgen niet naar school. Later, — o, dan zal ze wel eens weer zien.

Een ijle nachtwind ritselt in de bomen.

De kalongs, de grote vleermuizen, zo groot als een hond, vliegen door de donkere nacht. Ze zoeken vruchten: rijpe pisangs en sappige sinaasappels, en andere vruchten.

Kleine vleermuizen jagen op torretjes en vlinders, die zichzelf verraden door hun vurige oogjes.

Vuurvliegjes dansen spookachtig in de fluwelen nacht. En in een hoge boom roept de doodsvogel zijn eentonig wegstervend liedje: Piet - piet - piet - piet...

Hij waarschuwt de mensen en roept er één om zich klaar te maken voor de grote reis naar 't verre land...
Pa Wongso.

Vader staat nog even op en kijkt naar buiten. Dan sluit hij de deur.

Hij staat nog even stil bij de kooi, waarin de perkoe-toet slaapt. Over de kooi is een stuk van een oude sarong gehangen. De tortel: zijn geluksvogel, die alle hantoe's buiten zijn huis zal houden.

Dan denkt hij aan zijn gelukskind: Soekario. En in het donker probeert hij het kereltje te ontdekken op zijn slaapbank.

Kario slaapt al. Maar Vader schrikt, als hij hem plotseling in zijn droom hoort roepen: „Hoei!” Hij is met zijn karbouwen op stap!

Vader glimlacht.

Kario: zijn gelukskind...

Vader en Moeder gaan óók slapen. Op de baleh-baleh. Een smoezelig hoofdkussen is het enige stuk beddegoed! Geen lakens, geen dekens, geen matras. Een harde bank.

Maar straks slapen ze allemaal even heerlijk als een

prins in een gouden ledikant met zijden matrassen gevuld met dons, en met lakens van damast...

Vader droomt eerst nog even met open ogen: Kario, zijn gelukskind... een kantoor... een aardig huisje waar Kario woont... en Vader woont bij hem... hij is oud... en als de mensen hem zien lopen, vraagt er een: wie is dat?... en een ander zegt: dat is Pa Kario... die woont bij Kario, zijn zoon, die zoveel geluk in zijn leven heeft gehad...

4

Wolken en – zonneshijn!

Als Soekario de volgende morgen wakker wordt, en evenals andere morgens thee zet, zijn zijn gedachten bij de karbouwen.

Zou hij vandaag nu heus niet op de karbouwen moeten passen? Hij zal het Pardjo straks nog eens vragen. Misschien weet die, wat hij doen moet.

Geen karbouwen — geen gobang.

Geen gobang — geen rijst.

Pardjo is al naar de kali om te baden. Soemi hurkt stil bij Kario neer. Ze helpt een beetje. Ze bewondert haar kleine broertje óók een beetje. Die heeft gister een gobang verdiend bij de hadji. De rijst smaakte heerlijk, en daarom hoopt ze, dat Kario vanavond maar weer rijst kan kopen.

Vader is óók al op. Hij hangt de perkoetoet weer in zijn kooi aan de bamboe voor hun huisje. Eerst heeft hij fris water in het glaasje gedaan en vers zaad in het bakje. Kario hoort de tortel dankbaar koeren. Andere tortels antwoorden, maar hun gekoer is lang zo mooi niet als van hun konings-tortel.

Kario brengt Vader een kopje thee. Moeder drinkt een

kopje in de keuken. Ze kookt een paar oebi-knollen. Vader zal er straks een paar meenemen, als hij weggaat. Hij mag misschien werken bij de hadji, en Kario hoopt, dat hij ook mee mag. Als zes karbouwen moeten trekken voor de karren, dan kunnen die twee andere toch niet in de stal blijven?

Pardjo is al weer terug. Hij steekt een paar gekookte oebi-knollen bij zich en gaat op weg naar 't huis van de hadji. Vader kijkt hem na.

't Is goed, dat Pardjo al wat verdient. De laatste weken heeft Vader niet veel verdiend: er was weinig werk. En Moeder klaagt soms, dat ze geen geld heeft om eten te kopen. Gelukkig groeit er ketella in de tuin, en oebi. En ze hebben nog een paar klapperbomen: daarvan heeft Moeder verleden week nog een paar klappers verkocht op de pasar. En Moeder heeft ook een mand vol ketella verkocht.

Vader zou het wel goed vinden, als er weer wat te doen was. Maar als er geen werk is, ja, wat doe je daar aan? Alleen Toean Allah zal weten, hoe dat allemaal zo is. Het staat geschreven, en wat kan een mens daar aan veranderen? En het is alles immers even goed: werk of geen werk. Als je maar vergenoegd bent, dát is alles.

En vergenoegd is Vader. Hij rookt een strootje en luistert naar het gekoer van zijn perkoetoet. Moeder scharrelt wat heen en weer in huis. En Vader denkt: er zal vandaag ook wel weer eten komen. En als er geen eten is, och, dat is ook zo erg niet. Voor één dag, wat geeft dat nou? Het hárt van de mens moet vergenoegd zijn. Dát is het voornaamste.

Kario zit achter 't huis. Hij weet niet, wat hij doen moet. Moet hij naar de hadji gaan om te vragen of hij op de karbouwen moet passen? O, hij durft niet alleen!

Zou Pardjo er nog zijn? Die zou het best kunnen vragen.

Wat zei Moeder gisteravond, wat moest hij vandaag doen? O, de tuin moet netjes in orde gebracht worden. Er zullen mensen komen, om te zien, of alle tuinen wel netjes zijn. Er mogen geen hopen dorre bladeren op-ééngegooid liggen: dat zijn prachtige slangennesten. Als hij nu ook maar een halve stuiver van Vader of Moeder kreeg, als hij de tuin veegde . . . Maar dat zou al te dwaas zijn, om dááaraan te denken!

Hoor, wat is dat? Wie praat daar met Vader? Gauw even kijken!

Wie is het? Niemand anders dan Pardjo. Die heeft een boodschap voor Vader van de hadji. Vader moet dadelijk komen. De hadji heeft wat voor hem te doen. Kario wil nog vragen, of hij op de karbouwen moet passen, maar Pardjo is al weer weggehold. En Vader staat ook op. Hij trekt zijn oude jasje aan, en als Moeder er ook bij komt staan zegt hij, dat hij voor de hadji aan 't werk moet. Wát hij moet doen, weet hij niet. Dat geeft ook niets. Alle werk is goed, als je humeur maar goed is, als je maar vergenoegd bent. Kario wil wel mee. Vader leest het in zijn ogen. En Moeder ziet het ook wel, maar dit keer zal het niet gaan. Want, als Vader weggaat, moet Kario het erf vegen, het onkruid tussen de mais wieden, en alle rommel achter in de tuin op een hoop gooien, en vanavond verbranden.

Kario's laatste hoop is vervlogen: géén gobang, — en dus ook: géén rijst vanavond. Moeder geeft hem de oude bezem, en zegt hem, wat hij moet doen. Eerst het erf vóór het huis, en dan straks eerst het akkertje met mais, en dan het achtererf.

Hoog in zijn kooi koert de tortel. En de andere tortels uit de buurt antwoorden.

Kario veegt. Alle dorre blaren jaagt hij op een hoop en brengt ze dan bij manden vol achter in de tuin. Nieuwsgierige mussen strijken neer om te zien, of er nog iets bij is, dat geschikt is voor hun ontbijt.

En Kario veegt weer verder, en brengt telkens weer een mand vol weg. Soemiwiati zit op de bank en speelt met sawoe-pitten.

Gister, denkt Kario, zag Moeder mij toen ze in de kali stond te wassen. Ja, gister, ...maar nu moet hij de tuin opknappen. Vegen en wieden.

Maar Kario móppert niet. Hij veegt en sjouwt met zijn mandje met blaren. En dan gaat hij wieden.

Als een kabouter kruipt hij tussen de hoge maisplanten door en trekt de grootste stukken onkruid uit de grond, doet ze in het mandje en gooit ze dan op de hoop blaren achter in de tuin.

Er kraait een haan. Welke haan zou dat zijn? Misschien de vechthaan van Wirio's vader.

Ja, een vechthaan, dat is nog eens wat! Hij wil later ook een vechthaan hebben, later als hij groot is. Als hij eens veel geld heeft, dan koopt hij er eentje, véél groter en sterker dan van Pa Wirio. En dan zul je eens wat zien...

Het mandje met een paar handen vol onkruid staat naast een hoge maisstengel. En daarnaast gehurkt zit een klein kereltje met grote, glinsterende ogen. Zijn broekje is oud en vuil, en zijn handjes zijn groezelig van 't wieden. Zijn blote voetjes zijn vuil van de modder. Maar zijn droom is alle dagen nieuw en mooi. Er zijn vechthaan is sterk en verslaat al zijn vijanden. Die droom is ook broos. Een bamboehokje, dat kra-

kend omvergelopen wordt door een paar domme karbouwen, kan zo'n droom óók laten breken! En nú is het een vallende klappernoot, die Kario opschrikt uit zijn dromen...

Een plof! en Kario is wakker! Op het erf van buurman valt de klapper, die vroegrijp geworden is, doordat een klapperrat er aan geknaagd heeft...

Kario wiedt weer; het maisakkertje is al bijna schoon, als Moeder terugkomt. Ze neemt het uitgewrongen wasgoed en hangt het op de drooglijn. Het is een povere tentoonstelling van de soberheid, de armoede, waarin Pa Kario en zijn gezin leven: allemaal afgewassen, verstelde en verschoten kledingstukken, die nauwelijks meer de naam van kleren kunnen dragen. Zorgzaam hangt Moeder alles op.

Met welgevallen ziet ze naar haar kleine Kario, die zo ijverig geveegd en gewied heeft. Maar het glimlachje groeit niet uit tot een vriendelijke lach voor het kleine ventje, dat zich zo druk verweert. Het „Oog van de dag” staat reeds hoog aan de hemel en geeft in gulle overvloed licht en warmte aan alle mensen, armen en rijken. Maar in Moeders hart versombert de zonneschijn zo maar door een donkere wolk.

Ze denkt aan het gesprek van gisteravond. Kario moet naar school, heeft Vader gezegd. Hoe komt hij er bij! Iedere week twee gobangs voor de school betalen. En er gaan wéken voorbij, dat er geen gobang in huis is. Vader heeft wel vaker van die dwaze dromen.

Het is niet goed voor een arm mens om van hoge dingen te dromen. Dan wordt het hart onrustig en dan is een mens niet meer vergenoegd. En dat is niet goed, want dan wordt een mens ontevreden en dan wordt zijn hart donker als de lever van een zieke kip. Dat is niet goed.

Moeder kijkt naar Kario, hoe hij in de weer is. Dit is toch veel beter voor Kario, dan in een klein, half-donker schooltje te zitten en de woorden op te dreunen, die de goeroe (onderwijzer) de kinderen vóór-zegt?

Kario zal later een grote, sterke man worden. De oude Kjai heeft gezegd, dat het een gelukskind is. Dat hij geluk zal brengen, overal waar hij komt. Hij is op een geluksdag geboren.

Veel mensen waren in die tijd ongelukkig, omdat de vuurberg, de Merapi, zo onrustig was, en vuur en stenen en as uitgooide. Maar zij waren gelukkig met hun baby, met Kario.

Maar dan moet Vader niet dromen van naar school gaan en van „toean worden”, dan zal Kario geen geluk vinden, want een mens, die van hoge dingen droomt, is als de vuurberg, die ongeluk en dood brengt. Ja, zó is een mens, die ontevreden is.

Maar Kario zal gelukkig worden. De oude kluizenaar heeft het zélf gezegd..... zo peinst Moeder, en dan gaat ze even naar de warong van Mbok Minah.

Als Kario klaar is met wieden en zijn bezem weer wil nemen om te gaan vegen, ziet hij Moeder staan.

Hij had heel niet gemerkt, dat ze al weer thuis was! Hij ziet een flauw glimlachje op Moeders gezicht. En als hij bij haar langs loopt, voelt hij héél even maar Moeders hand in een klein, liefkozend gebaar over zijn hoofd gaan.

Dat gebeurt niet vaak, want Moeders moeten niet te vaak laten zien, dat ze haar kinderen liefhebben: een jaloerse hantoe zou het eens kunnen zien en wraak nemen!

En Moeders moeten niet van haar kindertjes pochen:

het is veel beter te zeggen: nee, het gaat met Kario of Soemi helemaal niet; het kind wil niet goed eten en het groeit ook niets. Dán zullen de hantoe's niet ja-loers worden!

Schuw trekt Moeder haar hand terug en kijkt er naar, alsof er iets aan mankeert, alsof er een dorentje of splintertje in zit. Dat leidt de aandacht van de hantoe's af!

En meteen verdwijnt ze in de keuken.

Kario veegt weer.

't Is nu al heel anders geworden rondom hun schamele huisje. Zorgvuldig is ieder blaadje, ieder takje weggeveegd of opgeraapt. Met het oog van iemand, die er verstand van heeft, zoekt Kario de takjes bij elkaar, die nog geschikt zijn voor de keuken, om het vuur mee aan te maken.

Moeder komt soms nog eens even kijken. Ze bewaart haar goedkeurende glimlach in haar hart, want het is immers niet goed, zó maar te laten zien, dat je tevreden bent. Dat doen alleen domme mensen.

Maar als alles netjes is en Kario zijn mandje en bezem wegbergt, geeft Moeder hem een maiskoekje als beloning. Soemi krijgt er ook eentje. En samen krijgen ze een halve gebakken pisang, die nog overgebleven is van de vorige dag.

Moeders hart is mild, maar haar stem verraadt er niets van, als ze Kario opdraagt, hout te gaan zoeken in het bos, dicht bij de dessa. Dan is haar stem helemaal niet vriendelijk en als je niet beter wist, zou je denken, dat Moeder boos is op haar kleine kereltje. Toch is dat niet zo, maar — de hantoe's! Als onzichtbare spionnen zweven ze door de dessa en ze zien en horen veel meer dan goed is!

Het is al wel een uur of vier in de namiddag, als Soekario met een paar bosjes hout weer thuiskomt.

Hij had best eerder thuis kunnen komen, maar er was onderweg ook zoveel te beleven. Maar Soekario heeft veel tijd verloren, doordat hij aan de rand van het bos een hele tijd heeft zitten mijmeren.

Dat kwam zo. Onderweg ontmoette hij een vriendje. En dat vriendje wou weten, waar Kario heen ging. En toen vertelde Kario hem van gisteren, dat hij op de karbouwen van de hadji had gepast en van zijn gobang en van de heerlijke rijst. En dat hij morgen misschien wel weer op de karbouwen mocht passen en...

Ja, maar toen had dat vriendje hem verteld, dat Wirio al weer beter was en dat Kario dus niet meer op de karbouwen hoefde te passen...

En toen was 't ineens héél donker geworden in dat kleine jongenshartje. Nooit meer een gobang verdienen, nooit meer...

Het verdriet was als een zware steen in zijn hart gezonken. Hij was verder gegaan, maar aan de rand van het bos was hij gaan zitten piekeren. Wirio was weer beter. De hadji had hem niet meer nodig... Geen karbouwen — geen gobang... Geen gobang — geen rijst... Onbeweeglijk als een steen in de kali, zó had dat verdriet op de bodem van zijn hartje gelegen. En alle gedachten botsten telkens weer tegen die steen, net als het water, dat in de kali tegen zo'n steen botst.

Wirio is weer beter..... Met een bedroefd hartje had Kario droge takken gezocht en in bossen gebonden. En zo kwam hij weer thuis, veel later dan nodig was... Wirio was weer beter...

Als de bedoeq van de missigit *) al een tijdje geleden

*) Missigit: gebouw, waar Mohammedanen 's Vrijdags bidden.

geslagen heeft, komt Vader ook thuis. Hij trekt zijn jasje uit en legt vier dubbeltjes op tafel. Die heeft hij vandaag verdiend.

„Ik moest wachthuisjes maken op de sawah”, zegt Vader. „Karto en ik moeten ze voor de hadji maken. Morgen gaan we weer.”

Moeder knikt goedkeurend en vraagt dan: „Hoeveel dagen zul je bij de hadji werken?”

Ja, dat weet Vader niet. Daar heeft de hadji niets van gezegd. Maar wat de hadji wél gezegd heeft is dit: Kario mag morgen mee naar de sawah. Met Wirio samen mag hij in één van de nieuwe wachthuisjes zitten als ze klaar zijn en dan de vogels weggagen, die van de rijpende padi (rijst) willen snoepen. Maar eerst moeten morgen de lange touwen nog over de sawahs gespannen worden, waaraan lappen en blikjes en busjes opgehangen worden, om de vogels te doen schrikken. Kario's gezicht straalt! Hij voelt zich al groot! Hij mag óók al meehelpen op de sawah!

Als straks de rijst geoogst wordt en ieder, die hielp bij ploegen, planten of oogsten, zijn deel krijgt, dan krijgt hij óók een bosje rijstaren!

Het is nog niet donker en daarom haast Kario zich om in de vuilnishoop achter in de tuin te zoeken naar blikjes en busjes, die hij morgen kan gebruiken! En er zijn hier of daar ook nog wel oude lappen te vinden! Die zoekt hij ook bij elkaar.

Moeder is óók blij. Ziezo, dat is beter dan naar school gaan, denkt ze. Maar als ze dit net wil zeggen tegen Vader, bedenkt ze zich gelukkig! Want áls ze het gezegd had, zou Vader weer denken aan het gesprek van de vorige avond. En nu heeft Vader zelf gezegd, dat Kario de wacht mag houden op de sawah! Zou

hij de hele school vergeten zijn? 't Is in ieder geval goed, er maar niet meer over te praten.

Vader baadt zich bij de put.

Moeder scharrelt wat heen en weer in de keuken.

De rookwolkjes van het houtvuur tussen de drie kookstenen walmen omhoog, — zoeken een uitweg van onder het groezelig berookte afdakje, dat als keuken dienst doet, — trekken langzaam omhoog in de stilte van de komende avond.

Als de ketella gaar is, sist de olie al in een braadpannetje en even later sissen de schijfjes ketella in de gloeiende olie.

Kario baadt zich ná Vader ook bij de put en met een ernstig gezicht, waarop de blijdschap van zijn kleine jongenshartje te lezen staat, schuift hij naast Vader op de baleh-baleh in de kamer. Hij voelt zich óók een man, net als Vader. Soemiwiati helpt Moeder een handje bij 't eten koken. Maar daar voelt Kario zich vanavond te groot voor.

Kijk, daar komt hij zelf het erf opstappen. Op zijn schouder een draagstok en aan ieder eind bungelt een bos padi. Die heeft hij zelf verdiend.

„Ja, Moeder, kijk maar, hier ben ik, Kario. En die rijst, die is voor óns. Die heb ik verdiend! Zijn 't geen prachtige volle aren? Kijk maar eens! En weet U wel, Moeder, wat de vrouwen zeiden, die de rijst gesneden hebben? „Wat is dit prachtige rijst. Je kan niet zien, dat er vogels bij geweest zijn! Dat komt natuurlijk, dat de waker in zijn wachthuisje hier zo goed opgepast heeft en alle rijstdiefjes altijd heeft verjaagd! Wie heeft hier, op deze akker, toch wel de wacht gehouden?” En toen zei er één: „Dat was Kario!” Ja, Moeder, dát zeiden ze.”

Als Moeder een bordje met ketella en een maiskoekje en een paar lepels gebakken katjang (pindah's) aan Vader brengt, ziet Kario haar aan, alsof hij zeggen wil: „Ik eet hier, Moeder.”

Dan gaat Moeder weer naar de keuken en haalt een bordje voor Kario. En wat maar heel zelden gebeurt: Moeder en Soemi gaan er óók bij zitten!

Het is alles zo stil en vredig in het schamele huisje, waar vier mensen zitten te eten: drie grote en één kleintje! Want Soekario is toch al gróót? Je hoort alleen het smakken van hun mond: dat hóórt zo! Wie zo geruisloos mogelijk zou eten, zou daarmee zeggen: het is niet erg lekker!

Het „Oog van de dag” gaat slapen, ginds achter de bergen.

Maar in het hartje van Soekario is het nog volop zonneschijn.

Hij is immers Kario, het Gelukskind...

6

Naar de Sawah

Als de manjars (wevervogels) in de koningspalmen de volgende morgen elkander wekken met hun vrolijk „Piete-piet-piete-piet...” is Kario al wakker.

Vlug glijdt hij van zijn slaapbank en verdwijnt in de keuken, waar al spoedig een rose plek tussen de kookstenen verraadt, dat het vuurtje al brandt.

De thee is gauw gezet en voor dit keer zal Kario zich maar baden bij de put. Hij plenst het koele water met een oud boterblik over zijn kleine body. Heerlijk is dat, al is het niet zo fijn als in de kali.

Hij moet voortmaken, want om zeven uur moet hij met Vader al op de sawah zijn. Hij gaat werken! Bij de hadji moet hij straks met Vader de bossen touw halen, die als grote spinraggen over de sawah worden gespannen. En in een oude doek heeft hij wat blikjes en busjes gepakt. Die moeten straks aan die lange touwen bengelen.

Hoor! de vechthaan van Pa Wirio kraait ook al! Wirio zal óók wel wakker zijn. Hij is misschien óók aan 't baden!

Dit wordt een heerlijke dag!

Gister hadden er minder vriendelijke gedachten in zijn hoofdje rondgedwarreld, toen dat vriendje zei: „Wirio is al weer beter”. Toen had hij, eventjes maar, gedacht: „Ik wou, dat hij nog maar koorts had, nog veel dagen!”

Maar vandaag zal Wirio zijn vriend zijn. En hij zal Wirio's vriend zijn. Samen zullen ze de glatiks en mus-sen en andere rovers verjagen.

Ziezo, zijn broekje weer aan, zijn mutsje op en klaar is Kees!

Moeder en Soemiwiati zijn nu in de keuken bezig. Ze koken gauw een paar grote zoete oebi-knollen. Vader gaat zich ook baden en als Vader een kopje thee gedronken heeft, gaan ze op stap. Daar gaan ze.

Aan Kario's éne handje bungelt de oude doek met blikjes en busjes en wat oude lappen en lorren. Hij stapt dapper naast Vader voort.

Bij het huis van Hadji Oemar wacht Karto al. Net als Vader heeft hij een groot kapmes aan zijn heup bengelen. Daar moeten straks de bamboe's mee gekapt worden voor de wachthuisjes. En andere moeten in smalle repen gespleten worden, om er „touw” van te maken, waarmee alles stevig in elkaar gezet en aan elkaar gebonden wordt.

Spijkers en hamers komen er niet aan te pas. Alles wordt van bamboe gemaakt, óók het vloertje, waarop de wakers straks zullen zitten, vijf, zes of zeven meter boven de grond. En het dak wordt gemaakt van palmladeren, die in stroken gemaakt zijn en straks met „bamboe-touw” op het dak bevestigd worden.

Kijk, daar is Wirio ook al. De beide mannen nemen ieder een paar bossen van de palmladestroken aan

een draagstok op de schouder en de beide jongens dragen een paar bossen touw.

Nu gaan ze naar de sawah.

De beide mannen lopen voorop en Wirio en Kario volgen.

„Ben je weer beter?” vraagt Kario.

„Vandaag wel,” zegt Wirio. „Moeder heeft medicijnen gekocht bij Mbok Minah.”

„Ik heb op de karbouwen gepast, toen jij ziek was,” zegt Kario. „En ik heb een halve stuiver van de hadji gekregen en daar heb ik rijst voor mogen kopen.”

In eens denkt Kario weer aan die heerlijke avond. Wat was dat lekker, zo'n pakje rijst met kippevlees er door gemengd! Zou hij vanavond ook een gobang krijgen? Och, hoe komt hij er bij! Hij weet immers wel beter: straks, als de padi rijp is, dán zal hij zijn loon krijgen, net als de grote mensen.

Vader en Karto lopen voorop. Ze praten over het werk op de suikerfabriek, dat straks gaat beginnen. Karto gaat óók helpen bij de suikeroogst. Ja, dat zal een goede tijd zijn.

En ze praten over de vechthaan van Pa Wirio, die laatst de kampioen van alle vechthanen uit de buurt geworden is.

„Het is een goede haan!” zegt Vader. „Er is geen beter in de hele omtrek.”

„Maar ik heb een familielid,” zegt Karto, „en die heeft een veel sterkere haan. Als de haan van Pa Wirio dáármee vechten moest, dan zou hij 't vast verliezen.”

Van deze haan heeft Vader nog nooit gehoord.

„Waarom kwam hij dan laatst niet meedoen?” vraagt Vader. „Dan had hij de eerste prijs gewonnen.”

„Wel”, zegt Karto, „mijn neef wou niet komen. Ik

had hem nog verteld, dat er een hanengevecht was, maar hij wóu niet komen."

„Waarom wou hij toch niet komen?" vraagt Vader verwonderd. „Veertig gulden heeft Pa Wirio gewonnen. Zó maar gewonnen op één middag."

„Mijn neef wil de haan verkopen," zegt Karto „en dáárom kwam hij niet. Als een haan pas gevochten heeft, kun je hem immers niet verkopen, want dan moeten alle wonden eerst weer genezen zijn".

„Ik zou zo'n goeie haan nooit verkopen", zegt Vader. „Zo'n haan geeft veel winst."

„Zou jij de haan van mijn neef wel willen kopen?" vraagt Karto.

„Wat moet ik met een vechthaan doen?" vraagt Vader heel onnozel.

En wie niet beter wist, zou denken, dat Vader daar nog nóóit aan gedacht had en er ook nooit aan denken zal. Hij een vechthaan kopen? Nee hoor!

Wirio en Kario luisteren heel stil naar 't gesprek van de beide mannen.

En Wirio fluistert tegen Kario: „Die haan van Soedirmo ken ik wel. Een mager, schriel beest. Als hij op 't hanengevecht gekomen was zou ónze haan hem in stukjes gepikt hebben."

Maar daar gelooft Kario niet veel van. O! als Vader die haan eens kocht! Karto zegt toch, dat het een reuzen goeie haan is! En Karto kent hem vast véél beter dan Wirio! Nou, Wirio heeft die haan van Soedirmo nooit gezien, hoe kan hij dan zeggen, dat hún haan beter en sterker is! Wirio pocht maar wat, omdat het hún haan is.

O, als Vader die haan eens kocht! En als er dan weer een hanengevecht was, nou, dan zou je eens zien: dan werd die haan van Pa Wirio vast en zeker in stukjes

gepikt! Wat zou Wirio dán op zijn neus kijken! Laat Wirio zich maar stil houden, die heeft net de koorts gehad en kon niet eens op de karbouwen passen. Stil: luisteren...

„Als jij die haan van mijn neef Soedirmo wil kopen”, zegt Karto, „wil ik hem wel even waarschuwen. Het is beter, dat jij hem koopt, dan een vreemde. Jij bent mijn vriend en wij wonen in dezelfde dessa. Dat is net zo goed als familie. En dan blijft de haan in de familie. Dat is beter.”

„Ik wil geen haan kopen”, beweert Vader nog eens. Dat zal Karto natuurlijk niet tegenspreken, al heeft hij al lang gemerkt, dat Pa Kario hem heel netjes wat vóórliegt. Maar dat is een goede gewoonte: als de hantoe's hoorden, dat Pa Kario die vechthaan van Soedirmo wel zou willen kopen, zouden zij die plannen wel in de war kunnen sturen. En 't zou jammer zijn, als die haan niet in hun dessa kwam. En Karto heeft Vader heel goed begrepen! Maar die domme hantoe's denken, dat Vader de waarheid sprak.

Ja, Vader is slim en hij weet, hoe het hoort.

„Onze haan zal hem vast in stukjes bijten,” zegt Wirio nog eens fluisterend tegen Kario. En Kario denkt: „Dat zeg je, omdat je bang bent voor die reuzenhaan, maar wacht maar ventje...”

En Kario zegt heel gewoon: „Vader wil die haan immers niet kopen?” Ja, die kleine Kario weet óók al, hoe het hoort! Nou!

Hij is een pienter kereltje en zal zijn mondje niet voorbij praten!

Ze zijn nu op de sawah aangekomen en er is nu wat anders te doen, dan over de vechthaan van Soedirmo praten.

Karto heeft Vaders bedoeling best begrepen. Vader praatte immers zó, om de hantoe's te misleiden! Zo hóórt het toch!

Het duurt niet lang, of de beide mannen zijn druk bezig de lange bamboes in de grond te zetten. Vooraf is met hun scherpe kapmessen alles zó gemaakt, dat straks het vloertje en het dakje gemakkelijk op hun plaats gebracht kunnen worden.

De jongens helpen mee: ze houden de bamboes vast, waarmee de mannen bezig zijn; ze helpen mee, taaie bamboes te splijten, die als „touw” gebruikt worden om alles samen te binden. En als het eerste wachthuisje klaar is, klauteren Kario en Wirio er in. Hier zullen ze straks zitten en de wacht houden! De mannen gaan naar een ander rijstveldje, om ook dáár een wachthuisje te bouwen. Wirio en Kario knopen nu de touwen vast boven in het nieuwe wachthuisje.

Dan laten ze zich naar beneden glijden en lopen voorzichtig over de sawahdijkjes met een bos touw. Ze rollen het langzaam af en binden hier en daar een lapje of een busje of een oud conservenblikje aan het touw.

Aan de rand van de sawah hebben Pa Kario en Karto stevige bamboes in de grond gezet en aan iedere bamboe wordt het einde van het touw stevig vastgeknoopt.

Het is prettig op de sawah. Aan de blauwe hemel drijven witte wolken.

En kijk! daar! daar zweeft een grote kiekendief! Hij heeft zijn vleugels wijd uitgespreid en beweegt ze nauwelijks.

Naar links — naar rechts — dan weer recht vooruit — zo glijdt hij, licht als een veertje, daar hoog aan de

blauwe hemel. Hij loert naar alle kanten. Beneden, aan de rand van de dessa, of op een open erf, daar is misschien een kloek met kuikens.

Misschien is hier of daar een jong vogeltje bezig met zijn eerste vlieg oefeningen: en het kleine ding vliegt nog zo onbeholpen. Is het te vroeg uit het veilige nest weggevlogen? En op de sawahs, daar trippelen misschien muizen over de dijkjes; grote muizen, die verstandig en voorzichtig zijn; of kleine muisjes, die misschien niet eens groot zullen worden.

De jongens kijken naar de slimme rover, daar hoog in de lucht. Ze hebben dat zweefspelletje al zo vaak gezien, maar het is altijd weer mooi, altijd weer spannend. Wanneer zal hij daar boven zijn prooi zien? Wanneer zal hij als een steen uit de lucht vallen, de vleugels saamgevouwen, snel, als een pijl uit de blaaspijp? O, als dát gebeurt...! Dan...

In een grote cirkel zweeft de kiekendief verder. Straks komt hij boven de dessa! Wanneer, o! wanneer zal hij...

En dan is het in eens zo ver: ze zien het! Kijk! kijk! daar stoot hij neer! En over de windstille sawah horen ze het geluid van de trillende slagpennen van de vleugels, hetzelfde geluid, dat je hoort, als je een bamboelat aan een touw vlug in het rond zwaait: ze rillen er even van... ze houden de adem in... dáár gaat hij... och,... jammer, ze kunnen niet zien, wáár hij neergestoten is: achter dat hoge bamboebosje bij de kali... wég is ie!

Nog even blijven ze roerloos staan.

„Zág je dat?” zegt Wirio.

„Ja, en hóorde je hoe hij door de lucht zoefde?” vraagt Kario met tintelende ogen.

„Mijn rug werd koud”, bekent Wirio, en Kario zegt:

„Van mij óók!” Ze huiveren nog even, als ze er aan terugdenken.

Angstig is dat, en toch ook spannend! Maar nu moeten ze verder: er is nog veel touw te spannen. Oók nog bij de wachthuisjes, die Karto en Pa Kario gister gemaakt hebben.

Als ze weer een schriklijn gespannen hebben, trekken ze er eens heftig aan. De lappen en lorren dansen dwaas op en neer en de oude melkblikjes tingelen ij over de wijde velden. Dát is plezierig: kijk toch eens: net een pop uit het wajangspel! *) Ze lachen om de malle lappen, die zich zo zot aanstellen!

Maar ze moeten weer verder: er moeten nog veel touwen gespannen worden. Ze huppelen weer over de sawahdijkjes. Krekels springen verschrikt weg. Kikkers verdwijnen tussen de rijsthalmen in het water of in de weke modder. Een sawahslang glipt weg en is het volgende ogenblik onzichtbaar verdwenen.

„Oelar!” (slang) zegt Wirio en beiden staan even stil: kijken naar de plek waar deze muizeneter verdwenen is. Ze zijn niet bang: de sawahslang is niet gevaarlijk: hij is nuttig.

Een zwerm rijstdiefjes vliegt over hun hoofden. Straks, denken ze, als de padi rijp is, dan zullen we er heerlijk van smullen.

Maar Wirio en Kario denken: Straks, dan zullen we je lekker wegjagen. We zullen jullie lekker laten schrikken! Als de oude lappen hun dwaze dans aan de touwen dansen en de oude melkblikjes tegen elkaar tingelen, — o, dan worden jullie bång, heel erg bang! Straks, dan zullen Wirio en Kario in hun wachthuisjes zitten, van 's morgens, als de zon opkomt, tot

*) Wajangspel: spel met poppenschaduwen op een wit doek.

's avonds, als de manjars wegduiken in hun slaapbomen. Ze zullen trekken aan de touwen en ze zullen aan elkander roepen en Wirio zal zijn bamboefluit meenemen en weemoedige, eentonige wijsjes fluiten. En beiden zullen ze dromen, hele dagen lang, wonderlijke, fantastische dromen. Het zal een heerlijke tijd zijn.

En als de oogst binnengehaald is, dan zullen zij, net als de grote mensen, ieder met een bundeltje rijstaren naar huis gaan en Moeder zal de rijst stampen in het rijstblok en de kippen zullen de weggespatte korreltjes haastig wegpikken. En 's avonds zullen ze rijst eten en dan zal Moeder zeggen: „Dit is van Kario's rijst!” en dan zal er even iets moois in haar ogen zijn, als ze hem aankijkt: een zachte glans, een milde gloed, — niet te lang, want de hantoe's mogen geen geluk zien glinsteren, dan worden ze jaloers.

En Vader zal heerlijk smikkelen van de rijst, die hij, Kario, heeft verdiend en hem misschien weer zo vreemd aankijken, net als die avond, toen Kario op de karbouwen gepast had. O, Kario ziet nog die vreemde lach op Vaders gezicht, die koestering in zijn ogen, waardoor zijn hartje zo warm werd en later ook een beetje verlegen...

Want Kario weet niet, dat Vader dan stil zal denken: „Kario, mijn Gelukskind...”

7

De gouden droom

Nu trekken iedere morgen, héél vroeg, Kario en Wirio en nog enkele andere jongens uit de dessa naar de sawahs. Ze gaan al, als het „Oog van de dag” nog maar nauwelijks opgegaan is. Ze gaan, als de mensen in de dessa nog maar net zijn opgestaan en de mannen zwijgend op de baleh-baleh (bank) hun strootje roken en luisteren naar het gekoer van de perkoetoets, die ze zo juist in hun kooitjes hebben opgehangen aan de hoge bamboe vóór hun huisje. Ze gaan al, als de manjars nog druk bezig zijn met hun morgenliedje in de statige koningspalmen.

Het is alles zo mooi in de prille morgen.

Over de wijde velden zweeft een wondere stilte. Een waas van lichtblauw licht nog over de gele rijstvelden en boven deze ijle morgennevel rijst aan de horizon de donkerblauwe kegel van de vuurberg, de Merapi. Uit de krater stijgt een lichtgrijs wolkje omhoog, dat langzaam in slierten wegtrekt naar het Westen op de adem van de Oost-Moesson.

Roerloos stil staan de trotse cocospalmen en alsof ze

nog niet wakker zijn, zó staan de bamboebosjes te dromen aan de zoom van de dessa.

Het is de stilte van de morgen, waarin alles nog van tevredenheid spreekt. Tevredenheid, vergenoegdheid, dat is immers het mooiste geschenk van Toean Allah en Hij geeft het iedere morgen weer aan iedereen, die genieten wil van de rust en de stilte van de nieuw geboren dag.

In deze stilte reppen de jongens zich naar hun sawahs.

Ze hebben een grote fles met water bij zich en hun broekzakken pullen uit van een grote oebi-knol, die ze straks zullen oppeuzelen in hun hoge wachtpost, ginds op het wijde veld van rijpende padi.

Wirio heeft reeds vanaf de eerste dag zijn soeling (bamboefluit) meegenomen en Kario heeft er nu óók al eentje. Vader heeft hem geholpen de soeling te maken en de timmerman uit de dessa heeft er de gaten in geboord, die zijn kleine vingertjes straks zullen sluiten of openen.

Wirio kan al heel goed spelen op zijn fluit, maar Kario zal het óók wel leren!

Hij luistert naar de zoete melodietjes, die Wirio uit zijn soeling te voorschijn roept. Hij kijkt naar het vingerbeweeg van Wirio, als deze speelt. Hij kent al verscheiden wijsjes uit zijn hoofd, want er zijn in de dessa nog veel meer jongens, die óók een soeling hebben.

O, Kario zal zijn best doen. Hij wil net zo mooi, of nóg mooier leren fluiten als Wirio! En als straks de rijst-oogst voorbij is, dan zal hij al prachtig kunnen fluiten!

Het is in het wachthuisje een prachtige gelegenheid, om zich te oefenen. Als de rijst straks in de rijst-

schuurtjes geborgen is, dan zal hij 's avonds op de baleh-baleh gaan zitten spelen. Dan zullen zijn liedjes klinken door de stilte van de fluweeldonkere avond. En de mensen zullen het horen en vragen: „Wie speelt daar zulke mooie melodietjes op zijn soeling?” En dan zullen anderen antwoorden: „Weet je dát niet? Kun je niet horen, dat Kario speelt?” En dan zullen nog weer anderen zeggen: „Zó mooi kan niemand in de dessa spelen. Als er weer een wajangspel is, kan niemand beter dan hij er bij spelen.”

Ja, dat zal wat zijn, als hij mee mag spelen in het orkest bij de wajang! De mensen zullen stil en aandachtig luisteren en als het spel uit is, zullen ze zuchten en met hun hoofd langzaam en eerbiedig knikken en eerbiedig fluisteren: „Mooi..... mooi.....”

Kario ziet zich zelf al zitten in de rossige schemer van de petroleumlampen op het dorpsplein. Roodachtig en geelachtig is er een lichtkrans om de lampen, die verspreid over het plein zijn opgehangen.

Er is een zacht geroezemoes van stemmen gekomen na de stilte van het betoverend gefluit uit de soeling. De mensen fluisteren, eerst zacht, dan, héél voorzichtig, iets luider,... en allen kijken naar hém, Kario. Hij ziet zich zelf gehurkt zitten in de kring van de muzikanten en kijkt verlegen vóór zich, op de grond. Steels kijkt hij soms éven een ogenblikje op en ziet alle ogen op hém gericht.

Maar even snel slaat hij zijn ogen weer neer en streelt met tere oogblikken zijn fluit, waaruit die toverklinken te voorschijn komen, als hij er op blaast.

Vader zit ook bij de toeschouwers en Moeder ook. Vader kijkt een beetje trots en óók een beetje verlegen. Moeder kijkt, alsof ze geen soeling heeft gehoord, want: de hantoe's zouden eens kunnen denken:

„Waarom glimlacht die vrouw zo gelukkig?” En dan zouden ze misschien ongeluk en ziekte in hun huisje brengen. Pas, als een buurvrouw Moeder iets vraagt, glijdt er een glimlachje over Moeders gezicht, dat gerimpeld is van zóveel zorgen...

Zo droomt Kario, terwijl hij met de anderen op weg is naar de sawah.

Kijk, hier gaan ze door een kleine kali. Het water ruist een simpel liedje. Het is het liedje van elke dag. Alle dagen hetzelfde.

Nu is het niet ver meer. Dáár staat het wachthuisje van Kario en niet ver er vandaan dat van Wirio. Slaperig hangen de lappen en de blikjes aan de touwen, die als een spinneweb over de rijstvelden zijn gespannen. De molentjes, die hier en daar in de nabijheid van de wachthuisjes staan, bewegen zich nog niet. Loom en slaperig staan ze er, de beide bamboe-wieken, die zo razend snel kunnen draaien in de wind, bewegingloos.

Ze zijn vroeg, de wakers van de sawahs, maar niet té vroeg, want, kijk, zie je daar die zwerm manjars en daarginds een vlucht brutale mussen? Zie je ze, die rovers en vernielers? Ze willen neerstrijken op de rijpende rijstpluimen en pikken, pikken, pikken, van die heerlijke rijstkorrels en vernielen, ja, vernielen willen ze, baldadig vernielen en honderden en duizenden voedzame korrels laten vallen op de grond! Eén korreltje opeten en tien korrels verkwisten!

Maar Kario zit al in zijn hokje. Hij trekt aan de touwen, de lappen dansen als dwazen en de blikjes en busjes rammelen en schitteren in het zonlicht.

Ha, zie je wel, ze vliegen haastig weg, die baldadige rovers, ze zijn bang, die lafaards! En Kario trekt nog

eens aan de touwen en laat de lappen dwaas op en neer dansen en buitelen over het touw.

In eens is alles wakker geworden daar boven zijn sawah. Alleen het molentje, het slaperige molentje, staat nog doodstil te dromen. Maar straks, als er een beetje wind komt, daar uit het bos aan de voet van de berg, dan zal het molentje ook wakker worden. Dan zullen zijn lange bamboe-wieken als de spichtige armen van een wajangpop door de lucht maaien en over de sawah zal klinken het gejank en gepiep, waarvoor de rijstdiefjes zo bang zijn!

Kijk daar is al weer een zwerm vogels!

Kario rukt en trekt, en angstig vliegen ze verder, naar de sawah van Wirio's buurjongen. Die loopt daar nog op het dijkje: zijn wachthuisje is vér.

Wirio trekt ook aan zijn draden. Hij heeft aan één er van een groot boterblik hangen, het touwtje door de bodem en een stuk hoefijzer er in. Dat maakt een geweldig lawaai!

Zo blijven de knapen in de weer. Ze spieden over hun sawah, en als er dieven op komst zijn, wordt alles in beweging gebracht.

En om een uur of tien, als de wind een beetje opsteekt beginnen de molentjes óók mee te helpen. Ze janken en piepen erbarmelijk, en de wieken zoemen door de lucht. Dat gezoem is als van een kiekendief, die zijn prooi ziet, en zich naar beneden laat vallen in ongeremde vlucht.

Soms is er in geen tijden een vogelzwerm te zien. Dan neemt Wirio zijn soeling, en over de sawah golven de zoete wijsjes, die al eeuwen oud zijn.

Zó heeft Pa Wirio vroeger als knaap óók in zijn wachthuisje gezeten en gefloten. En zó zat, misschien

wel op dezelfde sawah, de vader van Pa Wirio hier lang geleden ook. En die zijn vader óók. Het zijn nog altijd dezelfde slepende wijsjes, weemoedig en verlangend.....

Kario gaat zich ook oefenen: er zijn geen vogels te zien. Het gaat direct nog niet zo héél vlot. Maar hij zál volhouden! Hij zál zijn best doen! Hij zal even mooi leren fluiten als die dessajongen, van wie Moeder eens verteld heeft.

Die leefde héél lang geleden, en die kon zó wondermooi fluiten, dat ieder er naar wilde luisteren. Niet alleen de mensen, maar ook de dieren. Als hij floot, dan vergat de kiekendief te speuren naar zijn prooi. Dan durfde geen haan meer kraaien en geen kip meer kakelen. Dan snaterden de eenden niet meer en de vissen staken hun kop uit het water om beter te kunnen horen. Zelfs krokodillen en karbouwen luisterden er naar.

Het was maar een heel gewone soeling, die die jongen had. Er was niet bizonders aan te zien. En toch wás het geen gewone fluit: het was..... een toverfluit. Want toen de moeder van die jongen eens héél erg ziek was, en er geen doekoen (kwakzalver) was die haar beter kon maken, en er in de hele omtrek geen medicijn was, dat haar hielp, — toen was die moeder op zekere dag zó maar in eens beter geworden, toen ze luisterde naar het fluitspel van haar zoon. En dat kwam, omdat die fluit een toverfluit was.

Kario bekijkt zijn soeling eens. Dit is óók maar een heel gewone fluit. Vader heeft hem geholpen om de fluit te maken en de timmerman heeft er de gaten in geboord.

Wacht, Kario zal hem nog wat oppoetsen, wat bijwerken. Hij heeft een glasscherf in de zak, en daar

zal hij enkele ruwe plekken mooi glad mee maken. Die rand is ook nog niet goed afgewerkt. En vanavond zal hij hem thuis nog wat gladder maken met een lapje met heel fijn zand, en met een paar druppels olie. En dan zal hij er altijd heel voorzichtig op fluiten, niet hard en ruw; want dán zou er nooit een goede toon in komen.

Wie weet, ja, wie weet, misschien, als hij zijn soeling netjes oppoetst en voorzichtig bespeelt, — misschien zal het dan ook een toverfluit zijn.

Ja, dat zou best zo kunnen zijn: die fluit van die des-sa-jongen van héél lang geleden was eerst toch ook maar een gewone, een doodgewone fluit!

De dag wordt heet. Kario drinkt eens uit zijn fles. Het water is niet erg koel. Maar hij heeft dorst. Hij eet een stuk van zijn oebi-knol.

Het is heet. De zon stooft de padikorrels rijp. De wind is weer gaan liggen. De vuurberg is maar heel flauwtjes meer te zien: in de grijze damp, die opwasemt uit de hete sawahs verdwijnt de verte.

De vogels vinden het zeker óók warm: in geen tijden is er een zwerm in de nabijheid geweest.

In één van de hoeken van het wachthuisje is Kario even gaan zitten. Hij voelt zich zo loom in de hitte, die boven het veld trilt. Zijn soeling heeft hij nog in zijn handjes. Maar hij is te loom om te spelen, en het duurt niet lang, of zijn lodderige oogjes vallen toe: hij slaapt.....

Maar hij is een trouwe waker! Ook in zijn slaap is hij nog op de sawah. Maar er zijn geen vogelzwermen, die verjaagd moeten worden. Nee, hij speelt op zijn soeling. O, hij heeft al goed aangeleerd: hij speelt

álle liedjes, die er zijn! Maar dat komt, omdat zijn soeling een echte toverfluit is.

Zie maar: alle mensen en dieren luisteren. Schoorvoetend komen ze naderbij; geruisloos naderen ze zijn wachthuisje om van zijn spel te genieten. Stil als muisjes luisteren ze naar zijn meeslepende liedjes.

Maar kijk, wie zijn dat? Twee mannen dringen zich voorzichtig door de mensendrom heen. Eerbiedig wijken de mensen op zij, want aan hun kleren is wel te zien, dat het geen gewone dessamensen zijn.

Het zijn hovelingen. Kijk, nu is het maar goed, dat die ene bamboe van het wachthuisje een trap is: Vader heeft er gaten in gehakt en daar pinnen dwars doorheen gestoken. Daar klauteren de beide voorname heren voorzichtig langs omhoog. Zó komen ze bij Kario in zijn hokje zitten. Eerbiedig hurken ze voor hem neer en wachten tot dit liedje uit is. Dan groeten ze hem, heel beleefd, en dan vragen ze verlof, om hem iets te vragen.

„Soekario,” zegt de oudste van de twee, „wij komen uit de grote stad, waar de Sultan woont. Wij komen uit zijn paleis. Wij zijn dienaren van de machtige Sultan. De Sultan is héél bedroefd. Hij heeft één kind, één dochttertje, Djoewito, en onze machtige heer heeft zijn dochttertje lief, héél erg lief. Want het Prinsesje is een erg lief Prinsesje. Het is Vaders oogappel.

Maar nu is onze machtige heer erg bedroefd, want zijn lieve Djoewito is ziek, o zo ziek. Alle knappe dokters uit de stad, ja, uit het hele land, zijn door onze heer geroepen, om het prinsesje weer beter te maken. Maar geen enkel medicijn helpt het lieve kind.

En nu heeft een oude Kjai gezegd: „Prinses Djoewito is ziek geworden doordat een boze geest haar heeft

betoverd. Geen enkel medicijn kan baten. Zoek in het land naar de dessajongen met zijn beroemde toverfluit, en laat die jongen op zijn soeling spelen. Dan zal de boze geest het kind verlaten.”

En nu zijn wij hier gekomen, Soekario, want wij hoorden héél ver hier vandaan de wondermooie liedjes, die jij uit je soeling tovert. Jij kunt de prinses genezen, Soekario, want jij hebt een echte toverfluit, zoals niemand anders die heeft. Wil je met ons meegaan naar het Gouden Paleis? Onze machtige heer zal je rijk belonen! Hij zal je een grote beurs met goudstukken geven, en prachtige kleren, met gouddraad geborduurd. Jij mag in het paleis blijven wonen en je zult een Prins zijn, een echte Prins! En als je later groot bent, zul je met Prinses Djoewito trouwen. Soekario, het is de wens van onze machtige heer, dat je meegaat, want niemand kan de prinses genezen, dan jij alleen.”

Soekario wacht een ogenblik.

Hij is te zeer verbaasd, dan dat hij iets kan zeggen. Dan fluistert hij eerbiedig, terwijl hij beleefd zijn hoofd buigt: „Ik zal met U gaan.”

De beide heren klauteren weer langs de trap naar beneden en Soekario volgt hen. De mensen beneden hurken eerbiedig en brengen hun zwijgende groet.

Tussen de beide heren in verlaat Kario de sawah, en als ze op het pad komen, dat naar de dessa voert, ligt er een gouden brug over de kleine kali, waar hij vanmorgen nog door heen moest waden.

Plotseling blijft hij verbaasd staan. Ook de beide hovelingen blijven staan en kijken hem glimlachend aan. Zij begrijpen zijn verbazing: zonder dat hij 't merkte heeft hij andere kleren aan gekregen: hij lijkt al wel een echte Prins!

Dan gaan ze verder. Op de grote weg staat een prachtige koets met vier witte paarden er voor. Vóór op de bok zit een koetsier in prachtige uniform, en achter op de koets staan twee palfreniers. De paarden hebben gouden tomen in de bek, en alles blinkt van goud en edelgesteenten.

Ze stappen in en dan gaat het in galop naar de stad van de Sultan. Eén ogenblik schrikt Kario even; heeft hij zijn soeling wel meegenomen? De fluit is nergens! O wee! Maar de hovelingen zien zijn schrik en glimlachen: ze laten hem een gouden doosje zien, en als ze het openen ligt zijn soeling er in, in een bedje van rood fluweel. En de fluit zelf glanst en schittert, alsof er zonnestralen uit te voorschijn komen! Ja, het is een echte toverfluit!

De paarden jagen over de weg! Alles wijkt eerbiedig op zij en hurkt en groet! Zo zijn ze in een ogenblik in de stad en voor de poort van het Gouden Paleis.

Voor de stoep van het paleis stapt Kario uit en op de stoep staat de Sultan. Hij kijkt bedroefd en óók een beetje blij. Dat hij zo blij begint te kijken komt natuurlijk, omdat hij Kario ziet! De hovelingen groeten eerbiedig en vertellen hun machtige heer, dat Soekario de dessajongen is, die een toverfluit heeft en Prinses Djoewito weer beter kan maken. Dan neemt de Sultan hem bij de hand en leidt hem door marmere gangen en gouden zalen naar de slaapkamer van de prinses.

Hier staat een gouden ledikant en daarvoor zit de moeder van de prinses. Ze schreit en haar schouders schokken van het snikken. Maar er glijdt een flauw glimlachje over haar gezicht, als ze Soekario ziet.

Soekario groet heel beleefd. O, hij weet al precies, hoe

hij zich moet gedragen in het paleis. Het is heel niet vreemd!

En dan ziet hij in het bedje het zieke prinsesje.

Ze is nog kleiner dan Soemiwiati. Ze ligt met gesloten ogen, en haar gezichtje is wasbleek. Maar wat heeft ze een lief gezichtje: nee, de hovelingen hebben niet gejoekt: zó lief kan geen enkel prinsesje zijn!

Dan reikt één van de hovelingen aan Soekario de gouden doos, waarin zijn toverfluit ligt.

Een onzichtbare hand opent de doos en eerbiedig neemt Soekario de toverfluit in zijn handjes.

„Speel,” zegt de Sultan, „dan zal mijn kind weer genezen. En jij zult een Prins zijn en hier altijd wonen. En later zul je mijn zoon zijn en als ik sterf, zul je koning zijn over dit land.....”

De moeder van de prinses ziet hem vriendelijk aan en knikt hem toe.

Dan zet Soekario de fluit aan zijn mond.

Hij speelt. Héél zacht..... en heel eerbiedig. O, het gaat goed, het gaat héél goed! Nog nooit heeft hij zó goed gespeeld! Hij is er zelf verwonderd over!

En kijk! kijk! Zie dan toch: het prinsesje slaat haar ogen op! Kijk nu toch eens: ze glimlacht! Ze beweegt haar hoofdje al! En haar moeder staat er glimlachend bij en houdt haar handje vast! Kijk nu toch: ook de moeder glimlacht door haar tranen heen! En 't gezicht van de Sultan stráált van geluk!

Zie: nu gaat het prinsesje al zitten! Er komt een blosje op haar wangen, en als ze lacht, o, wat is ze dán lief!

De gouvernante van de prinses staat óók bij het bed. Zij is ook blij, héél erg blij!

En het prinsesje glimlacht maar, áldoor, en luistert naar het toverlied, dat die kleine prins daar speelt op

zijn soeling! Het is een wegslepemde melodie, zó mooi! Dan komt ze uit haar bedje en hurkt voorzichtig bij de kleine prins neer in bewondering voor zijn spel... Zo iets moois heeft nog niemand ooit gehoord!

En Soekario speelt; hij speelt aan één stuk door! Het is een nieuw wijsje, dat hij speelt. Hij heeft het nog nooit eerder gespeeld en niemand heeft het hem geleerd. Hij geniet er zelf óók van.

Hoe lang zal hij nog spelen? Hij weet het zelf niet. Hij zal spelen, tot het lied uit is, maar hij weet zelf niet, wanneer het einde zal komen. Hij speelt maar door, en Djoewito luistert ademloos en glimlacht en geniet.....

Maar, o, — wat is dat? Een aardbeving? O, wee !!! allés wankelt, alles dreigt ineen te storten! Zijn fluit valt uit zijn handen..... Of is hij duizelig geworden? Maar hoor dan: alles kraakt, en met donderend geraas stort het paleis nu zeker ineen. O wee, het kleine prinsesje, zij zal onder het puin van het paleis.....

Hoor! al weer zo'n krakend geluid! En hij kan zich niet bewegen. Hij is verlamd van schrik! O wee!

„Moeder! Moeder!” roept hij, en dan.....

Dan is Kario in eens wakker. Hij kijkt verbaasd om zich heen, wrijft zich de ogen uit en weet niet, hoe hij 't heeft..... Het paleis is verdwenen en..... en..... hij zit in een wachthuisje op de sawah. Naast hem ligt zijn soeling, een doodgewone soeling, die hij met Vader samen gemaakt heeft, en waar de timmerman.....

Dan, plotseling, is er weer het gekraak uit zijn droom: een ratelende donderslag..... en een windvlaag jaagt de molenwieken razend rond, zodat het jankt en piept over het veld. En dezelfde windvlaag schudt het

wachthuisje heen en weer, alsof er een aardbeving is.....

Kario kijkt naar buiten: de hemel is grimmig donker, en de eerste regendruppels kletteren op het dak van zijn huisje.

Kario staat op: au! zijn ene been slaapt. Duizend do-
rentjes prikken hem in zijn been!

Dan hoort hij iemand schreeuwen. Het is Wirio, die over een sawahdijkje rent en hem roept: „Waar blijf je toch? We gaan naar huis! 't Onweert en 't is ge-
vaarlijk in zo'n wachthuisje.....”

Een blauwe vlam slaat neer en een krakende donder-
slag doet de beide kinderen ineenkrimpen.....

Dan glijdt Kario behendig naar beneden, en holt weg, met Wirio. Zijn fles ligt nog boven, maar zijn soeling heeft hij bij zich.

Het is maar een doodgewone soeling, nog niet eens helemaal netjes afgewerkt.

Maar het is misschien wel een toverfluit, wie weet...

Enkele ogenblikken geleden lag hij nog in een rood fluwelen bedje in een gouden kistje.....

Alweer een bliksemstraal — een donderslag.

Als Kario en Wirio en de anderen thuis komen, hebben ze geen droge draad aan hun lijf.

En waar die middag nog een gouden brug over de kleine kali lag, daar spoelt die avond het water als een kokende stroom verder.....

Dan slaapt de perkoetoet veilig in zijn kooitje in de kamer van Pa Kario's huisje, want Moeder heeft hem tijdig binnengehaald.

En op zijn slaapbank ligt een kleine jongen. Naast hem zijn bamboefluit: een doodgewone fluit, zoals er duizenden zijn op Java.

Maar ééns, wie weet, misschien zal het een toverfluit worden, en zullen door de muziek van Kario de zieken genezen.....

Wie weet.....

Heeft de oude Kjai het niet gezegd: „Dit is een gelukskind. Noem het: Soekario.”

8

Oogst

Fel brandt de zon op de sawah, dag in, dag uit. Wolkloos is de hemel, stralend blauw. Reeds enkele weken lang is er geen regen meer gevallen, het is nu echt de droge tijd.

Trouw zitten Wirio en Kario en nog enkele jongens uit de dessa iedere dag op hun wachtposten. Ze trekken aan de touwtjes en laten de blikjes en busjes kletteren. En de lappen dansen hun dwaze spel.

Nog een paar dagen en dan zal Kario's werk afgelopen zijn. De oude en wijze mannen in de dessa hebben de geluksdag vastgesteld, waarop de rijstogst zal beginnen.

In de pendopo (galerij) van het dorps hoofd, bij het zachte licht van een petroleum lamp, hebben ze gewikt en gewogen; ze hebben de dobbelstenen laten rollen en geredeneerd over de stand van de maan; ze hebben de kalender geraadpleegd en lang en breed gepraat met grote pauzen van stilzwijgen.

Zó hebben ze eindelijk de dag gevonden, waarop ze straks de rijstogst zullen beginnen; en het zal gaan, zoals het al jaren, al eeuwen lang gebeurd is, met

veel plechtigheden en in eerbiedige ernst.

Vóór de eerste rijstpluim gesneden mag worden zullen de offers gebracht worden aan de godin van de rijst.

Zie, de aren nijgen zich nog eerbiedig, licht bewogen door een fluisterzacht windje: nu gaat zij voorbij, de rijstgodin, die de padi liet groeien, die in de korrels de kracht legt, waardoor de rijst voedzaam zal zijn.

De halmen en aren zijn goudgeel geworden in de felle zonnebrand. De grond is al droog en begint hard te worden. Voor de kikvorsen is de mooiste tijd op de sawah voorbij, maar de muizen zijn in hun schik. Ze trippelen door het hoge bos van ritselende halmen en kruipen er bij omhoog en knagen aan de aren en doen zich te goed, iedere dag weer. Ze zijn vet en glanzend.

Hoog in de lucht cirkelt de kiekendief. Langzaam laat hij zich naar beneden glijden. Zijn felle ogen hebben het wel gezien: op de sawah, tussen de rijpende padihalmen krioelt het van muizen. Die geven niet om wapperende lapjes of rinkelende blikjes, zoals de rijstdiefjes. Ze trippelen onbezorgd verder en piepen van vreugde hun muizenliedje.

Dan stoot de rover neer en grijpt één van die onbezorgde piepers: de andere muisjes schrikken even, als ze de doodangst horen in het bange gepiep van het slachtoffer. Ze staan even stil, luisteren,... rennen dan naar een schuilplaats: hun holletje.....

En over de sawah zweven de weemoedige tonen van de soeling. Soms is het Wirio, dán is het Kario, die de zoete melodietjes in ijle slierten laat wegzweven over het gouden veld, zoals de rookpluim van de Merapi wegdrijft aan de wolkloze hemel.

Kun je het nog horen, of het Wirio of Kario is, die

daar speelt? Nee, niemand kan het onderscheiden, want Kario is een meester in het fluiten op de soeling. Alleen de oude Javanen die voorbij komen zullen het kunnen horen, want die zullen misschien even stil blijven staan en luisteren naar dat vreemde wijsje, dat melodietje, dat ze niet kennen. Geen wonder: het is een liedje, dat Kario zelf verzonnen heeft.

Dagenlang heeft hij zijn best gedaan om dat liedje te spelen, om het terug te vinden: het liedje, dat hij ééns speelde, in het Gouden Paleis, waardoor de kleine prinses weer beter werd. Maar het is moeilijk, en iedere dag ontdekt hij weer: hij heeft het nog niet precies teruggevonden, nee nog niet.....

Dan is eindelijk de grote dag aangebroken.

Des morgens verzamelen zich al vroeg de bewoners van de dessa op het dorpsplein. En dan gaat het in optocht naar het veld, waar de rijpe padi wacht op de vrouwen en meisjes, die de gouden aarpluimen zullen afsnijden, één voor één, met heur ani-ani (rijstmesje).

Het dorpshoofd gaat ook mee. Naast een oude Kjai loopt hij voorop, en dan volgen de oudsten van het dorp, die de geschenken dragen voor de rijstgodin, die zo mild en vriendelijk was.

Het zijn bloemen en pisangs en andere vruchten, die in versierde mandjes netjes geschikt zijn als een ruiker bloemen voor een jarige.

De vrouwen en meisjes hebben bloemen in d'r haar-wrong gestoken, alsof ze ter bruiloft gaan. De droeve ernst is voor één dag van haar gezichten verdwenen: ze glimlachen en ze kirren als duiven, die spelewieken tegen de blauwe hemel! Voor de hantoe's zijn ze niet bang, want ze offeren straks ruim en mild

aan de rijstgodin, die hen allen gezegend heeft: jong en oud, arm en rijk. Het is feest!

Ook mannen en jongens gaan mee. De mannen, die de sawahs ploegden en egden, die de sawahdijkjes in orde maakten en de kleine slootjes en greppels waardoor het water aangevoerd werd. En de jongens, die het veld bewaakten en de rijstdiefjes verjaagden.

De eerste morgen gaat voor een groot deel voorbij met de offerplechtigheden. Op verschillende plaatsen worden de gaven neergelegd voor de godin van al dit goede, om van de dankbaarheid aan haar te getuigen.

In een lange rij trekken ze tussen de verschillende sawahs door over de dijken, die de verschillende veldjes scheiden. En het loopt al tegen de middag als het dorps hoofd iedere groep mannen en vrouwen, jongens en meisjes zijn deel van de sawahs aanwijst, waar zij moeten oogsten.

De eerste aren worden eerbiedig afgesneden en enkele er van worden gelegd bij de offergaven op het hoekje van de sawah. Eén van de oudste vrouwen uit het dorp mag dit doen. De anderen staan er stil naar te kijken.

En dan gaan allen aan de slag!

O, het is feest! Kario ziet het en voelt het!

Hier is het open veld, waar de sombere beklemming verdwijnt van de dessa, waar de huisjes bang zijn weggedoken onder de dichte kruinen van de bomen, en onder de hoge bamboestoelen, — hier is alles licht en vreugd! De vrouwen en meisjes lachen en de mannen praten vrolijk! De jongens hebben pret, en alle gezichten zijn veranderd, alsof een tovenaars staf heeft aangeraakt!

Kijk, daar is er al één vrouw, die haar eerste bos

aren gesneden heeft. Ze weegt de bundel gouden aren nog eens in haar hand: ja, het is juist van pas! Eén van de jongens brengt de eerste bos naar het paadje en bindt er een touwtje om!

En daar is nummer twee! Daar is er al wéér een! En nu komen alle jongens in actie: ze brengen de volle bundels aren naar het pad, waar ze in rijen neergelegd worden.

De dorpsschrijver loopt heen en weer met een opschrijfboekje en een potlood en schrijft de namen op van allen, die meehelpen. Kario's naam komt óók in het boekje! Eerst is hij wel even wat verlegen, maar als het goed en wel gebeurd is, o, wat voelt hij zich dan groot!

Het is een blijde dag, die eerste oogstdag.

Alles is zo héél anders dan andere dagen. Het is alles zo licht en zo blij! En allen verheugen zich, als ze de rijen gebundelde aren ál langer zien worden! Er is overvloed! En er wordt deze dag braaf gesnoept.

In de buurt waar Kario werkt, staat Pa Tirdjo met zijn draagbare warong (eet- en drinkgelegenheid). En verderop staat er nóg zo'n manneke, en daar-ginds nóg een.

Pa Tirdjo maakt goeie zaken! Hij verkoopt pakjes rijst: drie voor een gobang, en andere lekkernijen. Voor dorstige kelen heeft hij limonade in verschillende smaakjes, limonade met een klontje ijs er in: heerlijk koel! En op betalen komt het niet aan: dat kan later wel.

Kijk, daar aan weerszijden van het pad ligt de rijkdom van de dessa. Voor ieder ligt hier een deel. En als straks de rijst verdeeld is, dan zal een groot deel verkocht worden aan de Chinees, die een rijstpellerij heeft. Dan stroomt het geld de dessa binnen! Daar-

om verkopen Pa Tirdjo en zijn collega's graag op crediet. In een vettig oud notitieboekje tekent hij aan wat ieder hem schuldig is.

Hij glimlacht tevreden: er wordt veel gegeten. Het gezicht op die gouden overvloed maakt de mensen royaal en omdat ze niet contant behoeven te betalen worden ze nog zorgelozer dan anders.

Kario draagt weer een bos aren van Moeder weg. Ja, Moeder is er ook, en ze babbelt druk mee met al de andere vrouwen. Vliegenvlug gaat haar ene hand met de ani-ani van de ene halm naar de andere, en Kario draagt de volle bossen weg.

Als hij weer bij Moeder komt, bedelt hij om een glaasje limonade. Wirio en de andere jongens hebben ook een glaasje gehad. Mag het wel?

Moeder glimlacht even naar haar kleine kereltje. Vandaag kan het wel even lijden. De rijstgodin is sterker dan alle hantoe's en het is vandaag feest! Ja, het mag wel.

En als Kario verrukt bij haar terugkomt, en met zijn tongetje zijn lippen nog eens aflikt, dan zegt Moeder: „Haal mij ook maar een glaasje.” Het is maar éénmaal oogstfeest in een heel jaar, en er is een rijke oogst, het kan er voor één keer wel af.

En is Vader niet bij al de mannen die vanavond de rijke schat van padi naar huis moeten dragen? En — er zijn toch meer mannen in de dessa dan die hier aanwezig zijn?

Nee, Vader werkt op de suikerfabriek. Al verscheiden dagen. En véél mannen uit de dessa werken daar. Daar verdienen ze geen rijst, zoals hier op de sawah, maar geld, veel geld. Wel vijf dubbeltjes per dag!

Kijk, daarginds staat de hoge, witte fabrieksschoor-

steen van de suikerfabriek. Dikke rookwolken borrelen er uit omhoog. Dáár wordt óók gewerkt, hard gewerkt, net als hier. Maar op de sawah is het toch eigenlijk véél heerlijker. Hier verdien je rijst, en dat is zo heerlijk. Veel lekkerder dan oebi of ketella.

En rijst verdienen is toch ook veel leuker dan geld verdienen. Rijst is eten, en geld, ja dat is wel mooi, maar het is geen éten! En hier is alles zo mooi: de wijde hemel en daarginds het groene bos, en 's morgens vroeg zie je de Merapi, en je hoort het ruisen van de kali, en alle mensen zijn blij en vriendelijk.

En in de fabriek, daar brullen de machines, en daar kraken de mooie, gladde rietstengels in duizend stukjes tussen de zware ijzeren rollen, daar is lawaai. Daar is ook stof en rommel, al die uitgeperste rietstengels, vermalen, vernield.

En er hangt een weeïg zoete lucht in de kokerij, en daar sist de witte stoom. En de mandoers (opzichters) schreeuwen, en de hollandse heren schreeuwen ook. 't Gaat nooit hard genoeg. De werklieden dragen en ze krijgen nog brommen en scheldwoorden toe. En ze zijn vuil van zweet en stof.

Nee, maar dan hier, op de sawah: hier is het heerlijk rustig en alle mensen zijn blij en vriendelijk voor elkander.

De dag vliegt om.

Om een uur of drie beginnen de mannen de padibossen weg te brengen. Alles wordt nauwkeurig opgeschreven. De schrijver heeft het druk. Al de loemboengs (rijstschuren) van de dessa zullen wel vol worden. Ook de grote loemboeng van de dessa zelf. Die wordt het eerst gevuld.

Alle rijst is het eigendom van de hele dessabevolking.

Als de oogst afgelopen is, krijgt ieder zijn deel toegewezen. Daarom moet alles precies aangetekend worden.

Om vijf uur gaat de bedoeq van de missigit (bedehuis). Dan houden allen op met werken. Men praat nog even. Lacht, omdat alle harten vrolijk zijn. Er is een rijke oogst. Men prijst de grote pluimen en de dikke, zware korrels. Nee, de vogels hebben weinig vernield. En met de muizen valt het ook nog mee. Er is ook maar weinig ziekte. Het is alles zo goed als het kan. Nu gaan ze naar huis. De vrouwen en meisjes steken het rijstmesje in de haarwring. Ze zijn moe van het ingespannen werk van deze dag. Maar de blijheid is groter nog dan de vermoeidheid. Ze babbelen en lachen. En de mannen en grote jongens dragen de bossen padi weg op hun draagstokken. De dorpsschrijver schrijft alles op. Kijk, daar gaan ze. Op weg naar huis, naar de dessa, weggescholen onder het hoge groen van de bomen.

De kleine jongens hoeven nog niet mee te helpen bij het dragen. Ze gaan nog even naar de grote kali. Nog even lekker baden, en dan ook naar huis.

Als Vader 's avonds thuiskomt, is het feest.

Vader legt zijn loon op tafel. Moeder kijkt er naar en telt. Ze is tevreden.

Kario praat honderd uit. En Vader luistert geduldig en aandachtig. Hij geniet van de vreugde van zijn klein kereltje. „En, Vader, de vrouwen zeiden, dat de vogels weinig vernield hadden. En die vrouwen sneden de padi op de sawah, waar ik opgepast heb!”

„En, Vader, straks krijgen wij ook rijst uit de loemboeng (rijstschuur) van de dessa, want Vader heeft geploegd en Moeder heeft padi gesneden en ik heb er op gepast. Fijn hé?”

Vader ziet zijn jongen glimlachend aan. Het geluk van het feest van deze dag stráált uit zijn donkere kijkers. Ja, de oude Kjai wist het wel goed: „Het is een gelukskind. Noem het Soekario.”

Moeder rekent.

Mbok Minah moet nog geld hebben en..... ja er zijn nog meer mensen, die geld moeten hebben. Dat kan niet van het loon, dat Vader vandaag heeft meegebracht. Maar dat geeft niet, deze avond zal een feestavond zijn en Moeder gaat met Soemiwiati nog even naar Mbok Minah.

Ze neemt een beetje geld mee om de oude schulden gedeeltelijk af te betalen, en ze zal een paar pakjes rijst kopen. Acht pakjes, dat is wel genoeg voor hen. Ze zullen vanavond lekker eten. De lege oliefles gaat ook mee: Moeder zal zelf nog wat pindah's en pisang bakken. Het is vandaag feest. Je hoort het, als je door de dessa gaat; 't is anders dan andere avonden. De harten van de mensen zijn vrolijk en licht.

Ze smullen heerlijk. En ze zitten allen bij elkaar in de kleine kamer, waar een klein olielampje brandt. Dat lampje brandt zo tevreden en zo blij, denkt Kario. Aan de zolder hangt de kooi met de perkoe-toet. Maar de tortel slaapt nog niet: die is zeker ook blij.

Pa Kario eet ook lekker. Maar telkens dwalen zijn ogen af naar Kario, zijn gelukskind. Dan ontmoeten hun ogen elkander en Kario ziet het: Vader is ook blij. Hij glimlacht.

Ja, zelfs Moeders zorgengezicht staat vrolijk.

En het is jammer dat Kario niet kan zien hoe gelukkig hij zelf ziet. Dat ziet Vader het beste. En hij mompelt heel zacht: „Mijn gelukskind.....”.

9

De wonderhaan

De eerste dag van de oogst is al lang voorbij. En ál de oogstdagen zijn voorbij. Het is nu heel stil op de sawah. Geknakt en vertrapt liggen de halmen van de padi op de droge velden. Dèwi Sri, de rijstgodin, komt niet meer zweven over het land. Er zijn geen gouden aren meer, die zich voor haar nijgen.

Wirio dwaalt met de karbouwen van Hadji Oemar over de sawahs, en de halmen, die eerst van hun gouden aren werden beroofd en vertrapt door de mensen, worden nu nog meer vertrapt door de karbouwen, die er grazen.

De grote dag, waarop ieder gezin in de dessa het rechtmatig deel van de rijstoogst kreeg toegewezen, is ook al lang voorbij. Kario heeft ook zijn portie gekregen, net als Moeder.

Maar dit is alles voorbij.....

Soms gaat Kario mee met Wirio. Ze zwerven over de verlaten velden met de karbouwen. Hoog in de lucht cirkelt nog de kiekendief. En ze horen het ruisen en murmelen van de kali.

Maar dat is ook het enige, dat gelijk gebleven is. Ver-

der is alles anders geworden. De fleur is weg. De sawah is triest en eenzaam. De wachthuisjes zijn afgebroken. Soms komt Kario nog voorbij de plaats, waar zijn wachthuisje stond. Dan denkt hij terug aan toen..... aan zijn droom..... aan Djoewito, het lieve prinsesje..... Dromerig staart hij dan even voor zich uit..... en zijn ogen gaan naar de kleine kali, waar ééns een gouden brug lag.....

En hij verlangt..... hij verlangt terug naar die mooie tijd..... naar zijn soeling, die nu stil thuis ligt..... het is nú geen tijd om op de soeling te spelen. Hij verlangt naar het zoete melodietje, het toverliedje, dat hij speelde, eens..... toen..... en waardoor Djoewito weer beter werd..... O, dat paleis, dat Gouden Paleis..... als hij eens zó gelukkig mocht zijn en in zo'n Gouden Paleis mocht wonen.....

Nooit heeft hij van die droom verteld. Aan Moeder niet, aan Vader niet en aan Soepardjo niet. Aan niemand. Die droom is van hém. Dat is erg vreemd. Want alles, wat de mensen hebben, is gemeenschappelijk eigendom, maar deze droom is van hém, van hem alléén, en — eigenlijk ook van Djoewito, het kleine prinsesje uit het Gouden Paleis van zijn droom.....

Vader is ook weer thuis.

Soms werkt hij een dag bij Hadji Oemar, of gaat met andere mannen uit de dessa grint halen uit de kali. Dat brengen die mannen dan op de wegen en paden van de dessa. De loerah (het dorpshoofd) geeft daartoe bevel.

Vader werkt soms ook in hun tuintje. Hij heeft nieuwe ketellastekken geplant. Tegenwoordig eten ze vaak rijst, maar straks wordt dat weer anders: dán

zullen ze weer ketella en oebi eten, omdat ze hun portie rijst al opgegeten hebben.

Vader heeft veel geld verdiend op de suikerfabriek. Maar er was ook nog veel geld te betalen. Bij Mbok Minah, en bij de kleermaker, en ook bij de Chinese geldschieter, waar Vader geld van geleend had. Ja, vooral bij die Chinese woekeraar: dat was erg tegengevallen: het geleende geld en de rente er van. O, wat was dat veel geweest!

Ze hadden thuis allemaal wat nieuwe kleren gekregen. Niet veel. Een beetje maar. En nu was er misschien wel niets meer over van al het geld, dat Vader verdiend had. Kario wist het niet. Maar Kario had Moeder horen zeggen: „Er is geen geld meer”.

Dat was, toen Vader geld nodig had voor 't een of ander. Maar misschien had Moeder dat maar gzezegd, omdat ze het niet goed vond, dat Vader dat ging kopen. Wat wou Vader dan toch kopen? Kario wist het niet: hij had niet gehoord, wat Vader zei. En als Kario iets moest halen van Mbok Minah, kreeg hij vaak geen geld mee.

De schemer is even over de dessa gevallen.

Duizenden krekels sjirpen hun zagerig avondliedje. Dan is de schemer ook al weer voorbij en dan is het avond. Hier en daar zie je een rossig-gelig lichtschijnsel van een petroleumlampje. Moeder heeft het kleine muurlampje ook al aangestoken. Vader en Karto zitten gehurkt op de baleh-baleh. Hun woorden vallen spaarzaam in de stilte van de avond. Alleen de krekels sjirpen, alsof ze het druk hebben.

„Soedirmo heeft zijn vechthaan nog niet verkocht”, zegt Karto.

„Dat is verstandig van hem,” zegt Vader. „Zo'n goeie haan moet je niet verkopen.”

„Soedirmo heeft veel geld met deze haan verdiend,” zegt Karto.

„Dan moet hij hem niet verkopen. Dat zou niet goed zijn,” antwoordt Vader.

„Soedirmo wordt oud,” zegt Karto weer. „Hij kan niet goed meer mee doen aan hanegevechten”.

„Dan moet een zoon of neef van hem dat doen”, zegt Vader.

„Het zou goed zijn, als jij die haan zou kopen”, zegt Karto. „Je zou er veel geld mee kunnen verdienen. Over drie weken is er een hanengevecht in een dessa in de buurt”.

„Ik heb niet zoveel geld, dat ik hem kan kopen,” zegt Vader. „En, bovendien, wat moet ik met een vechthaan doen?”

„Ik zal er wel eens met Soedirmo over praten”, zegt Karto. „Over een paar dagen ga ik naar hem toe. Dan zal ik het hem vertellen”.

„Maar ik heb geen geld”, zegt Vader nog eens. „Ik kan zo'n dure haan niet betalen. En ik heb ook geen vechthaan nodig”.

Karto weet genoeg. Hij draait nog een vers strootje, slaat vuur uit zijn tondel en vraagt dan permissie om te vertrekken. Dan staat hij op en zegt tenslotte: „Overmorgen ga ik naar Soedirmo”.

„Het is niet nodig,” mompelt Vader nog eens. En dan weten beide mannen, wat ze bedoelen.

Als Karto weg is, komt de dorpsschrijver nog even het erf op. Hij brengt een boodschap van de grote heer van de suikerfabriek.

Pa Kario en enkele andere mannen uit de dessa moe-

ten overmorgen op het kantoor van de fabriek komen. Ze kunnen nog wat geld halen. Ze hadden hun volle loon nog niet ontvangen.

Pa Kario bedankt de schrijver voor de boodschap. Ze praten nog even over allerlei onbelangrijke dingen, en dan gaat de schrijver weer verder.

Moeder heeft het gesprek wel gehoord. Ze was achter, in de keuken, bezig met het eten. Ze vindt het een uitkomst, dat Vader nog wat geld kan halen. Er is altijd geld nodig en er is altijd te weinig geld. Het zal wel waar zijn, dat dit de wil van Toean Allah is, maar het is lastig. Maar het is niet goed, hier over te piekeren, want eenvoudige mensen moeten tevreden zijn. Tevredenheid is het hoogste goed voor een desamens.

„Ik moet overmorgen naar de fabriek,” zegt Vader, als Moeder binnenkomt.

„We kunnen nog best wat geld gebruiken,” zegt Moeder.

Dat vindt Vader ook, en hij vindt zich zelf erg verstandig, dat hij alle jaren maar weer op de suikerfabriek gaat werken. Dat brengt meer geld in het laatje dan het helpen bij de rijstogst. En nu dit verrassinkje nog!

Moeder zegt nog iets, maar Vader hoort het schijnbaar niet. Hij geeft geen antwoord. Hij peinst. Zijn strootje gaat uit en hij vergeet, het opnieuw aan te steken.

Kario is er ook bij komen zitten. Hij ziet Vader zitten. Vaders gedachten zijn ver weg. Zwijgend eet hij zijn bordje rijst met het gedroogde visje en een enkel ander bijgerecht.

Hij ziet Kario niet eens!

Twee dagen later gaat Pa Kario al vroeg in de morgen op stap. Het is nog altijd de droge tijd. Maar het zal niet zo heel lang meer duren, dan zal de regentijd komen.

Over een paar dagen, heeft de loerah gezegd, moeten de mannen er op uit en de waterleidingen in orde brengen. En een bamboebrug over de kali moet hersteld worden vóór de regens doorbreken. De kali is nu bijna leeg.

Pa Kario heeft gezelschap. Er zijn méér mannen uit de dessa, die naar de fabriek gaan. Ze gaan samen. 't Is gezellig. Ze praten over allerlei nieuwtjes uit de omgeving. En zwijgen dan weer een poos. Dan spint ieder verder aan zijn eigen gedachtendraad. Tot één van hen weer verder gaat met het spaarzame gesprek.

Ze drinken bij een warong onderweg een glas zwarte koffie. Als ze terug komen zullen ze wel betalen. Ze hebben nu geen geld bij zich. Zo bereiken ze de fabriek. Darmo staat hen te woord. Darmo: net een echte toean, een echte meneer. Zo zal later.....

„Pa Kario”, zegt Darmo, „U krijgt nog zestien gulden en dertig cent”. En hij telt het Pa Kario vóór.

Dit extraatje hebben de mannen verdiend, toen ze enkele dagen véél langer gewerkt hadden dan gewoon. Toen was er een machine onklaar en moesten ze allen met man en macht helpen, om de zaak weer in orde te brengen. En 't is ook voor iets anders, maar wáárvoor weet Pa Kario niet.

Pa Kario strijkt het geld langzaam op. Hij knikt eerbiedig en Darmo kijkt hem vriendelijk aan. Pa Karia is maar een koeli, een los werkman, maar hij is een familielid en hij is ouder dan Darmo. En Darmo weet, hoe hij zich gedragen moet.

Als de metgezellen van Pa Kario hun geld óók ontvangen hebben, groeten ze eerbiedig, en vragen permissie om te vertrekken.

Onderweg drinken ze nog iets in de warong, en gaan zo naar huis. Eén van de mannen stelt voor, nog even te gaan dobbelen in de warong. In de achterkamer zal de politie hen niet snappen. Maar Pa Kario wil niet. Hij moet naar huis, zegt hij, en heeft geen tijd. 't Zou anders wel mooi zijn: dobbelen — veel winnen — en met misschien wel drie of vier maal zestien gulden thuis komen! Maar hij overwint de verleiding, die toch wel erg groot is, en de anderen gaan mee. Het is al na de middag, als ze thuis komen.

Die avond zitten Vader en Moeder een hele tijd in de schemer van het kleine petroleumlampje. Vader rookt een strootje en Moeder heeft een heerlijke sirih-pruim. Soepardjo is niet thuis. Die zit 's avonds vaak bij een stelletje van zijn vrienden.

Het is soms al laat als hij thuiskomt. Het is vreemd: soms heeft Soepardjo geld, veel geld. En Kario weet niet, waar dat geld vandaan komt. Als hij Soepardjo vraagt, lacht deze een beetje. Of, soms ook krijgt Kario een snauw; dat gebeurt, als Soepardjo de muts niet goed staat, als hij de vorige avond verloren heeft bij 't dobbelspel.

Soemiwiati zit weggedoken in de buurt van Moeder en speelt met sawoe-pitten. En Kario zit maar wat te kijken en te mijmeren.

Hij luistert wijsneuzig naar het gesprek tussen Vader en Moeder. Het gaat over geld. De zinnen zijn kort, en de woorden zijn kort.

Kario begrijpt niet alles, maar hij snapt wel, dat Vader en Moeder het niet eens zijn over het geld, dat

Vader vandaag gehaald heeft. Moeder wil iets anders dan Vader.

Het is niet prettig om er bij te zitten. Moeders gezicht staat verdrietig, bijna een beetje boos. Helemáál niet als op die dag, toen ze voor 't eerst naar de sawah gingen om padi te oogsten.

En Vader kijkt soms een hele tijd voor zich uit, antwoordt niets op Moeders woorden, en zijn gezicht is een raadsel: je kan zien, Vader heeft een plan, maar zegt het niet. En Moeder weet niet, wat Vader wil. Alleen vermoedt ze, dat hij geld uitgegeven heeft voor het een of ander, terwijl zij het geld zo vreselijk nodig heeft.

Maar Moeder houdt vol: ze wil weten, wat Vader met het geld wil doen. Dobbelen doet Vader niet..... maar wat wil Vader dán?

Kario en Soemi zijn al gaan slapen. Het gesprek gaat met horten en stoten verder. En als de kinderen al lang slapen, dan weet Moeder het: Vader wil naar Soedirmo en de vechthaan kopen! Hij denkt, daar veel geld mee te kunnen verdienen!

Moeder vindt het niet goed. Ze wil het geld nu gebruiken voor nieuwe kleren. Maar Vader zegt, dat het veel voordeliger is, nú zes gulden te geven voor een vechthaan en daar geld mee te verdienen, en dát geld dan te gebruiken voor nieuwe kleren en andere dingen.

Moeder zucht en Vader kijkt zó opgeruimd, alsof hij al een hele rij eerste-prijzen heeft gewonnen.

Dan gaan ze óók maar slapen.

De volgende morgen gaat Vader al vroeg op stap. Karto gaat ook mee. Ze gaan naar Soedirmo. 't Is

maar een uurtje lopen en dan zijn ze bij Soedirmo. Natuurlijk duurt het wel een uur, vóór ze over de haan beginnen te praten. Heeft Pa Kario zijn vechthaan nog nooit gezien? Nou, dan zal Soedirmo hem dat prachtbeest eerst laten bewonderen! Zo'n haan is er in de hele omtrek niet!

En dan gaan ze naar het hok, achter het huisje van Soedirmo. Kijk eens, wát een beest! Heeft Pa Kario ooit zo'n haan gezien?

„Pa Wirio uit onze dessa heeft ook een vechthaan,” zegt Vader. „Ik geloof, dat die nóg forser is dan deze”.

Maar Soedirmo komt in vuur! Forser dan deze? Bestaat niet! En al zou die groter zijn, — denk eens, dat dit mogelijk zou zijn! — wel, dan nóg zou deze beter zijn en die haan van Pa Wirio in stukjes kunnen pikken! Nee, beter haan dan deze, is er niet!

Soedirmo heeft de haan op zijn arm, de poten stevig in zijn hand. Hij voert hem een handjevol maiskorrels. Hij is trots op zijn haan! En hij vertelt sterke staaltjes van zijn vechtlust en zijn dapperheid en slimheid. Nee, beter haan zal Pa Kario nergens vinden!

Drie mannen zitten weer in het smoezelige voorgalerijtje van Soedirmo. De één vertelt van hanegevechten, die hij bijwoonde. De anderen luisteren en mompelen soms een goedkeurend woord, of geven hun verbazing en verwondering te kennen.

Soedirmo vertelt! En als hij soms eens tersluiks naar Pa Kario kijkt, dan ziet hij wel: het zal gelukken! Al kijkt Pa Kario nog zo onverschillig, Soedirmo ziet door het masker van onverschilligheid heen. Dat ziet

hij aan de felle trekjes die Pa Kario aan zijn strootje doet!

Natuurlijk moeten Vader en Karto die middag maar eten bij Soedirmo.

„'k Heb nog heel wat witte rijst”, zegt Soedirmo. „Al-
lemaal gekocht voor 't geld, dat ik op de laatste wed-
strijd won met mijn vechthaan.”

Na het eten wordt het gesprek voortgezet. 't Gaat
langzaam. Soedirmo pocht van zijn haan. Karto be-
vestigt het: hij heeft het zelf gezien!

En Pa Kario verweert zich heel zwakjes. Maar hij
kan niet tegen de slimme Soedirmo op! En eindelijk
geeft hij toe, dat hij de haan misschien wel zou willen
kopen, als Soedirmo hem toch kwijt wil.

't Is al wel drie uur, als Karto en Pa Kario weer terug
gaan. En Vader heeft de haan op zijn arm. En uit zijn
beurs in de gordel zijn zes blinkende guldens ver-
dwenen.

Soedirmo heeft hen goede reis gewenst. Ja, 't was
eigenlijk dom van hem, zo'n goeie haan te verkopen.
En dan voor zo'n zacht prijsje! Maar enfin, hij wordt
eigenlijk te oud om met een haan naar een hanenge-
vecht te gaan. En hij is blij, dat Pa Kario hem gekre-
gen heeft, want die woont in de dessa van zijn neef
Karto. Zo blijft het nog een beetje in de familie. En
voor 't laatst heeft Soedirmo het beestje over de hals
geaaid, en Pa Kario veel geluk gewenst met het
koopje! En hen beiden goede reis gewenst.

En zo stappen de beide mannen verder. Ze praten
over allerlei onbeduidende dingen. Over de haan
wordt niet gesproken. Geen enkel goed woord! Want,
je weet, de hantoe's mochten het eens horen!

Om een uur of vier komen ze in hun dessa terug. Als ze een kennis tegenkomen, maken ze even een praatje. Maar dan gaan ze gauw weer verder! Vader wil thuis zijn haan laten bewonderen! Wat zullen de buren wel zeggen!

Moeder bekijkt het beestje óók. Ze is niet zo heel enthousiast. Zij verwacht niet zoveel geluk en voorspoed van het beest.

En als hij haar óók nog wil pikken, als ze hem ook eens over de hals wil aaien, dan is voor háár de aardigheid er af.

De buren bewonderen de haan en ze prijzen Pa Kario. Ja, da's nog eens verstandig: zo'n haan te kopen. Die brengt geld in 't laatje! Pienter is Pa Kario, dat staat vast. En de volgende week is er een hanengevecht. Je zult zien, dat Pa Kario zijn zes gulden dan zo maar terug krijgt! Zes gulden! 't Is bijna cadeau! Zo'n beest. In de hele omtrek is er geen vechthaan als deze!

Vaders gezicht straalt van genoeg!

't Is alleen maar jammer, dat Kario niet thuis is. Wat zóu dat kereltje genoten hebben! Pas om een uur of zes komt hij thuis. Buurman zit dan nog bij Vader te praten. Ze vertellen elkander sterke verhalen over hanen en hanengevechten!

En Kario, die er stilletjes is bij komen zitten, luistert,..... luistert....., met grote ogen.

Hij probeert zich iets te herinneren..... ook van een hanengevecht..... waar was dat.....? O ja, dat had hij gedroomd, die dag dat Wirio ziek was, en hij op de karbouwen paste.....

Maar nog groter wordt zijn verbazing, als hij Vader en buurman ziet opstaan en als hij mee gaat naar 't achtererf: kijk toch eens: een echte vechthaan! Hij

kan zijn ogen haast niet geloven! Is die van hen zelf? Heeft Vader echt een haan gekocht, een vechthaan?? Het wonderdier zit onder een koeroengan, een kooi van bamboe, zonder bodem, die op de grond staat. Wat kijkt hij nijdig! Nou, maar dit is vast de haan van Soedirmo, waar Karto het laatst over had! Ja, vast! Nu mag Pa Wirio zich wel opbergen met zijn haan. Van déze haan, van hún haan kan niemand het winnen! Vast niet! Wat zegt buurman nou? Is er de volgende week een hanengevecht? Ooo! En, ja! Vader gaat er natuurlijk ook heen! Nou, maar daar zal Kario óók bij willen zijn! En als hún haan dan wint...

Buurman is al lang naar huis. Het petroleumlampje aan de wand verspreidt een rossig-gelig licht in het kleine kamertje.

Aan de zolder hangt de kooi met de perkoetoet, en in de ene hoek van de kamer staat de koeroengan. En onder de koeroengan zit de haan. Soms vallen zijn ogen toe. Maar dan, ineens, is hij weer wakker.

Schrikachtig ziet hij in 't rond. Er zijn vreemde stemmen, die hem bang maken. Maar 't is al lang slapens-tijd, en telkens weer vallen zijn ogen toe, om dan weer met een schrik wakker te worden.

Op de baleh-baleh zit Vader en rookt een strootje. Moeder naait iets aan een oud broekje van Kario. Dat moet hij morgen aan hebben. Hij kan niet alle dagen in zijn nieuwe broek lopen; dan is die binnenkort óók al weer oud.

Vaders ogen zitten ook gevangen in de koeroengan, net als de haan. Het is een dag vol avontuur geweest: kijk, daar is zijn vechthaan, zijn vechthaan!

Zijn ogen strelen het dier, dat van onrust bijna niet durft gaan slapen.

En over een dag of tien, dan is er een hanengevecht! Net op tijd heeft hij zijn slag geslagen! En de volgende week.....! Dan zul je eens wat zien. Dan zal Moe-der wel niet zo zuur meer kijken als vanavond, als hij met veertig of zestig gulden thuis komt. Als zijn haan kampioen is!

Weken geleden droomde een klein manneke op een weitje bij de kali van een hanengevecht. De veren stoven rechts en links en naar alle kanten, totdat... een luid gekraak hem wakker schrok!

Nu zit er weer iemand te dromen, op de baleh-baleh. De veren stuiven weer naar alle kanten! Hup, daar gaat ie weer, kijk toch eens! Kijk! kijk! er blijft geen stukje heel van die andere haan, dat miezerige, schriele beest! Kijk dan toch eens! Alle mensen houden de adem in! Dát is nog eens een haan! Dát is nog eens vechten! „Heb je ooit zo'n haan gezien?” fluis-teren de omstanders.

Er blijft geen veertje van die ander over!

Soemi slaapt al. En Kario slaapt óók al, en droomt van hanen, en van karbouwen, en van een haan, die nét kraait of er iemand op de soeling fluit! De kop omhoog! En de haan kijkt trots in het rond! En dan komt er een kiekendief als een steen uit de lucht val-len. Hij hoort het zoeven van de vleugelpennen!

Maar dan houdt de haan op te fluiten, en grijpt de kiekendief en verscheurt hem! De veren stuiven rond! En als er niets meer over is van de kiekendief, dan wil hij kraaien, als teken van zijn overwinning. Maar hij kán niet kraaien! O, wat is dat gek, hij doet zijn bek open, maar er komt geen geluid! O, kijk nu eens: er zit wat in zijn keel! Wat is dat? Een soeling! Hij schudt zijn kop en — dan schiet de soeling er uit!

Hoe kán het, hé, zo'n hele soeling uit de bek van een haan! Maar nu kan hij niet meer fluiten, — dat is wel erg jammer! Maar vechten kan hij nog wel! Nou en of! En kraaien kan hij nu ook weer: Kukeleku - e kuu.....!

Kario slaat zijn ogen op: het is morgen.

Nu, dat laatste heeft hij niet gedroomd, dat was echt!

Hij is gewekt door 't kraaien van hun haan!

10

Bloedgeld

Luid en doordringend kraait Pa Kario's haan. De perkoetoet in de kooi is er ook wakker van geworden. Die denkt: „Wat is dat voor een leven hier in de vroege morgen?” Ze kijkt door de tralies naar beneden en ziet een groot beest onder een koeroengan. Wel érg dicht bij. Ze hoopt, dat de baas maar spoedig zal komen en haar buiten zal brengen en het kooitje ophangen aan de hoge bamboe vóór het huis, in de schaduw van de hoge kanariboom.

Moeder hoort het beest ook kraaien en ze vindt het helemaal niet leuk. Wat is dat voor een bedoening: een vechthaan? Zij, arme, eenvoudige dessamensen hebben een vechthaan? Er is soms nauwelijks genoeg eten voor henzelf, en nu moet er zo'n vechthaan bij komen. Nee, Moeder vindt het niets leuk. Soepardjo slaapt door: hij is gisteravond héél laat thuis gekomen en heeft al zijn geld verdubbeld. Nu slaapt hij. Maar Vader en Kario en Soemiwiati hurken bij de koeroengan en kijken naar de haan, die hen met schichtige ogen aankijkt. Soemi blijft een beetje verder van de koeroengan dan Kario. Ze heeft gister ge-

zien, hoe Moeder schrok, toen het beest haar wou pikken. Nee, ze zal er niet te dicht bij komen!

Maar Vader en Kario genieten! Als twee trouwe kameraden zitten ze daar naast elkaar. Vader voelt, dat hij in Kario een bondgenoot heeft.

Ja, Kario is pienter, net als hij zelf. Die weet ook al, dat zo'n vechthaan iets heel bizonders is. En dat voor zes gulden. 't Is bijna voor niets!

En als hij straks, de volgende week, geluk heeft bij de wedstrijd, dan zal Moeder ook wel anders kijken. En als alle mensen in de dessa er over spreken, en iedereen zegt: „Heb je 't al gehoord, de haan van Pa Kario is kampioen geworden!” — dan zal Moeder toch óók wel moeten glimlachen van trots!

Vader strooit wat maiskorrels in de koeroengan. Maar de haan kijkt weifelend in 't rond. Hij is nog niet op zijn gemak. Hij moet eerst nog wennen. 't Is alles zo vreemd hier. Hij schrikt, als de perkoetoet in haar kooitje wat geritsel maakt. En als Moeder het vertrek binnenkomt, kijkt hij al weer zo bang. Vader haalt hem uit de koeroengan. Hij houdt de haan vast op zijn arm, streelt hem over nek en rug en spreekt geruststellende woordjes. Kario brengt de koeroengan naar buiten en Soemi komt er een eindje achteraan stappen. In haar hartje is ze wel een beetje bang voor het grote beest. 't Is een knaap van een haan! Maar Kario heeft zoveel branie, dat hij de haan — met een bevend hartje! — toch ook al durft strelen!

„Hij moet nog wennen”, zegt Vader. „Als hij deze week en de volgende week niet aan ons went, wordt het niets op de wedstrijd”.

Kario is het hier volkomen mee eens. „Maar de volgende week kent hij ons al wel, hé?” zegt Kario. „En

hij zal 't vast winnen!"

„Ja, natuurlijk!" zegt Vader. En even gemakkelijk als een kind, zo zet Vader de twijfel buiten zijn hart: de twijfel, dat er óók een kans is, om te verliezen.....

Als de haan weer onder de koeroengan zit, wordt de perkoetoet naar buiten gebracht.

Die is nu nummer twee geworden, want Vaders gedachten gaan alleen uit naar zijn haan!

Als ze wat gegeten hebben, wordt het brave dier weer op de arm genomen. Kijk nu toch eens: hij pikt al maiskorrels uit Vaders hand! Kario's oogjes glinsteren. Straks zal hij proberen, of het beest ook uit zijn hand wil eten! Ja, 't is een pientere haan: hij weet al, dat hij hier thuis hoort! 't Is toch maar wat fijn, dat Vader zo slim geweest is, om deze haan te kopen! En voor zes gulden! Hoe dom van Soedirmo om zo'n beste haan voor zes gulden te verkopen!

Kario heeft het Vader al zo vaak horen zeggen, dat hij al precies weet, hoe slim Vader is, en hoe dom Soedirmo, en hoe sterk hun haan is!

Nee maar, zo'n haan zie je haast nooit!

De hele dag is Vader met zijn haan bezig.

Al wel tien maal heeft hij hem uit de koeroengan gehaald, hem gestreeld, lieve woordjes tot hem gefluisterd, hem geprezen om zijn moed en slimheid, en hem dan weer in zijn hokje gezet. Vader is er mee is zijn schik, als een kind met een Sinterklaascadeautje!

En als een hondje achter zijn baas, zo loopt Kario achter Vader aan. Niemand van alle anderen begrijpt Vader zó goed als Kario. Soepardjo is al vroeg weggegaan. De dobbelzucht heeft hem te pakken, en hij

wil zien, of hij bij Hadji Oemar misschien een paar stuivers kan verdienen.

En Moeder zegt geen woord. Ze vertrouwt het zaakje niet. Als 't zo'n eerste klas haan is, waarom verkocht Soedirmo hem dan? En waarom is hij zo goedkoop? Ze is maar een domme dessavrouw, maar er is iets, wat haar niet aanstaat. Dat komt natuurlijk ook, omdat zij die zes gulden voor iets anders wou gebruiken, voor kleren en eten. Straks is het Lebaran *), en hoe komen ze aan nieuwe kleren en aan alles wat er dan verder nodig is? Ze zal zich schamen, als ze op Lebaran geen nieuwe kleren kan kopen en cadeautjes en versnaperingen en vuurwerk.

De dagen glijden verder.

Vader loopt met de haan rond, hurkt bij de koeroengan, praat met hem en vertroetelt hem. Kario is steeds in Vaders nabijheid.

O, die twee begrijpen elkaar zó goed. En de haan wordt nummer drie van dit bondgenootschap. Hij kraait Kario 's morgens wakker. En de buren ook, en dan fluisteren ze: „De haan van Pa Kario”.

De grote dag komt al nader!

De hele dessa spreekt er over. Ieder weet te vertellen van de vechthaan van Pa Kario! En velen zeggen: „'t Is een goede haan. Een béste haan. Hij zal het winnen!” Maar anderen zijn daar nog niet zeker van: die haan van Pa Wirio is óók niet voor de poes! „Weet je nog van de vorige keer? Toen Pa Wirio's haan kampioen werd? Weet je nog?”

De vrouwen praten er over, als ze op een grote kei de was in de kali schoonslaan. De kinderen zelfs praten over het hanengevecht, dat komt! Ze staken hun

*) Lebaran: feestdagen aan het einde van de vastenmaand.

spel en zitten gehurkt in een kring als oude mannetjes en als Kario bij zijn kameraadjes zit, dan heeft hij soms het hoogste woord. Wat vader gezegd heeft en wat de buurman gezegd heeft, en wat Karto gisteravond gezegd heeft, — ál de lof van de haan horen zijn vriendjes.

En als Wirio er een enkele keer bij komt zitten, dan scheelt het niet veel, of Kario en Wirio vliegen elkaar als hanen in het haar! Maar dan sussen de anderen de beide kleine kempaantjes: ze zullen over een paar dagen wel zien, wie gelijk heeft.

Moeder zegt niet veel. Ze weet niet, of hun haan kampioen zal worden of die van Pa Wirio. Het komt wel zó, als het komen moet. „Het staat geschreven”.

Maar ze denkt vaak, dat het niet goed is, dat eenvoudige mensen uit de dessa zo hoogmoedig zijn, en veel geld willen hebben. Tevredenheid is meer dan veel geld.

En Moeder tobt, want ze zit al dagen zonder geld. En Vader loopt met de haan rond en verdient geen gobang. En Soepardjo is al even dwaas: hij verdient wel, maar verdobbelt 's avonds al zijn geld bij de Chinees, die een geheime dobbel-gelegenheid heeft. Alleen Vader en Kario hebben schik in 't leven. Ze leven bij de gedachte: „Onze haan zal 't winnen!”

Beiden dromen van de grote dag, waarop hun haan kampioen zal worden!

Eindelijk is die grote dag aangebroken!

Voor dag en dauw zijn Vader en Kario al wakker, en ze begroeten met vreugde het gekraai van hun lievelingsdier! Kario baadt zich, evenals Vader, bij de put. Hij wil geen ogenblik missen. Als hij naar de kali ging, zou dat immers veel te veel tijd vragen!

Vader heeft zich netjes gekleed en Kario trekt zijn nieuwe broekje aan, dat hij al enkele dagen niet aan mocht van Moeder. Hij heeft thee gezet, maar was bijna te ongeduldig om zó lang in de keuken te zitten! Want Vader was bij de haan, die onder de koeroengan zat, in de kamer!

Kario ziet het wel: Vader weet precies, hoe hij de haan moet vasthouden, hoe hij hem moet vooruitsteken, terugtrekken, ophitsen!

O, straks! straks.....

Ze drinken een kopje thee. Eten een beetje, en als het een uur of zeven is, gaan Vader en Kario samen op stap: Vader met de haan op de arm, en Kario met oogjes, die schitteren van plezier, en die maar nooit

genoeg krijgen van het kijken naar hun haan!

Op een afgelegen plekje, aan de rand van de dessa, is een leeg erf. Het oude, stenen huis, dat er vroeger stond, en waar héél lang geleden een Chinees in woonde, is al lang ingestort en het puin is voor het grootste deel opgeruimd. Niemand van de dessamensen weet, van wie dat erf eigenlijk is.

Alleen de oudjes uit de dessa, zoals Pa Wongso, weten nog, dat daar vroeger die oude Chinees woonde. Zij weten nog, dat hij op zekere dag stierf, dat het huis leeg bleef staan, onbewoond. Dat het verwaarloosd werd en op zekere dag instortte. Niemand bekommerde er zich om. Uit de puinhoop haalden de mensen van de dessa soms wat ze nodig hadden: stenen en brandhout. Gras en onkruid en struiken groeiden er in overvloed. De plantengroei en de regen hadden in een jaar tijd alles voor 't oog van de mensen verborgen. Er stonden nog enkele klapperbomen. Maar vruchten waren er bijna nooit te vinden: vóór de klappers groot waren, werden ze geplukt door mensen, die ze wel konden gebruiken.

Alleen 's nachts klonk uit de hoge klapperbomen de roep van de doodsvogel, en niemand zou zich 's nachts op het erf wagen.

Er gingen vreemde verhalen door de dessa over die oude Chinees, die zonderling. Wie weet....., misschien.....

Maar voor een hanengevecht is het een heerlijke gelegenheid. Het ligt achteraf. Als er nog eens politie van het Gouvernement (het Nederlandse bestuur) in de dessa zou komen, dan zullen ze hier niet komen. Want hanengevechten zijn verboden.

Dat hebben de Hollanders gedaan, omdat ze niet we-

ten hoe heerlijk zo'n spel van vechtende hanen is. De Hollanders rijden in snorrende auto's, ze houden luidruchtige, lawaaierige feesten in de soos (restaurant, café), bij de grote suikerfabriek, en ze zijn dan dronken en doen dingen, waarvoor iedere dessa-man zich zou schamen. Maar een hanengevecht is iets heel moois voor een arme dessabewoner. Die heeft niet zoveel pretjes als de Hollanders in hun grote, witte, stenen huizen. Eén keer in 't jaar Lebaran, en een enkele keer komt er een groepje wajangspelers met een paar gamelanspelers (muzikanten) en dan een enkele keer een hanengevecht. Dat is alles.

De loerah (dorpshoofd) zal dit dan ook niet verbieden. Hij komt er straks natuurlijk zelf naar kijken! Waaróm hebben de Hollanders het verboden? Omdat er bij 't gevecht soms een paar hanen doodgaan? Maar is dát dan zo erg? Of omdat er zo bij gewed wordt? Maar is dit dan óók al erg? Nee, laten de politiemannen uit de stad maar beter passen op dieven en andere slechte mensen: het is helemáál niet slecht, als eerlijke dessamensen eens een pretje hebben met het spel van vechtende hanen. Dat kán niet slecht zijn!

Zó denken de mensen uit de dessa.

Geruisloos, op hun blote voeten, gaan ze naar de plaats van de wedstrijd. De dorpschrijver en een mandoer (schrijver) van de suikerfabriek, zijn er ook bij. Ze zijn gewapend met een paar schriften, een vulpen en een potlood. Zij zullen de namen opschrijven van de mensen, die straks willen wedden.

Toegangskarten heeft niemand nodig. Ieder, die wil, mag komen, en 't kijken kost niets! Maar bij die beide kantoorheren kun je opgeven op welke haan je wil wedden. Als je wedt, dat de haan van Pa Wirio

het zal winnen, en hij wint het óók, dan krijg je méér geld terug, dan je in de pot deed. Maar als die haan het verliest, ben je je geld kwijt. En de eigenaar van de winnende haan krijgt ook een mooie som geld, áls er tenminste genoeg mensen zijn, die gewed hebben! Maar de verliezer krijgt niets!

Pa Kario is ook op het erf gekomen. Hij gaat naar de beide heren, die op een leeg kistje de namen van deelnemers in een schrift opschrijven. Pa Kario toont hen met trots zijn haan. Ze glimlachen hem toe en zeggen, dat het een prachtbeest is! Daar zal hij best geluk mee hebben vandaag!

Dan loopt Pa Kario wat rond. Iedereen bewondert zijn mooie, trotse vechthaan! Ja, ze hadden er wel van gehoord, dat het zo'n bijzonder dier was, maar nu ze hem zien: nee maar, de mensen hebben nog niet half genoeg van dit wonderdier gepocht!

Pa Kario glimlacht! Zo, dat gaat goed! En als er op de gong (kleine, hangende koperen trom) geslagen wordt, gaan de laatste twijfelaars naar de schrijvers. Ze geven hun naam op en betalen het inleggeld van de weddenschap.

Er zijn verscheidene hanen. De eigenaars lopen tussen de mensen door en maken zonder veel rumoer reclame voor hun beest, net als Pa Kario.

Dáár is bv. Pa Wirio. En ginds iemand uit een dessa, een half uurtje hier vandaan. Er zijn er wel een dozijn vechtersbazen opgekomen! Wie er geen verstand van heeft, weet haast niet, op welke haan hij zal wedden! Maar vrienden of familieleden geven gratis goede raad!

Het is alles rustig en stil. Wie het paadje afloopt, de dessa in, zal niet kunnen merken, dat hier een paar

honderd mensen bijeen zijn, die allen in spanning wachten op het ogenblik, dat twee hanen op leven of dood zullen gaan vechten.

Er wordt niet geschreeuwd of geroepen. Zelfs de verkopers van ijswater, limonade, koekjes en andere snoeperijtjes, hoor je niet. De Javaan, ook de allereenvoudigste Javaan uit de dessa, wéét, hoe hij zich gedragen moet.

Dáár gaat de gong weer! Nu gaat het spel beginnen! Eerst wordt er geloot, wie nummer één, twee, drie, enz. zal worden. De dorpschrijver leest de namen en de nummers vóór. Alle toeschouwers luisteren. Ze zitten in een grote kring gehurkt. Het is stil. Het ruisen van de wind in de hoge cocospalmen is duidelijk te horen. Maar de mensen zwijgen. Allen. Groot en klein.

Kario zit bij een groepje van zijn vriendjes, allemaal kleine hummels van een jaar of zes, zeven. Hij ziet in spanning toe. Wirio heeft hij niet gezien. Die is bij de karbouwen. Ja, dat heeft Wirio ook wel nodig, maar Kario, nee hoor, die hoeft niet op karbouwen te passen om een gobang te verdienen! Hun haan wint vandaag de wedstrijd en Vader komt met guldens thuis! Da's wat anders dan die gobangs! Maar Wirio's haan verliest het, en daarom is 't wel nodig, dat Wirio op de karbouwen past: geen gobang — geen rijst! Dát geldt vandaag voor Wirio!

Twee mannen hurken neer.

In hun handen houden ze hun vechthaan. Ze wachten even. Brengen met een rukje hun beesten een eindje naar voren, tot vlakbij hun vijand. Fel glinsteren twee paar ogen: de dieren hebben elkaar ontdekt!

De nekveren gaan overeind, en de mannen hebben moeite hun beesten vast te houden. Ze brengen ze weer met de koppen vlak bij elkaar. Trekken ze terug. Hitsen ze op! En dan — dan laten ze ze los! Woedend storten de bloeddorstige dieren zich op elkaar: pikken met hun snavels, slaan met hun scherpe sporen, rollen over de grond, staan met neergebogen koppen tegenover elkaar, vliegen elkaar aan... Veren stuiven overal. Veren, met bloed bevlekt. De beide mannen zijn enkele passen achteruit geschuifeld. In spanning volgen ze het gevecht. In spanning kijken alle toeschouwers. Niemand zegt één woord. Het is stil: alleen het geklapper van een paar hanenvleugels wordt gehoord.

Eén van de hanen wordt moe. Hij bloedt heel erg uit zijn kam. Of is 't uit zijn kop? Heeft zijn vijand hem misschien een oog uitgepikt? Wie zal het zeggen! Steeds langer worden de pauzen tussen de aanvallen. Dan: één haan kan niet meer. Hij laat zich weerloos pikken door de overwinnaar.

Het eerste „spel” is uit.

En de toeschouwers ademen van verlichting. 't Was ook zo'n spannend gevecht. Met ingehouden adem hadden ze gekeken, niets gezegd, dan alleen een fluis-terend: „Tt, tt, tt”, als 't gevecht ál te erg werd.

De beide mannen rapen hun hanen op. Bekijken ze nauwkeurig. Gaan er mee naar de kali, om ze met wat water te betten en weer wat op te monteren.

Het tweede gevecht begint.

Weer kijken allen met ingehouden adem naar 't bloederige spel. Tot één van de vechtersbazen het opgeeft. Dan volgt het derde paar. En dan het vierde.

Als Pa Kario zich neerzet, kijkt Kario met kloppend

hartje toe. Zijn vriendjes stoten hem aan: „Julie haan!” Hij merkt het maar amper. Zijn hart klopt hem in de keel, zijn hoofdje bonst of hij koorts heeft, zijn vingertjes knappen, zó stijf trekt hij er aan. Hij ziet veren stuiven, veren met bloed. Hij ziet twee hanen in 't zand rondwarrelen, elkaar vasthoudend, de rode, bebloede kam in de snavel van de vijand. O, o, hij trilt over heel zijn lijfje! O, als hun haan...

Dan ziet hij naar Vader: die glimlacht. 't Gaat goed! 't Gaat goed! Toe dan, Vader, help onze haan nou! Toe dan! O nee, dat kan niet!

Vader glimlacht: hij is tevreden. En dit stelt Kario gerust.

En als straks de tegenstander bedwelmd blijft liggen en nog een paar stevige pikken krijgt van hun haan, dan, o zeg, nee maar, dat is nog niet eerder gebeurd vandaag: dan klapwiekt hun haan met zijn vleugels, steekt de kop in de lucht, en kraait doordringend en fel! Dát is zijn overwinningskreet!

Een zacht gemompel gaat door de rijen toeschouwers! Men glimlacht! Steekt even de duim van de rechterhand omhoog en knikt veelbetekenend: dát is nog eens een haan!

En velen haasten zich naar de schrijvers, betalen nóg eens: ze wedden op de haan van Pa Kario!

Want straks moeten de winnaars nog een robbertje met elkaar vechten. Dán pas zul je kunnen zien, wat de beste haan is!

Pa Kario's haan behoeft niet veel bijgewerkt te worden. Hij is er tamelijk goed afgekomen. Zijn ogen zijn nog gaaf; alleen zijn kam is wat gehavend. Maar niet eens erg.

Als Kario met Vader meegaat naar de kali om het

beestje weer wat op te monteren, en als hij dan voorzichtig zijn handje uitsteekt om de held over zijn bebloede nek te aaien, roept hij plotseling: „Adóé!!” (au!) want hij krijgt een gevoelige pik!

Vader en Kario drinken een glaasje limonade. Heerlijk koel! Met een beetje ijs er in! 't Kan wel lijden: ook de tweede tegenstander is door Pa Kario's haan neergeveld!

Moeder komt ook kijken. Van haar buurvrouw hoorde ze 't grote nieuws: „Jullie haan wordt misschien wel kampioen!”

Toen heeft Moeder haar tegenzin aan de kant gezet, een schoon baadje (jakje, bloesje) aangetrokken, en is ook gaan kijken. Van alle kanten werd ze vriendelijk toegeknikt! Salomo zei immers al: „Rijke mensen hebben veel vrienden”. En flauw glimlachend heeft ze uitgekeken: waar zou Vader zitten? O, dáár, ja, daar zit hij. En de haan is nog springlevend, en zijn oogjes fonkelen van strijdlust!

Toen is Moeder wat dichterbij gekomen. En toen Vader haar zag, heeft hij haar glunder toegeknikt! Zie je wel, Moeder?

Eindelijk is het wrede, bloederige spel afgelopen. De verliezers zijn met hun halfdode hanen, als een hond met de staart tussen de benen, naar huis geslopen. „Een arm mens wordt zelfs door zijn vriend veracht”, zei Salomo eens.

En de overwinnaar van het spel wordt van alle kanten gefeliciteerd. De mensen staan in een dichte drom om Pa Kario heen.

Want zijn haan heeft tot het laatste volgehouden. Het arme dier is wel niet meer zo fris als na 't eerste

gevecht, maar hij is fleuriger dan alle andere! En allen prijzen Pa Kario, die de gelukkige eigenaar is van de kampioen-haan van de dessa!

Dan gaat Vader naar de dorpschrijver. Hij kan veel geld ontvangen. Hoeveel? Dat weet hij zelf niet, maar 't zal vast een mooi sommetje zijn!

De schrijvers tellen en rekenen, zetten een ernstig gezicht, tellen en rekenen nóg eens, en dan zegt de dorpschrijver: „U heeft veel geluk vandaag, Pa Kario”. En dan telt hij 't geld voor Pa Kario: guldens en halve guldens en kwartjes en dubbeltjes en stuivers: een hele hoop. Het duizelt Pa Kario: bijna zestig gulden! En dat is allemaal voor hem!

De loerah staat er ook bij. Hij glimlacht tegen Pa Kario, die er verlegen bij staat. Hij is maar een eenvoudige dessaman, en nu krijgt hij zoveel geld!

Zwijgend gaan Vader en Kario naar huis. Moeder heeft al eten gekookt als ze thuis komen, want zij is al eerder naar huis gegaan.

Zwijgend zet Vader de haan onder de koeroengan, nadat hij eerst de wonden van het arme dier met wat klapperolie heeft ingesmeerd. Dan gaan ze eten.

Er wordt niet veel gesproken. Vader is nog verlegen door de grote overwinning. En Moeder is verlegen, omdat ze ongelijk had. Zij wou niet hebben, dat Vader zes gulden uitgaf voor een haan. En zie daar: nu hebben ze bijna zestig gulden! Als Mbok Minah alle geld krijgt, dat ze voorgeschoten heeft, blijft er meer dan vijftig gulden over om te besteden voor Lebaran. Ja, zij is maar een domme vrouw geweest. En Vader had gelijk.

Als Vader en Moeder 's avonds op de baleh-baleh zit-

ten en praten over al het nieuwe, dat er met Labaran moet komen, dan zijn ze allebei verlegen.

Want ze voelen het allebei, zonder dat ze het kunnen zeggen: dit geld, dat is ander geld dan het loon, dat Vader op de fabriek verdiende. En de zonneschijn, die er geborgen was in de gouden padi die Moeder en Kario bij de oogst verdienden, die zonneschijn is er vandaag niet. Dit is ander geld. Niet zo mooi. Niet zo glanzend. Niet zo blij. Niet zo vol van vreugde.

Ze kunnen het geen van beiden zeggen, want ze zijn maar eenvoudige, domme dessamensen, — maar toch voelen ze in hun hart, dat er aan dit geld iets mankeert.

Het is blóédgeld.....

11

Op reis

Het einde van de vastenmaand is nabij.

In de dessa, waar Kario woont, zijn maar weinig mensen, die zich aan de vasten houden. De hele dag, vanaf het oogenblik dat het „Oog van de dag” opgaat, tot 's avonds na zessen, als de bedoeq van de missigit gehoord wordt, niets eten of drinken, — nee, dat vinden de mensen in deze dessa heel moeilijk. En in de Koran is toch ook gezegd, dat mensen, die hard moeten werken, wél mogen eten en drinken?

Nee, in deze dessa nemen ze het niet zo nauw. Hier wonen ook maar eenvoudige, domme dessamensen. Als Hadji Oemar zich maar stipt aan de vastenregels houdt, dan is dat wel voldoende voor alle bewoners van de dessa!

Tóch verlangen de meesten naar het eind van de Poeasa (vastenmaand), want dan komt de vreugde van Lebaran! Nieuwe kleren, lekker eten en drinken, familiebezoek en cadeautjes geven en ontvangen, — het is alles even mooi. De gewoonheid, de sleur van het leven van ieder dag is dan weg: alles is voor een paar dagen nieuw geworden!

De week vóór Lebaran ziet de dessa er anders uit dan gewoon. De winkeltjes hebben uitstallingen van allerlei dingen, die je de andere weken van het jaar nooit ziet. Het winkeltje van Mbok Minah is vergroot: van bamboematten is er een heel stuk vóór gebouwd, met een dak van palmbladeren. Ook de winkel van de Chinees is uitgebreid, en de andere winkeltjes ook.

Kario loopt met zijn kameraadjes door de dessa. Ze staan stil voor de winkel van Mbok Minah. Ze zeggen geen woord, want er is zóveel te zien! Het is alles zo kleurig en het lijkt alles zo vrolijk. En al die kleurige spullen lokken kijkers en kopers! Een neef van Mbok Minah staat in de voorste afdeling van het tokootje (winkeltje) en prijst de waren aan.

Hij heeft een grote toeter, en die zet hij voor de mond, en dan klinkt zijn stem héél anders en véél verder dan gewoon. Als hij zich moe geschreeuwd heeft, rust hij een tijdje en laat dan een oude gramfoon draaien. De harde naald krast over oude, versleten platen, en de stilte van de dessa wordt verscheurd door het verschrikkelijke gejammer, dat uit de grote hoorn van de gramfoon komt. Keihard gilt en krijst het door de dessa. Als de plaat afgedraaid is en de naald eerst nog een tijdje doorkrast, wordt er een andere plaat op gezet. Het zijn alle oude platen, die in de grote stad niet meer gebruikt worden en die een handige Chinees daar voor een prikje gekocht heeft en hier in de dessa voor goed geld verhuurt. Voor de dessa is deze jammermuziek, die je door merg en been krast, nog goed genoeg!

Kario en zijn vriendjes luisteren met grote aandacht. Ze vinden het buitengewoon, en als straks de neef van Mbok Minah weer begint met alle artikelen aan

te prijzen, verlangen ze al weer naar 't ogenblik, waarop de gramfoon zijn foelelijke gekrijs zal beginnen.

„Kom”, zegt er een, „we gaan naar de toko van Peng Koen Hauw. Dáár is óók zo'n muziekding!” En meteen gaan ze.

Ze treffen het. De omroeper is daar net uitgeschreeuwd en zet een plaat op zijn gramfoon. Hoor! wat is dat? Gamelanmuziek!

Deze gramfoon is beter dan van Mbok Minah, en de platen zijn ook niet zo oud. Tot hun grote verbazing horen de knaapjes uit de toko de weemoedige tonen van een gamelan-orkest komen én de stem van de dalang (spreker bij de gamelanmuziek; solozanger). Het schettert en schreeuwt hier niet zo als bij Mbok Minah. Dit is Javaanse muziek en dat is toch nog mooier dan dat schreeuwerige lawaai, dat ze zo pas beluisterden.

Vader en Moeder zijn naar de stad. Niet naar Djocja, de grote stad, ver weg, maar naar het kleine stadje, waar Soepardjo ook geweest is, toen hij met de karren met cocosnoten meeinging. De kinderen moeten zich maar voor één dag redden.

In de toko's (winkels) in de dessa is van alles te koop, zeker. Kleren en schoenen en pajoengs (papieren paraplu's) en kinderspeelgoed en vuurwerk, — maar Vader en Moeder zijn naar de stad gegaan. Dáár zijn méér winkels, en daar is meer keuze, en ze hebben nu zoveel geld, het kan best wat lijden. Ze zullen een goeie Lebaran hebben!

En 's avonds komen Vader en Moeder weer thuis, met een dogcar (rijtuigje) en ze hebben grote pakken bij zich met van alles er in! Kario en Soemi tref-

fen het: ze zwerven net bij hun huis rond, als Vader en Moeder thuishkomen!

Met ogen, groot van verbazing en van verlangen, kijken ze naar al de pakken en pakjes, die uit de dogcar komen.

De koetsier is zeer behulpzaam, want hij hoopt op een goed fooitje. Als alles uitgeladen en in huis gebracht is, hurkt hij eerbiedig vóór op het erf neer en wacht op zijn geld. De burenen zien het alles gebeuren en ze denken: „Pa Kario is toch maar een gelukkig mens. Hij koopt een vechthaan en krijgt veel geld. En nu kan hij alles kopen, wat hij hebben wil. Net een echte toean. En hij laat de koetsier maar wachten op zijn geld. Net een echte toean”.

En er zijn veel mensen, die toch wel een beetje jaloers zijn op die Pa Kario, die geluksvogel!

Kijk, daar komt hij naar buiten en hij wenkt de koetsier. Als een echte toean grabbelt hij in zijn jaszak en betaalt de vracht en geeft er een fooitje bij. De koetsier groet beleefd en onderdanig en gaat dan naar zijn karretje en rijdt naar huis. Zo'n geluksvogel toch, die Pa Kario!

Kario en Soemi staan er op de neus bij, als Vader en Moeder de pakken open maken! De touwtjes, waarmee ze vastgebonden zijn, maakt Vader los, en gooit ze op de baleh-baleh. En dan gaat het mooie papier open! Het papier is al zo mooi, veel mooier dan de oude kranten, waarin Mboh Minah haar waren verpakt. En dan! ooo..... nieuwe kleren voor Vader en nieuwe kleren voor Moeder! Alles fonkelnieuw! Je kan het ruiken, zó nieuw is het alles. Voor Vader een jas, en een sarong en een hoofddoek. En voor Moeder een kabaja (jakje, bloesje) en een sarong!

En dan het andere pak; nieuwe kleren voor Kario en Soemi en Pardjo. Een heel nieuw pak voor Kario: een bloesje met matrozenkraag en een broekje, en voor Pardjo ook, en voor Soemi een sarong en een kleine kabaja! 't Is niet te geloven! Ze strelen met hun kleine bruine handjes al dat nieuwe, dat zo zacht is en zo glad. Ze worden er stil van.

Vader glimlacht een beetje van tevredenheid. Hij vindt zich zelf erg pienter. Als hij die haan niet gekocht had, die nu kampioen is, dan hadden ze vandaag niet naar de stad kunnen gaan om dit moois allemaal te kopen. Dan hadden ze zelfs bij Mbok Minah alleen maar op „perskot” (voorschot) kunnen kopen, en dan nog maar spullen, die lang zo mooi niet warer.. Nee, dat hij die haan kocht van Soedirmo, dat was een slimme zet! En Moeders gezicht staat óók anders dan gewoon. De weemoedige trek om haar mond en in haar ogen is verdwenen. Ze glimlacht wel niet, zoals Vader, maar ze is toch óók voldaan. Ze ziet de stille blijdschap in de ogen van Kario en Soemi, en dat maakt haar moederhart zo blij. En vandaag is ze trots geweest op haar man, toen ze in de stad langs de winkels liepen.

In een grote Chinese winkel hadden ze alles gekocht. De Chinees had hen eerst wat wantrouwend aangekeken. Kwamen zulke eenvoudige dessamensen bij hém kopen? En brutaal had de Chinees gevraagd: „Heb je geld, om contant te betalen of is 't op afbetaling?” Toen had Vader eenvoudig gezegd: „Ik betaal vandaag. Contant”. Ja, dat had Vader gezegd. En toen was de Chinees vriendelijk geworden. Ze gingen mee, tot achter in de toko. En Vader had maar aangewezen: die jas, die kabaja, die sarongs, dat kinderpakje, — en toen was de Chinees één en al

vriendelijkheid geworden! Zó zoet was hij geweest: als honing!

Kijk Vader maakt de kleinere pakjes los: schoenen voor de jongens, slofjes voor Moeder en Soemi, en sandalen voor Vader. En speelgoed: een bal, hel rood en geel en groen gekleurd, en een pop voor Soemi. En een wollen muts voor Kario, wat is dat wonderlijk: hij is zacht en kriebelt. Vader zet hem de muts op, maar dat kriebelt zo erg! En 't is zo warm, zo'n muts op je hoofd!

En dan nog een pakje met vuurwerk: een hele hoop vuurwerk! Wat zal dat prachtig knallen, als 't Lebaran is. Als op de laatste avond de bedoeq lang en zwaar zijn geboem-boem zal laten horen, dan zullen ze 't aansteken, en alle bureu zullen er van ophoren en er naar komen kijken!

Die avond, als de kinderen al naar bed zijn, Soepardjo zelfs ook, zitten Vader en Moeder nog samen te praten over Lebaran. Dan zullen ze naar de ouders van Pa Kario gaan, om hen te begroeten en geluk te wensen met Lebaran.

„Hebben we nog geld genoeg om de reis te betalen en om geschenken mee te nemen?” vraagt Moeder een beetje verlegen.

Andere jaren was 't altijd een hele toer om dat voor-elkaar te krijgen. Dan moest er geld geleend worden bij de Chinese geldschieter, en bij Mbok Minah en soms bij Hadji Oemar.

„O ja,” zegt Vader, „geld genoeg”.

Moeder kan dat niet alles zo precies uitrekenen. Maar Vader fluistert haar alles vóór. Zóveel voor de sarongs, zóveel voor zijn jas, zóveel voor Moeders kabaja, zóveel voor dit en zóveel voor dát. Er moet

nog wel een kleine twintig gulden over zijn. Dat is genoeg, zegt Vader.

Moeder knikt berustend. Ja, dat is genoeg.

Dan, ineens, is het of er een schaduw komt drijven over al het zonnige van deze dag. Aan de zolder beweegt de kooi van de perkoetoeet zachtjes. Maar dáár kijkt Moeder niet naar. Nee, haar oog valt op de koe-roengan, in de hoek van de kamer. Daar zit de haan, aan wie ze al dit geld te danken hebben.

Ja, daar zit het wonderdier, de kampioen van de dessa, — maar Moeder ziet de bloedkorsten op zijn kam, en op zijn kop, en als het beest zich even beweegt als een ziek kind, dat pijn heeft, dan is er geen zonneglans meer in al dat geld. Ze heeft géén medelijden met het dier, dat dit geld met zijn bloed betaalde, — maar het geeft toch een onbehagelijk gevoel.

Het is ander geld, dan het loon, dat Vader verdiende, en er is ook niet die zonneshijn, die er was, toen ze aan 't einde van de oogst met zoveel bossen padi thuishkwam.

Dit geld is bloedgeld; geld waaraan bloed zit, net als aan de kop van de haan.

Morgen zal het Lebaran zijn!

Al heel vroeg zijn allen in de weer: Soekario scharrelt al vroeg in de keuken, en Moeder is er vroeger dan anders. Vader en Soepardjo haasten zich ook. Soemi sluipt, als een muisje zo stil, door 't huis. Ze kijkt tersluiks eens naar Moeder en fluistert soms iets tegen haar.

Geen wonder, dat allen zo vroeg in de weer zijn en dat ze allemaal een beetje zenuwachtig heen en weer lopen: ze gaan op reis! Naar de grootouders, die in

de stad wonen. Niet in Djocja, en óók niet in 't stadje waar Vader en Moeder inkopen deden, — nee, maar nog een andere stad. Daar wonen de ouders van Vader, en dáár gaan ze heen om met de familie Lebaran te vieren!

Als het enigszins kan gaat een Javaanse familie Lebaran vieren bij de ouders. En nu willen ze vroeg op stap, dan kunnen ze omstreeks de middag bij Grootvader en Grootmoeder zijn.

Er is haast geen tijd om thee te drinken vanmorgen. En 't eten zal er ook wel bij inschieten. Enfin, 't is eigenlijk ook nog vastendag vandaag!

Kario staat ongeduldig te wachten: straks zal hij zijn nieuwe pakje aantrekken. Maar Moeder zegt: „Nog even wachten,” want ze is bang, dat het vuil wordt.

Vader gaat nog even naar buurman: die zal de dagen dat ze weg zijn, voor de haan en de perkoetoet zorgen. Ja, ja, ze gaan een paar dagen uit logeren! Wel twee of drie nachten blijven ze bij Vaders ouders. Het zal heel gezellig zijn: Vaders broers en hun vrouwen en kinderen komen er ook! Het is een gezellig familiefeest. Al het nieuws van het jaar, dat voorbij is, zal worden verteld.

Moeder is druk bezig met het inpakken van allerlei spullen, die mee moeten. Als je uit logeren gaat en feest gaat vieren, dan kun je niet met lege handen aankomen. Een fijne vette kip, een pakje gedroogde vis, een mandje met vruchten, en een schoenendoos met koekjes, die moeder zelf gebakken heeft, — dat alles moet mee. Het gaat immers niet aan, om Grootvader en Grootmoeder alle onkosten van dit familiefeest te laten betalen: ieder draagt er zoveel mogelijk voor bij. Vader en Moeder en Soepardjo zullen

straks hun handen vol hebben met al die pakken en pakjes!

Eindelijk is het zo ver, dat ze allemaal hun nieuwe spullen kunnen aantrekken.

„Vooral voorzichtig zijn!” zegt Moeder tegen de kinderen. „Je niet vuil maken, hè. Pas op!”

De nieuwe kleren, dat gaat nog al. Maar de beide jongens hebben toch wel enige moeite met hun schoenen. Het zijn mooie witte linnen schoenen met glimmend zwarte zolen. Alleen met Lebaran dragen sommige Javaanse kindertjes schoenen. Soemi heeft het gemakkelijk met haar sloffjes.

't Is eerst wel erg gek, schoenen aan je voeten te hebben. En Kario moet telkens weer zijn voeten bekijken. Dan loopt hij weer een eindje, net als een haan, die een pluk klei aan zijn poten heeft! Vader staat er glimlachend naar te kijken. Ja, jongetje, later, als je groot bent, zul je in echte léren schoenen lopen, net als Darmo, denkt hij bij zich zelf.

Is alles nu klaar? Ja? dan zal Vader een dogcar halen, die hen naar 't station zal brengen. Want ze moeten eerst wel meer dan een uur in een dogcar rijden en dan zijn ze bij het spoorwegstation. Daar moeten ze in de trein stappen, die hen naar de woonplaats van Grootvader en Grootmoeder zal brengen.

Ja, ze zijn al wel klaar, zegt Moeder. En Vader en Pardjo gaan er samen op uit een dogcar te halen. Na een kwartiertje komt die aangereden. De bagage wordt ingeladen en de hele familie stapt in.

De burens wensen hen nog een goede reis en Vader en Moeder wensen hen op hun beurt een goede Lebaran thuis. Zo rijden ze weg, nagestaard door vele ogen, waarachter een klein beetje jaloersheid schuil gaat.

Die Pa Kario doet het maar! Die heeft geluk gehad met zijn haan! Als de hantoe's dat maar goed vinden! Wie weet, wat boze plannen ze hebben!

Als ze de dessa uitgereden zijn, komen ze weldra op een betere weg. Het paardje doet zijn best, maar, het wagentje is wel vólgeladen! Drie volwassenen en drie kinderen. En dan al die pakken nog! Bovendien: de weg loopt langzaam omhoog. Daarginds, vóór hen, ligt een bergkam: dáár moeten ze over. Het eerste eind buiten de dessa gaat het nog al, maar de weg stijgt hoe langer hoe meer. Moeder komt nog niet helemaal tot rust. Ze zit met de kinderen achter in 't karretje. Ze kijkt eens onder de zitbanken en tussen hun voeten, of alles er nog is. En of ze niets vergeten hebben. Is de kip wel meegekomen? O ja, daar ligt het dier; het kan zich niet bewegen, want Vader heeft het in een bamboemandje stevig ingepakt!

Vader zit vóór, bij de koetsier. De mannen praten over allerlei dingen. Vooral het hanengevecht wordt telkens weer besproken. De koetsier vleit Vader en prijst zijn slimheid, om juist die haan te kopen. En heel nederig, zoals het hoort, luistert Vader naar de vleiende woorden van de koetsier.

De kinderen genieten. Kario wel het meest. Soepardjo doet een beetje onverschillig, alsof het voor hem niets bizonders is. Hij is al zo vaak met een kar met cocosnoten op stap geweest. Soemiwiati geniet heel stilletjes, zoals een Javaans meisje past.

Kario ziet zich de ogen uit. Als de weg steeds maar blijft stijgen, krijgen ze een prachtig uitzicht over de vlakke achter hen. De sawahs liggen kaal en dor en hier en daar ligt een dessa als een groen eilandje daar in.

Moeder wijst hen hun dessa. Er is geen enkel huisje te zien. Alles ligt verscholen in het groen van klappers, kanari's, en andere hoge bomen en achter de ruisende bamboe's.

De koetsier stapt uit de kar, en voor 't goede evenwicht komt Pardjo naast Vader zitten. De weg is hier steil. Het paardje heeft het niet gemakkelijk. Het steunt en hijgt. Daarom stapt de koetsier uit en duwt een beetje mee. Dat helpt.

Als Kario zich omdraait, ziet hij aan de rechterzijde van de weg een diep ravijn. Daar beneden staan klappers, maar je kan boven in de kruinen van de klappers zien! En hoor: in de diepte ruist een kali! Of zou daar een kleine waterval zijn?

Bij een bocht kan Kario in de diepte kijken: hu, wat diep! En daar is de kali. In snelle vaart hots-botst het water, tussen grote keien door, naar beneden. Prachtig is dat!

Eindelijk hebben ze 't hoogste punt van de weg bereikt. Hier houden ze even halt. Het paardje moet even rusten. Het zweet schuimt in vlokken van het magere paardenlijf, vooral dáár, waar het gareel is. Maar nu hebben ze het moeilijkste deel van de weg gehad: straks daalt de weg langzaam naar beneden tot aan het kleine plaatsje aan de spoorweg, waar ze in de trein zullen stappen.

Na een kwartiertje gaan ze weer verder. Pardjo zit weer achter en de koetsier keuvelt weer met Vader. De koetsier houdt de teugels strak. Al is de helling hier minder steil dan aan de andere kant, het paardje mag niet te hard lopen. Dan zou 't hele zaakje over de kop kunnen slaan.

Veilig bereiken ze het station. Alles wordt met be-

hulp van de gediensdige koetsier uitgeladen en Moeder kijkt, of alle pakken er zijn: ja, 't is in orde. Vader betaalt en geeft een fooitje op de koop toe. Dan gaan ze 't stationnetje binnen. Het eerste deel van de reis is volbracht.

12

De dag van het feest

Het is alles nieuw voor Kario. Hij heeft geen ogen genoeg, om alles op te nemen. Wát een mensen! En allemaal in nieuwe kleren: je kan het zien en — ruiken! En alle mensen zijn gepakt en gezakt. Allemaal feestgangers, op weg naar familie! De moeders hebben hun handen vol, om de kleintjes niet kwijt te raken in de drukte. Kario blijft maar dicht bij Moeder en Soemiwiati ook. Vader is naar binnen gegaan om kaartjes te kopen. Kario weet natuurlijk niet wat dat is: kaartjes kopen. Ondertussen passen Moeder en Pardjo op hun bagage. Kario geeft een schreeuw, want een reiziger, die erge haast heeft, loopt hem bijna omver, en trapt bijna boven op hun kip!

Was me dat even een schrik!

Zelfs Soepardjo heeft hier al zijn branie verloren. Als een klein, bedeesd jochie kijkt ook hij met verbaasde ogen naar al die drukte.

Dan houdt er een auto stil. Er stappen mensen uit: Hollanders! Kario heeft nog maar één keer een Hollandse toean gezien. Die kwam door hun dessa. Er

waren mannen uit een andere dessa bij hem, die zijn bagage droegen.

Kario ziet naar de mensen, die voor hem zo vréemd zijn. Hun kleren zijn vreemd en ze hebben vreemde, blanke gezichten. 't Meest verwonderd kijkt hij naar de beide dames: hij hoort ze praten, rare, vreemde woorden, die hij niet verstaat. En ze zijn zo anders dan dessamensen, helemaal anders. En ze lachen maar, heel luid, en zo onbehoorlijk: zo lachen dessamensen niet.....

„Kom nou”, zegt Moeder. Want Kario staat maar naar die Hollanders te kijken, en Vader is al teruggekomen met kaartjes en nu gaan ze naar het peron. „Hier, draag jij dit kleine pakje maar”.

Kario neemt het pakje op en loopt mee. Hij houdt Moeders sarong angstvallig vast! Net als Soemi, die nóg meer verlegen is dan Kario, ofschoon ze een paar jaar ouder is.

Ze moeten door een hekje: Vader geeft aan een man, die daar zit, iets. Dan knipt er een tang en die man geeft Vader iets terug, en dan mogen zij door het hekje. Waar ze nu komen, zijn nog veel meer mensen dan aan de andere kant van het hekje. Je moet goed uit je ogen kijken, anders struikel je maar zo over koffers en manden en pakken.

De mensen lopen en scharrelen door elkaar. Ze zijn allen een beetje anders dan gewoon: een beetje zenuwachtig en haastig.

Daar komt een man aan, met een grote mand. Hij schreeuwt! Dat is erg onbehoorlijk! Welke Javaan maakt nu zo'n kabaal. Hij duwt de mensen op zij! Dat hoort toch niet zo! — 't Is een stations-koeli, die de zware bagage van de passagiers versjouwte en straks in de trein zet.

Voor hém is 't geen feest. Hij wèrkt. Hij loopt en draaft. Dit is een goede dag voor hem: er zijn wel tien wel twintig, wel dertig maal zoveel reizigers als gewoon. Hij kan veel geld verdienen vandaag. Maar 't is zo lastig: de mensen gaan en staan overal en hij kan er haast niet door!

Kario krijgt een duw tegen zijn schouder, die pijn doet. Maar meteen trekt hij zijn hand terug: die is vuil en vies. Zijn mooie matrozenpakje is vuil — en de tranen springen hem in de ogen. Zijn nieuwe pakje is vuil, — dat is erg. En vanavond is 't Lebaran!

Moeder ziet, wat er gebeurd is. Ze troost het kleine ventje: ze zal die vuile plek wel weer schoonmaken, als ze bij Grootvader zijn. Kom, ze gaan maar eens kijken, of er een rustig plekje is. Ze staan hier veel te dicht bij de ingang.

Zo verhuizen ze naar een stiller plekje. Kario ziet weer wat om zich heen. Dáár is de weg waar de trein langs loopt: twee glimmende ijzeren balken liggen daar. Daarover rijden de wielen van de trein, zegt Soepardjo. Kario begrijpt niet, hoe dat kan. Die ijzeren balken zijn maar smal. Hij kan er niet verder over denken. De drukte van al die mensen maakt hem een beetje bang. Nee, echt op zijn gemak voelt Kario zich hier niet.

Plotseling krimpt hij ineen van schrik! Krampachtig grijpt hij zich vast aan Moeders sarong! Hij is zo klein, en staat tussen al die grote mensen! En als er dan plotseling een grote, zware locomotief met een lange sliert wagons, als een razend, sissend monster het station binnen stoomt, weet hij een ogenblik niet, waar hij zich zal bergen!

Alle mensen komen in beweging. Vader, Moeder en Soepardjo grijpen de manden en mandjes met alle kostbaarheden. 't Is een gewurm en gezoek van je welste, om een plaatsje te krijgen.

Eerst stappen er tientallen reizigers uit, allen in nieuwe kleren gestoken en bepakt en beladen met allerlei soorten bagage. De reizigers, die willen instappen, hebben haast geen geduld genoeg, om te wachten tot de anderen uitgestapt zijn. En dan zoekt ieder een gaatje, waarlangs hij zich naar binnen kan wringen. Kario en Soemi raken Moeder bijna kwijt. Maar gelukkig: zij komen óók in een van de overvolle wagons! Als jonge katjes in een vreemd pakhuis, met grote verlegen ogen, zo kijken ze angstig rond. Vader zoekt een plekje voor zijn familie, maar het is alles zó vol, zó vol! Een kluwen van wriemelende reizigers duwt en dringt; kijkt reikhalzend naar links en rechts, en alle ogen vragen: „Waar is een plekje voor mij?”

Gelukkig duurt het een paar minuten, eer de trein weer vertrekt. Moeder heeft een zitplaatsje gevonden op één van de lange banken, vlak bij een raampje. Vader staat er bij: er zijn geen zitplaatsen meer te vinden: alle vier lange banken, die in de lengte van de wagon lopen, zitten stampvol, en in de beide gangpaden staan de reizigers stijf tegen elkaar. Kario en Soemi staan bij Moeder. O, wat is het vól!

Vader en Moeder kijken eens, of al hun pakken en manden er wel zijn. O, waar is de kip nu? De levende kip, het voornaamste cadeautje, dat ze meebrengen? Nergens te vinden! Is me dat even wat! De kip is zoek! Het beest kan niet weglopen of wegvliegen, maar waar is het dier nu toch? De andere reizigers kijken ook eens: in de overvolle bagagerekken, onder

de banken tussen de benen van de passagiers, overal. Eindelijk vinden ze 't verloren schaap.

't Is geen pleziertje in zo'n overvolle trein met Lebaranfeestgangers te reizen!

Er gilt een stoomfluit. Kario voelt een schok, en als het gangpad niet zo vol stond, zou hij vast en zeker omgetuimd zijn! De trein begint te rijden!

Als ze het station goed en wel uit zijn, komt Kario weer wat bij. Alle mensen zijn een beetje tot rust gekomen. Kario kijkt door 't raampje naar buiten. Huisen, bomen, bamboeboompjes, alles schuift in snelle vaart voorbij. Dán komen de sawahs, leeg en verlaten.

Plotseling roept een stem: „Kartjis naik!” („Kaartjes tonen!”) Het is de conducteur, die zich met veel moeite door de opeengedrongen drom van reizigers heen wringt, om de kaartjes te knippen. Als hij in Kario's buurt komt, snerpt een fluitje boven het zachte gegons van stemmen uit. En meteen roept hij: „Raampjes sluiten”.

Er komt wat beweging in de opeengepakte massa mensen: de meest bereisde passagiers sluiten de glasraampjes. En dan duurt het een ogenblik en — 't is alles donker, pikdonker. Maar aan het plafond van de wagon beginnen plotseling kleine bolletjes te gloeien met een weifelend rossig licht, dat al spoedig helder wit wordt.

Kario kijkt zich de ogen uit: wat zijn dat daar, daar boven aan de zolder? Ronde flesjes, waar helder wit licht uit straalt? Wat zijn dat toch? Het licht is bijna zo fel als van de suizende lampen bij de Chinees Peng Koen Hauw, de laatste week.

Het kleine dessajongetje weet immers niet, wat elec-

trische gloeilampen zijn! Hij is verleden jaar óók mee geweest, maar hij was zoveel vergeten van de reis van toen!

Hij hoort de mensen praten. Er zijn kinderen, die vragen, waarom het buiten zo donker is. En de grote mensen zeggen: „Wij rijden dwars door een berg heen”.

Ja, de trein rijdt door een tunnel. En de tunnelwanden zijn zwart van de rook van de locomotieven, net als een schoorsteen. En daarom moesten de raampjes dicht, en daarom werden de elektrische lampjes aangeknipt.

Kijk, kijk! nu is het weer licht, daarbuiten. De zon straalt over het land. Allemaal bomen. Geen sawahs meer.

Kario kijkt naar buiten. Vader opent het raampje, en een frisse wind verdrijft de benauwdheid, die er was, toen de raampjes gesloten waren.

Hoor! de locomotief gilt weer! Dan is er een hevig gekraak en gekras en gerommel. Kario moet zich vasthouden, anders tuimelt hij omver. De trein stopt. Moeder kijkt Vader vragend aan. Nee, schudt Vader met zijn hoofd. Nog niet. Reizigers dringen zich naar buiten. Er zijn maar twee uitgangen, alleen aan de einden van de wagon. 't Is een geduw en gewring en gedring. Veel bagage wordt door de raampjes naar buiten gebracht. En dan komt een nieuwe stroom reizigers naar binnen. 't Wordt nóg voller!

Eindelijk gaan ze weer verder.

„'t Volgende station”, zegt Vader tegen Moeder, „dáár moeten we er uit”.

Ze rijden nog eens door een tunnel. En Kario kijkt verwachtend naar boven: ja, die geheimzinnige glaasjes daar boven, daar komt weer licht uit! Het

is geen kaars, en geen petroleumlampje, en het suist niet, zoals bij de Chinees. Het is wel een beetje angstig! Alsof een tovenaar het doet. Zo'n tovenaar, als uit het verhaal van, ja, hoe heet het toch, van..... Maar dan is er plotseling weer de blijde lach van de zon daar buiten over het land. Over bomen en bosjes, en over de stad, waar ze nu al dicht bij zijn.

Als de trein knarsend stil houdt, kijkt Kario naar buiten. Het perron is vol mensen. Hoe zullen ze daar door heen komen met al hun pakken en manden! De mensen willen naar buiten. Het is maar gelukkig, dat de Javaan geen haast kent, zoals de Hollander. Maar ook zonder haasten wordt het nog een heel gedrang. 't Is ook zo vol.

„Blijf maar even zitten”, zegt Vader. „Ik ga er uit en Soepardjo ook, en jij geeft me alles maar aan door 't raampje”.

't Duurt nog al even voor Vader aan de buitenkant van 't raam de spullen aanpakt. Dan gaan Moeder en Soemi en Kario er ook uit. Langzaam, heel langzaam. „Kom maar hier”, zegt Vader tegen Kario, en 't ventje klimt op de bank, en — Vader tilt hem door 't raam naar buiten! Ging dat even fijn!

Nóg voller dan aan de andere stations is het hier. Wát een mensen! Allemaal glundere, opgeruimde gezichten! Allemaal? Nee, toch niet: Kario is niet de enige, die een beetje bedrukt kijkt. Er zijn meer van die kleine jongetjes, die vandaag óók op reis zijn, en die diep in hun hartje bang zijn en waarin een heimwee is naar de stilte van de veilige dessa. Ze kijken als bange kuikentjes, die vlak naast hen hoorden: „Róéts”, — de stootvlucht van de kiekendief. Som-

mige kleine kereltjes huilen, andere moeten braken,
— allemaal van de angst voor het ongewone.

Kario houdt zich groot. Zijn hartje klopt. Zijn ogen
staan groot.....

Gelukkig: Vader heeft al weer een dogcar. Maar nee,
't gaat niet door, de koetsier vraagt veel te veel. Er
zijn zoveel liefhebbers voor een karretje, en daarom
vraagt de koetsier meer dan dubbel zoveel als ge-
woon.

Dan gaan ze maar lopen. Zó ver is het ook niet.

Aan de kant van de straat staan allerlei kraampjes.
Een hele rij! En de kooplui prijzen hun waren aan.
Slechts langzaam kunnen Pa Kario en zijn familie
vooruit komen: de straat is vol mensen. Hevig bel-
lend zoeken dogcarren hun weg door de menigte
heen. En luidruchtig toeteren auto's, afgeladen met
passagiers; zij willen ook hun deel van de weg!

Kario wordt moe van al die drukte. Het gonst en
bonst in zijn hoofd. O wee, daar slipt één van zijn
schoenen uit. Hij bukt zich, om hem op te rapen, en
nu is Moeder weg. De tranen weven wondere licht-
stralen voor zijn ogen, en dan is er maar één uitweg:
„Moeder!” gilt hij, zo hard als hij maar durft.

Gelukkig: Moeder hoort het. Ze ziet om, en loopt een
paar stappen terug. O, dáár is Moeder! Met de rug
van zijn handje veegt hij de tranen uit zijn oogjes en
een beetje ander vocht van onder zijn neus, en hij
snikt nog even van opluchting. En hij toont Moeder
zijn schoen: die heeft hij toch maar gered!

Moeder drukt héél even het nat betraande gezichtje
tegen haar sarong, héél even maar. Een dapper ke-
reltje is het toch!

Bij één van de stalletjes kopen Vader en Moeder nog

iets. Maar ze moeten erg pingelen, want die kooplui in de stad zijn voor de gelegenheid erg duur! En ze denken zeker, dat ze die groene dessamensen wel kunnen afzetten. Maar Vader laat zich niet nemen. Hij komt wel uit de dessa, maar hij is geen sukkel! Vraag maar eens van wie die kampioen-haan is, en hoeveel hij er voor betaalde en hoeveel hij er mee verdiende op één dag!

Eindelijk komen ze bij 't huis van Grootvader. Er is al meer familie. De begroeting is hartelijk, met eerbiedige buiginkjes, met zachte slappe handdrukken en met veel vragen naar elkanders gezondheid. Zonder ophef worden de geschenken in de keuken neergelegd. Straks, als Grootmoeder en haar schoondochters samen in de keuken gaan koken en braden, dan zul je de vreugde horen in de blijde gillets van de kooksters, waarin ze al hun verwondering leggen. De kinderen zoeken aarzelend hun neefjes en nichtjes. Ze kennen elkander niet of maar amper. Vreemd en schuw staan ze bij elkaar. Kijken elkaar aan met ogen, die tegelijk vragen en verstopperje spelen. Pas als een van de tantes hen allen in de keuken op een glaasje limonade trakteert, komt er enige toenadering en beginnen ze iets te praten. Ondertussen kijken ze onderzoekend naar elkaars kleren en een neefje ontdekt de vuile plek op Kario's matrozenbloesje. Even schaamt Kario zich, maar Djono, één van de grotere neefjes zegt: „'t Is niks erg, hoor. 't Kwam zeker in de trein met al die mensen?” Kario knikt heftig: „ja!” al is dat dan ook niet de allerzuiverste waarheid.

De grote mensen zitten in de ruime voorgalerij te

praten: aan de ene kant de mannen, die er een strootje bij roken, — aan de andere kant de vrouwen. Onder het gesprek gaan de ogen ongemerkt naar elkanders nieuwe kleren en allen dénken meer dan ze zéppen.

Van de vijf zoons van Grootvader is Pa Kario nummer drie. Hij mag dus niet het eerst spreken en ook niet het meeste zeggen. Dat mag de oudste.

Maar het duurt toch niet lang, of allen luisteren met verbazing naar de verhalen over de kampioen-haan. Ah! nú begrijpen ze dat hun broer er zo keurig uitziet! Hij heeft geluk gehad, erg veel geluk!

En de vrouwen bewonderen met enige jaloersheid de fijne spullen, die Moeder draagt. Ja, als je zoveel geld op één dag verdient met zo'n wedstrijd! Zó gelukkig zijn niet alle mensen!

De kinderen gaan in groepjes de straat op: de groten vooróp en de kleintjes volgen. Ze hebben allen al één of twee neefjes of nichtjes gevonden met wie ze goed op dreef zijn. Soedjono is wel bekend in de stad: hij zal hen mooie dingen laten zien, en de meesten hebben nog wel een paar snoepcenten: daar kopen ze straks zoetigheden voor en — vuurwerk! Als vanavond de bedoeq gaat, dan zal een hels lawaai losbarsten: dan steken alle mensen vuurwerk aan!

Na een paar uur brengt Soedjono de schare neefjes en nichtjes weer veilig thuis. De mannen praten en roken en de vrouwen zijn in de keuken bezig voor het feestmaal. De meisjes gaan haar moeder en haar tantes helpen, en de jongens slenteren nog wat rond. Aan de achterkant van het huis is van bamboematten en palmladeren een kamer bijgetimmerd en hier staan een paar grote, eenvoudige banken. Dáár sla-

pen vannacht de kinderen, en ook enkele volwassenen. 't Is alles erg eenvoudig, maar 't zal best gaan. Nieuwsgierig gaan de kinderen al vast eens even rondneuzen.

Uit de keuken verdwalen heerlijke geuren, zweven door de wanden van het bamboehuisje, dwalen verder over 't erf..... Kario ruikt het. De anderen ook. Ze beginnen te watertanden, zó lekker is het.

Kario heeft wel trek. Zijn misselijkheid en draaierigheid zijn voorbij. Zijn hoofdje bonst en hamert niet meer: hij begint al wat te wennen aan al het vreemde, en hij vindt het al een beetje prettig hier. Hij wordt ook al een beetje spraakzamer. Djono, die hen door de stad leidde en hen al dit moois liet zien, vindt hij een aardige jongen. Djono is nog iets groter dan Pardjo, en hij weet erg veel. Hij gaat op een school en daarom is hij zo knap. Hij kan aardige geschiedenissen vertellen, die hij op school geleerd heeft. Van Ardjoeno en andere helden.

Kario luistert met open mond, als ze allen rondom Djono hebben plaatsgenomen en als hij vertelt van de strijd van Ardjoeno. En zo gaat de middag zó maar om, en valt de schemering.

Dan wordt het binnen stil. Een lamp is aangestoken. Grootvaders perkoetoet is al binnengehaald. Maar die hangt niet in het grote vertrek, waar tafels gedekt zijn voor de gasten. Die hangt ergens anders. Zou buurman goed voor hún perkoetoet zorgen, denkt Kario.

Ook in 't slaapvertrek achter 't huis brandt een lampje. Daar moet het jonge volkje straks maar zitten te eten. Voor de grote mensen zijn er borden. Voor de kinderen pisangbladeren.

In de keuken sist het nog in enkele pannen. Dáár is

nog stemmengefluister. Dáár zijn de vrouwen nog aan 't werk.

Buiten, op straat, is het ook wat stiller geworden. De meeste mensen zijn nu thuis, in de familiekring. Ze wachten.....

Straks zal de bedoeq gaan... boemm... boemm...

En dan is het feest.....

Als de donkere tonen uit de gebedstrom over de stad dreunen, duurt het niet lang, of er klinkt een oorverdovend geknetter van vuurwerk door het stadje. Het licht overal. En een half uur later hangt er een dichte, blauwe walm in de straten en tussen de huizen. Dit is hét ogenblik voor de jeugd!

En in de huizen spreken de mensen hun goede wensen uit, nadat ze elkander eerst vergiffenis gevraagd hebben voor alles wat ze verkeerd deden het laatste jaar.

Grootvader is eerst opgestaan, en zijn oudste zoon heeft hem de hand gereikt, en hem eerbiedig gevraagd, hem al zijn kwaad te vergeven. Daarna heeft hij Grootvader alles goeds toegewenst.

Dan komt de tweede zoon, die eerst naar Grootvader gaat en dan naar zijn oudere broer. Daarna is Vader aan de beurt: hij gaat óók eerst naar Grootvader en naar zijn beide oudere broers. En zo voort.

De vrouwen komen dan aan de beurt: ze doen alles nog eens dunnetjes over, een beetje eenvoudiger, met minder woorden. En dan geven de kinderen de grote mensen ook allemaal een hand.

Zo hóórt het.

Daarna zegt Grootvader nog wat: hij spreekt veel goede wensen uit en hoopt, dat Toean Allah voor hen allen goed zal zorgen in het nieuwe jaar.

Eerbiedig luisteren allen, en als Grootvader uitgesproken is, dan is het nog enige ogenblikken stil in huis. Allen zijn even onder de indruk van de plechtige woorden, en pas als Grootvader aan Grootmoeder een seintje geeft, staan de vrouwen en meisjes op: de maaltijd zal beginnen.

Als de witte rijst met al de bijgerechten wordt binnengebracht, gaat er een hunkering door het hele gezelschap. Het zijn allen maar eenvoudige mensen, sjofele dessamensjes, die een heel jaar door aan de rand van armoede leven.

Rijst, witte rijst! Dat is een tractatie, een koninklijk feestmaal. En dan al die sajoers (groentesoepjes) en die heerlijke vleesgerechten: geitenvlees en kippevlees, en lever, en een paar soorten vis, en maïskoekjes en andere koekjes, en heerlijke, geurige, gebakken pisang!

Het wordt buiten wat stiller: bijna alle mensen zitten nu heerlijk te smikkelen.

En binnen, in de huizen, is het ook erg stil: het smaakt alles even lekker.

Ook de kinderen genieten. Ze zitten op de rand van de slaapbanken, en eten maar, eten maar.....

Dit is de grootste feestdag van het jaar. Ieder, die 't maar enigszins kan, néémt het er nu van. Wie niet zoveel geld heeft als Pa Kario, wel, die heeft geld er voor geleend.

Alleen de áller-állerarmsten, die te arm zijn om geld te kunnen lenen, — voor hén is 't géén feestdag. Maar dit zijn er maar weinigen.

Kario doet zijn best: Hij heeft al één portie op. Maar Djono, die bij het kleine grut als mandoer (opzichter) is aangesteld, geeft hem nóg een portie. Er is

genoeg. Voor allemaal. Het is maar één keer Lebaran.

Na het eten ruimen de vrouwen en meisjes de tafels af. De grote mensen gaan nog wat praten. Er is zoveel gebeurd in zo'n jaar, je raakt niet uitgepraat, want brieven schrijven aan familieleden, dát doen dessamensen niet. Hoogstens een briefkaartje, als er iemand ernstig ziek is. Maar dat is ook heel zeldzaam.

Alle nieuws van familie en kennissen wordt verteld. Over ziekte en tegenslag, over geluk en voorspoed, over geboorte en sterfgevallen in de dessa.

En Vader vertelt nog eens weer van zijn haan. Hoe gelukkig hij daarmee is geweest. Hoeveel winst hij daar mee maakte.

Grootvader luistert. Hij staart voor zich uit. Er is iets in dat verhaal van zijn zoon, dat hem niet aanstaat. Het is niet goed, denkt hij, dat een gewoon dessamens op één dag zó rijk wordt. Als dat maar niet verkeerd afloopt.

Dan, aarzelend, vertelt hij, van iemand, die óók zo'n haan had, en óók veel geld won; maar toen zijn haan op zekere dag dood ging, werd hij arm en stierf later als bedelaar. Want toen had hij het werken verleerd. Maar Grootvader wil niet zeggen, dat Vader de haan moet verkopen. Alles komt toch zó, als Toean Allah het wil. „Het staat geschreven”, en daar verandert een mens niets aan. Maar zóveel geluk: als daar maar geen groot ongeluk op volgt.....

De anderen fluisteren zachtjes: „ja, ja.....” want — ze zijn óók een beetje jaloers. En Vader zegt, heel eerbiedig, net als Grootvader: „Het staat geschreven.” Want hij wil zijn haan niet graag missen!

Nog steeds is er in het stadje leven en rumoer. Maar bij Grootvader is het al wat rustig geworden. De maaltijd maakt de eters slaperig, en de kinderen zijn al voor een groot deel gaan slapen. Alleen de grootsten zwerven nog op straat. Maar om een uur of elf komen ook zij binnen en het duurt niet lang, of alle kinderen slapen.

De volwassenen gaan ook aanstalten maken. Ze kijken eerst nog eens naar de kinderen. Vaders oog blijft nog even rusten op Kario. Die slaapt zó zoet. Zijn wollen muts, die hij maar meest in de hand gehouden heeft, ligt naast hem. Zijn schoenen ook.

Later, later,..... dan zal hij bruine leren schoenen dragen,..... een gouden pen in de zak van zijn jas,... als hij veel geleerd heeft op school, net als zijn neefje Djono,.....

Dat zal een goede tijd zijn. Dan zal alles goed zijn. „Noem hem Soekario: „Gelukskind.” Dat heeft de oude Kjai zelf gezegd.

13

De donkere tunnel in

Twee of drie dagen zijn gauw voorbij, als ze zo gezellig zijn als Lebaran.

Drie nachtjes heeft Kario geslapen in de „logeerkamer” van Grootvader en Grootmoeder. Hij is helemaal op streek gekomen met zijn neefjes. Gekibbeld hebben ze helemaal niet, want áls er eens iets was, waardoor het dreigde verkeerd te gaan, dan was Soedjono daar om het geschil op te lossen.

Wat was het 's avonds gezellig, als ze allen, gehurkt op hun slaapbank, rondom hun oudste neefje zaten en luisterden naar wat hij wist te vertellen. Zelfs Soepardjo, die eerst een beetje branie-achtig had gedaan, had dan zitten luisteren naar de verhalen over goden en helden.

En overdag waren ze de stad ingegaan, om te zien naar al dat vreemde, dat in de dessa niet te zien was. De grote winkels van Chinezen en Bombayers, de schitterende huizen van Arabieren en Chinezen, en de woonwijk van Hollanders, waar Hollandse kinderen luidruchtig en lawaaierig speelden.

En Kario had auto's gezien, mooie, glanzende wagens,

die glinsterden en glommen in het zonnelicht. De laatste dag was het laatste restje heimwee naar de veilige stilte van de dessa verdwenen, en als hij nog enkele dagen hier was gebleven, zou hij misschien nooit meer naar hun eenvoudige dorpje terugverlangd hebben.

Maar nu zitten ze weer in de trein. Ze zijn al weer één donkere tunnel gepasseerd, en Kario weet nu, wat dat zijn, die glaasjes met licht aan het plafond: lampoe-listrik (electrische lampen). En hier stopt de trein al weer. Nu nog één keer door de donkerte en als de trein dan stopt, gaan zij ook uitstappen.

Het is niet zo vol als drie dagen geleden. Vader is met opzet een dag langer gebleven: gisteren waren de treinen tjokvol. Vandaag kunnen ze alle vijf zitten. Is alle bagage er wel? Och, er is immers bijna niets! Maar, — o wee: eensklaps komt Kario tot de ontdekking, dat hij zijn nieuwe schoenen vergeten heeft bij Grootvader! Zijn nieuwe schoenen! „Moeder”, fluis-tert hij, „mijn schoenen.....”

Moeder kijkt naar zijn blote voetjes. Ja, daar had Moeder óók niet aan gedacht, toen ze afscheid namen. De eerste dag had Kario ze nog aan gehad, maar gister en vandaag had hij ze maar niet weer aange-trokken: op blote voeten was het veel lekkerder!

„Geeft niets”, zegt Moeder, „Grootmoeder vindt ze wel en bergt ze wel op. Later krijg je ze wel terug.”

Kario troost zich: ze waren ook al niet zo helder wit meer. Nee, zijn pakje is ook al aardig groezelig ge-worden.

Kijk, hier is de tunnel! De raampjes gaan dicht, en een toverhand steekt de lampjes aan. Zo'n lampje moesten ze thuis ook hebben. Maar in de dessa heb-ben ze zulke dingen niet. Nu zijn ze de tunnel al weer

uit, en in 't felle zonlicht verbleken de lichtjes aan 't plafond, — gaan dan ook zo maar uit.

Kario kijkt naar buiten. Kun je hier de dessa ook zien?

„Nee, dat is te ver”, zegt Moeder.

Het „Oog van de Dag” daalt al weer naar de kim. 't Zal al wel donker zijn, als ze straks thuis komen. De perkoetoet zal door buurman al binnengebracht zijn, en onder de koeroengan zal de haan zitten. Och, nu al dat oude, vertrouwde weer dichterbij komt, nu komt het verlangen naar dat bekende weer. Het verlangen naar de stille veiligheid van de dessa, met al de burenen en kennissen en kameraadjes, de geluiden van de prille morgen en de schemerige avond en de maanlichte nachten, wanneer de krekels sjirpen en nachtvogels huiverend schreeuwen.

De remmen knarsen; verschillende reizigers pakken hun bagage bij elkaar, en dan staat de trein al. Het perron is bijna leeg. Kijk, daar is die stationskoelie, die toen met een grote mand al schreeuwend zich een weg baande door de menigte.

Veel vrijer dan een paar dagen geleden staat Kario op het perron. Hij wil nog graag even zien, dat de trein weer vertrekt. De conducteur fluit, er wordt wat geroepen, de meneer met een rode pet zwaait met een stok met een rond plankje, en — daar gaat de trein puffend heen. Eerst langzaam, maar dan ál sneller. Nu moeten ze weg. 't Wordt later en Vader wil niet graag zo vrééslijk laat thuiskomen.

't Zal al wel een toer zijn, een dogcar te vinden, die hen naar de dessa zal rijden: de koetsiers rijden niet graag in 't donker. Als er nu eens een dogcar was uit hun eigen dessa, dát zou wel fijn zijn: die zou vanavond niet meer in 't donker terug behoeven te rijden. Maar er staan alleen maar karretjes uit deze plaats

zelf. De koetsiers willen nog wel een vrachtje, maar als ze horen, dat ze nog zó ver moeten, en dan nog terug, dan vragen ze zóveel geld, dat Vader wel snapt: déze man wil hen niet meer rijden.

Eindelijk vindt Vader een koetsier, die hen nog wel naar hun dessa wil brengen. Hij ziet er niet erg welgesteld uit: zijn kleren zijn oud, zijn wagentje ziet er haveloos uit en het paardje is eigenlijk maar een oud, mager scharminkel. Je kunt wel zien: deze man heeft het geld hard nodig. Omdat zijn wagentje en zijn paardje en hij zelf er zo sjofel uitzien, gaan nette mensen liever met een beter karretje, en hij kan nooit zoveel verdienen als zijn collega's, die netter spullen hebben.

't Is al tussen vijf à zes uur als Pa Kario met zijn familie in het karretje stapt. Het hele gevalletje kraakt. Het paardje steunt en knort nu al: je kunt 't horen, 't beest heeft een lege maag. Hård lopen doet het ook niet: de koetsier kwispelt voortdurend met zijn zweep over de rug van het paard; slaat soms hard, en dan gaat het een beetje vlugger. Zó zal de reis naar huis héél wat langer duren dan toen ze een paar dagen geleden gingen.

't Duurt lang, eer ze 't plaatsje uit zijn. De voerman heeft geld geleend van Vader om wat rokerij te kopen en ook een paar kaarsen in de lampen. Want straks moeten de lampen branden, anders houdt de politie hen aan. Maar dit kaarsen kopen heeft ook weer een paar minuten oponthoud gegeven.

De koetsier is niet erg spraakzaam. Het duurt niet lang, of hij stapt uit. De weg stijgt. Stapvoets gaat het verder. De helling is wel niet zo zwaar als aan de andere zijde van de bergkam, maar het arme, magere

nitje heeft de grootste moeite zijn vrachtje verder te slepen. De voerman spoort het beetje aan, klakt met de tong: „tjek — tjek — tjek!” maar het paardje kan alleen maar steunend en hijgend verder gaan, als het zo nu en dan een ogenblikje mag rusten.

Zo kruipen ze bij stukjes en beetjes de helling op. Als ze het hoogtepunt hebben bereikt, begint de schemering al bijna te vallen. De koetsier gunt het paardje slechts een korte rust. Dan rijden ze weer verder. Het zal nu wel vlotter gaan, want nu gaat het naar beneden, de helling af.

De hemel is prachtig rood in het Westen. Goud en oranje zijn de wolken die in langgerekte banken aan de kim liggen te dromen, of als bruisende schuimkoppen van de zee iets hoger aan de hemel steigeren. Kario kijkt er met verwondering naar. Zó mooi heeft hij de zon nog nooit zien ondergaan. Diep in zijn hartje is een grote ontroering, en later, veel later, zal een flauwe herinnering aan deze schoonheid weer in zijn hart terugkeren.

Het paardje heeft het nu gemakkelijk: het hoeft niet te trekken. Maar toch: het tegenhouden van het wiebelende karretje, dat ál maar sneller wil, valt óók niet mee. De voerman houdt de teugels strak. Arm beest: het tuig is oud en gammel, en de toom is hard en scherp. Niemand in het karretje ziet het, maar wie de vlokjes schuim, die uit de paardebek op de weg vallen, zou bekijken, zou er druppels bloed in vinden.

Kario kijkt nog steeds sprakeloos naar de gouden avondgloed, maar Moeder vindt, dat het wel wat ál te vlug naar beneden gaat. Het gepiep en gekraak van het wankele karretje vermeerdert haar onrust. Als de weg weer wat steiler wordt, roept ze: „Niet zo

vlug, niet zo vlug!" Er trilt angst in haar stem. Maar Vader stelt haar gerust. Moeder blijft echter angstig: het staat op haar gezicht te lezen.

Soepardjo geniet! „Toe maar!" denkt hij. En Soemi drukt zich stijf tegen Moeder aan: haar hartje voelt, wat Moeder ook voelt.

Hè, gelukkig, hier wordt het weer wat minder steil, en Moeders angst zakt. Maar even vóór de bocht wordt het weer veel steiler. „Ik wil er uit", zegt Moeder, maar Vader vindt dit overbodig. 't Gaat immers best! Je zou niet wijs lijken: een dogcar huren voor veel geld en er dan achteraan gaan lopen!

Het paardje draaft weer, en de koetsier houdt de teugels zo strak als hij kan. Maar dan gebeurt het: net in de bocht, — het arme dier kan het niet meer op de been houden. Het is moe. Het heeft de hele dag moeten rijden, en nu deze lange rit er nog bij: dát is te veel. Het struikelt, — tracht zich weer op te richten, — struikelt opnieuw, — dan... een gekraak,... gegil... struiken, die afknappen... nóg een gil,... en dan is er nog alleen de stilte van de avond, en daar ginds een gouden avondhemel...

Maar van al die schoonheid ziet Kario niets meer. Hij is een donkere tunnel binnengegaan, pikdonker, en er gloeien geen lichtjes aan 't plafond. Donker is het, héél donker... Nacht...

Langs dezelfde weg rijdt een auto. Voor de veiligheid heeft de chauffeur de koplampen al aangestoken. En in de lichte stralenbundels ziet hij wat daar ginds gebeurt.....

Voorzichtig rijdt hij verder, turend naar de plek, waar hij een dogcar in het diepe ravijn zag storten. Dáár houdt hij stil. Het is een Hollander, die daar uit-

stapt. Hij loopt snel maar voorzichtig naar de rand van de kloof,..... tuurt naar beneden, gaat terug en grijpt vlug zijn elektrische zaklamp,..... kijkt nog eens,..... luistert..... en hoort niets.

Dan springt hij in zijn wagen, hangt eerst nog een witte lap aan een struik en rijdt weg, zo snel als hij durft op deze bergweg.

En bij het eerste huis, waar hij vermoedt een telefoon te vinden, stapt hij uit.

Hij belt op. Kort en bits zegt hij: „Direct verbinden met Djocja.” En als hij Djocja heeft, vraagt hij het nummer van het Zendingsziekenhuis. „Vlug!” zegt hij. „Er is grote haast bij: er is een ongeluk gebeurd.” Tergend lang duurt het, eer hij het ziekenhuis heeft.

Dan zegt hij, wat er gebeurd is, en vraagt om direct een ambulance-auto te zenden met een dokter, verplegers en verbandmiddelen. Dan legt hij de haak neer en rijdt terug naar de plaats, waar hij het ongeluk zag gebeuren.

Het is al donker geworden: de schemering in de tropen is ook zo vreselijk kort. Als hij de weg terug rijdt, ziet hij al spoedig in 't licht van zijn koplampen de witte doek aan de struik. Op een geschikt plekje, vele meters uit de bocht, parkeert hij. Dan neemt hij zijn zaklamp en zoekt de omtrek van de plek af, waar hij de dogcar zag verdwijnen. Een heel eind er vandaan is er misschien gelegenheid in het ravijn af te dalen. In een hoge boom klinkt de roep van de doodsvogel. Wie roept hij? Pa Wongso? Die is hier ver vandaan, ligt zeker te slapen in zijn schamel huisje in de dessa. Beneden in het ravijn ruist de kali. Het is dezelfde plek, waar Kario op de heenreis het water in de diepte zag, links en rechts botsend tegen de grote keien in de kali.

De avondwind suist in de bladeren van de bamboe. In een klapperboom knaagt een klapperrat. Eentonig tjlpt de doodsvogel zijn liedje.....

Eindelijk boren felle lichtbundels zich door de struiken en bomen, ginds. Ze draaien naar links — naar rechts — en zijn dan weldra bij de plek, waar een knipperende zaklantaarn hen wenkt om te stoppen. Twee auto's: één ambulancewagen en één gewone wagen met twee dokters en vier verplegers. Ze parkeren ook, stappen uit en de meneer, die hen opbelde, zegt, wat hij gezien heeft. Zo snel mogelijk begeven ze zich naar de plek, waar ze misschien in de kloof

kunnen afdalen. Ja, er is een paadje, waarlangs de Javanen uit de buurt naar beneden gaan. De lichtbundels van zaklantaarns priemen door de duisternis, schijnen dán hier, dán daar. De Javaanse verplegers gaan voorop. Op hun blote voeten kunnen ze het beter dan de dokters, want het pad is steil en glibberig.

Zo komen ze beneden. Dan waden ze door de kali, klauteren over rotsblokken, houden zich vast aan takken en twijgen, schrammen zich aan doornstruiken, struikelen, tasten, lichten bij, gaan weer verder. En dan vinden ze de slachtoffers: eerst een kind, dan nog een kind, een vrouw, twee mannen. Zijn er nog meer? Niemand weet het. Ze liggen op het droge, behalve die ene man. Er is hier in de diepte een strook naast de kali van een meter of vier, vijf breed, en misschien twintig meter lang. Dáár liggen de ongelukkingen naast een dood paardje en brokstukken van een kar.

De lichtbundels van de lampen richten zich op de slachtoffers. Eén lichtstraal tast nog zoekend rond. Dat is de lamp van de chauffeur van de doktersauto. Hij zoekt of er nog meer mensen liggen. En eindelijk als hij net van plan is om 't zoeken te staken, dan vindt hij er nog een: een klein jongetje.

Niet één van allen beweegt zich: allen liggen roerloos in de vreemdste houdingen.

De dokters en verplegers onderzoeken snel of er nog levenden zijn, als de chauffeur roept:

„Hier ligt óók nog een kind”. De dokters voelen of het hart nog klopt: van deze wél, van die niet;..... van die óók niet.....

Op een vlak plekje worden de levenden voorzichtig neergelegd. Ja, dat kleine jongetje, dat zo ver wegge-

slingerd is, leeft óók nog. Van de volwassenen leeft de vrouw nog, maar de beide mannen zijn dood. Ja, — de dokters onderzoeken nóg eens, nauwkeurig... nee, beide mannen zijn dood.

Ondertussen zijn drie brancards naar beneden gebracht. 't Is een heksentoer langs dat steile, smalle, glibberige paadje, waarlangs het water naar beneden sijpelt.

De doktoren en verplegers werken verder. Van de drie levenden worden de wonden behandeld met ont-smettingsmiddelen, en dan voorlopig verbonden. 't Is een wonder, dat dit meisje nog leeft, zó ziet ze er uit. Gebroken armen en benen worden voorlopig behandeld. Dan leggen ze de verbonden patienten ieder op een brancard, en met eindeloos geduld en ontzaglijk veel moeite klauteren ze weer omhoog, zo voorzichtig mogelijk. Want alle drie de slachtoffers zullen wel een hersenschudding hebben opgelopen.

Als ze eindelijk met veel moeite boven zijn, onderzoeken de dokters de patienten nog even, of ze nog leven. En dan zijn er maar twee meer in leven: ook de vrouw, (is dat de moeder van de kinderen? vragen ze zich zelf af), is dan al gestorven.

Voorzichtig rijdt de ambulance-auto naar het Petronella-Ziekenhuis in Djocja met de beide gewonde kindertjes: een jongetje van misschien zes, een meisje van misschien negen jaar.

Ook de drie andere slachtoffers worden naar boven gebracht, en het duurt niet lang, of een andere ziekenhuisauto komt om de vier doden op te halen.

De dokters en verplegers in Djocja doen wat ze kunnen om de beide kleine patientjes te helpen.

Maar of het zal baten?

Grootvader loopt 's avonds nog even het huis door. Kijk nou toch es, nu heeft één van de kinderen zijn schoenen vergeten! O, dat ziet Grootvader wel, die zijn van de kleine Kario. 'n Pienter kereltje is dat. Als die later ook naar school kan gaan, net als Soedjono, dan heeft hij misschien wel een goede toekomst! Maar Grootvader schudt het hoofd: zijn zoon Pa Kario, dáár heeft hij zorgen over. Als eenvoudige dessamenzen beginnen met vechthanen of met dobbelen, — nee, — daar houdt Grootvader niet van. Dat brengt vaak ongelukken. Maar Toean Allah zal 't wel zó doen, als Hij 't wil. „Het staat geschreven”.

Buurman kijkt nog even in 't huisje van Pa Kario, vóór hij gaat slapen. Pa Kario blijft lang uit. Nu zijn ze vandaag nog niet thuis gekomen. De vierde dag al. Ja, als je veel geld hebt, hé, dan kun je zo iets doen!

Is alles in orde? Ja hoor: de kooi van de perkoetoet hangt aan de haak van ijzerdraad en onder de koe-roengan slaapt de haan. Een prachtbeest! Een gelukshaan!

Je moet maar gelukkig zijn in de wereld!

De doodsvogel tjilpt in een hoge boom op het verlaten erf van het oude Chinese huis. Pa Wongso hoort hem. Wordt híj misschien geroepen?...

Sterren pinkelen aan de hemel, en grote kalongs wieken geruisloos voorbij. De spookvogel (uil) krast. Krekels sjilpen.

Ratten ritselen in de keuken van Pa Kario's huisje. Ze lopen langs de drie stenen, waartussen Kario 's mor-

gens het vuur aanlegt om theewater te koken. Maar de laatste dagen was hij er 's morgens niet. Wanneer zou hij wéérkomen?

't Is nacht; in alle dessa's. Overal.

Oók in Kario's hóófdje.....

14

De witte droom

Het is héél stil in het kleine kamertje. De verpleegster, met een sarong aan en een wit verpleegstersschort er over, loopt op haar blote voeten geruisloos over de grijze vloer van cementtegels. Ze gaat weer zitten bij het bedje, waarin de kleine patient ligt.

Al twee volle dagen ligt het kereltje hier met gesloten ogen, het hoofd omwonden met zwachtels, één armpje en één beentje in een gipsverband. Soms kreunt hij even. Met een propje watten bevochtigt de zuster zo nu en dan zijn droge lipjes.

O, ze hoopt toch zo, dat het kereltje straks zijn ogen eens zal opslaan. En ze hoopt zo vurig, dat het hun zal gelukken dit kleine ventje er weer bovenop te helpen. Dat hij zal genezen.

Ze vouwt haar handen in de schoot en al sluit ze haar ogen niet, — ze bidt..... Gód moet het doen. Gód moet hun werk zegenen. Al doen doktoren en verpleegsters nóg zo hun best, zonder Gods zegen zal het niets baten. Zonder Gods zegen kan ook in het Ziekenhuis van de „Dokter Toeloeng” (de dokter, die

helpt), geen enkel medicijn ook maar één patient genezen.

De dokter komt ook even kijken. Zijn ogen gaan vragend naar het Javaans verpleegstertje. Ze schudt het hoofd. Dat betekent: het jongetje is nóg niet bijgekomen. De dokter kijkt zorgelijk: het wordt tijd, dat er een eind komt aan die bewusteloosheid, anders...

In een kamertje, niet ver hier vandaan, zit nóg een verpleegstertje naast een bedje, waarop een kleine patient ligt. En dáár gaat het al net als hier. De dokter vraagt met zijn ogen: de zuster schudt het hoofd. Het zijn wel twee zorgenkinderen: Kario en Soemiwiati. Maar in het Petronella-Ziekenhuis is geen moeite te veel, als het gaat om het redden van een mensenleven, al zijn het maar twee kleine, onbekende dessakindertjes, van wie niemand iets afweet. Want hier weten ze het: géén zorg is God te groot, geen moeite is Hem te veel als het gaat om mensen te redden. Want God is Liefde.

En déze Liefde woont hier.....

Kario kreunt weer even: de zuster luistert. Ze bevochtigt zijn lippen met een beetje water. Kijk, het tongpuntje komt even kijken. Snel bet de zuster weer de droge lippen en het tongetje, dat verlangt naar water.....

En dán — dan slaat Kario zijn ogen flauwtjes op. Het hart bonst de zuster in de keel van ontroering en dankbaarheid: eindelijk! Voorzichtig laat ze nog wat waterdruppels vallen tussen de lipjes van de halfgeopende mond: druppel-voor-druppel..... héél voorzichtig.

Nóg eens slaat Kario zijn oogjes op, ziet iets, weet

niet wat, — alles is hier zo wit, — en al zijn de jalouzieën dicht: het is licht, en dat licht pijnigt zijn ogen, die al meer dan twee dagen gesloten zijn geweest.

Dan zeilt hij weer weg. Maar het is niet meer die benauwende bewusteloosheid, het is de slaap, waarin zijn gedachten heel langzaam als dromen terugkeren. En als de dokter even langs komt, ziet hij een dankbare blik in het oog van de zuster; en een tevreden glimlach glijdt over zijn gezicht.
Het kán nog goed komen!

Alles is even vreemd. Een wondere witte droom. Alles is wit: de zoldering is wit, de muren zijn wit, het bed waarop hij ligt, is wit, en naast hem zit een groot meisje aan het bed, en haar kleren zijn ook wit.

Een wondere witte droom.

Het is niet het paleis van Djoewito. Flarden en brokstukken van zijn mooie droom komen terug, als hij de moeë ogen sluit. En die oude droom groeit samen met deze nieuwe, witte droom. Djoewito is niet ziek. Djoewito heeft een wit kleed aan. En ze zit bij 't bed, waar zij zo pas nog op lag te slapen. Dan verdwijnt alles in een nevel van goud en oranje en rood, — en dan wordt alles grijs en kleurloos.....

Maar als hij weer zijn ogen opslaat, is er weer die witte droom, even helder en duidelijk als zo even. En het grote meisje daar, op zij van het bed, glimlacht hem vriendelijk toe. Maar het is Djoewito niet. Ze is groter en ouder. Ze houdt zijn ene hand vast, en dan buigt ze zich naar hem toe en fluistert: „Water?”

Ja, hij wil drinken, want hij heeft dorst. O, hij heeft zo'n dorst! En zijn hoofd is zo raar, zo stijf. Maar als hij met zijn ene hand er naar wil tasten, dan is die arm óók raar en stijf. En 't is alles zo warm! Alleen

het water is koud; heerlijk koud. Dat water is nu ook lekker. Heeft hij vaker zulk lekker water gedronken? Hij kan 't niet zien: hij drinkt uit een kannetje met een tuitje. Is het..... limonade?

Weer zeilt hij weg en droomt van een wit paleis. En een prinses glimlacht en geeft hem te drinken. Maar die prinses is niet leuk: ze knijpt hem in de arm; dat doet pijn; en hij kan zijn arm niet wegtrekken.

De zuster ziet het: een pijnlijke trek wringt over het gezichtje van Soekario, die telkens even wakker wordt, haar dan verwonderd en verlegen en een beetje bang aankijkt, en dan weer wegzinkt in zijn wonderdromen.

Arm jongetje, denkt ze. Geen vader en geen moeder meer. Eén arm en één been gebroken, en een zware hersenschudding bovendien. Dát is nog het ergste. Slaap maar, jochie, slaap maar: dat zal je goed doen. „Zou de dokter haast komen?” denkt ze. „'t Is zo ongeveer tijd.”

En daar is de dokter al. Hij trekt zijn wenkbrauwen vragend op. Dan staat de verpleegster op en fluistert, héél zacht: „'t Gaat goed. Hij is telkens even wakker. Hij drinkt behoorlijk en sinaasappelsap vindt hij lekker.”

De dokter knikt en gaat verder: óók nog even naar 't kleine meisje zien. Met haar gaat het ook goed.

Even staat de dokter stil en staart naar de kleine meid: hij denkt aan zijn eigen meisje, gezond en wel. En hier: een dessameisje, zonder ouders zeer waarschijnlijk, met een hersenschudding en een paar gebroken armpjes, en nog meer wonden. Haar leven hangt nog aan een zijden draad.....

't Gaat langzaam vooruit met de beide patientjes.

Dag en nacht is er een zuster bij hen, die bij hen waakt en hen verzorgt.

Ze drinken sap van sinaasappels en ze krijgen bouillon, en melk, en soms eens een heerlijke pisang, die de zuster met een vork fijn gemaakt heeft. Ze mogen nog niet kauwen.

„Het is een geluk”, zegt de dokter, „dat ze tamelijk goed gezond zijn; niet ondervoed en geen last van malaria. Dat is heel belangrijk”.

Het gaat goed met Kario en Soemi. Maar het is voor allebei een vreemde wereld, waarin ze zijn ontwaakt. Als Kario steeds langer wakker is, wordt het hem duidelijk, dat de witte droom geen dróóm is, maar werkelijkheid. Maar wát die werkelijkheid nu is, dát kan hij niet begrijpen!

De zusters aan zijn bed, die hem te drinken, en, na een week, ook te eten geven, proberen met hem te praten. Maar hij is bang en verlegen en durft eerst niets te zeggen. Maar de vriendelijkheid van de Javaanse verpleegsters overwint de verlegenheid. Hij geeft korte, fluisterende antwoorden op haar vragen: hij raakt een beetje gewend. Maar de eerste keer, dat hij de dokter ziet, dan is hij weer erg verlegen. Als een schuw vogeljong had hij wel willen wegkruipen. En met die Hollandse dokter praten, o nee, dat durfde hij helemaal niet!

Met Soemi gaat het al evenzo: héél langzaam geeft zij haar vertrouwen aan de zusters, die haar zo liefderijk verplegen.

De dagen zijn lang; worden ál langer als ze minder behoeven te slapen overdag. En nu zijn ze niet zó ziek meer, dat er de hele dag een zuster bij hen zit. Dan

beginnen ze te denken: waar ben ik? wie is dat toch, die mij te eten en te drinken geeft? Waar is Moeder? Waar is Vader? Waar zijn de anderen? Héél langzaam komt de herinnering terug aan wat er vroeger was. De herinnering aan de laatste dagen: aan Lebaran, aan Grootvader en Grootmoeder, aan Soedjono, aan de trein, de tunnel.....

En Kario denkt: „Zo dónker, zo dónker, en de lampjes aan de zolder brandden niet?” Heeft hij zó lang binnen in de berg gezeten? En zijn die toverlampjes toen uitgegaan? Maar hoe komt hij hier?

Als hij veel en lang denkt, wordt hij moe. Dan sluiten de oogjes zich weer en slaapt hij in. Maar als hij wakker wordt, begint het van voren af aan. De trein, de tunnel..... maar — ze zijn toch uit de trein gestapt? Of was het alles een droom? En zijn ze niet in een dogcar gestapt? Ja tóch? Of — of — was dat ook een droom? En heeft die dogcarkoetsier hem hier gebracht? En waar zijn Vader en Moeder en die anderen? En wat is dat ene been gek, en die ene arm ook! En zijn hoofd is helemaal ingepakt: met zijn ene hand kan hij 't voelen. En de zuster maakt het soms los, en dan doet ze er nieuwe lappen om. En dat ruikt zo vreemd.

De witte prinses is vriendelijk, net als Djoewito. Maar ze is niet zo lief. Ze zegt: „Je moet héél stil blijven liggen. Je bent ziek. Als je héél stil ligt, word je weer beter.”

Haar gezicht is ook niet zo lief als van Djoewito. En dit is vast een wit paleis. Maar 't is erg klein. Het paleis van Djoewito was veel groter.

De zuster praat weer een beetje met Kario. Ze vraagt

óók wat. „Hoe heet je toch?” En hij zegt: „Soekario”.
„En heb je ook een zusje?” vraagt ze weer.

Ja, hij heeft óók een zusje.

„En hoe heet je zusje dan?”

„Soemiwiati”.

De andere verpleegster vraagt de kleine Soemi. En zij vertelt ook het een en ander. Zij weet ook wel, hoe hun dessa heet. En de mensen zeggen tegen Vader: Pa Kario.

Zó komt de dokter langzaam aan te weten, waar de kinderen thuis horen.

Hoe lang zijn de beide weesjes nu al in het ziekenhuis? Kario weet het niet en Soemi weet het óók niet. Maar het is al héél lang.

En dan — op zekere morgen, neemt de zuster Kario op haar arm, voorzichtig, en draagt hem naar buiten en legt hem op een rustbank in de schaduw van een grote regenboom. En kijk, daar komt een andere zuster aan en die legt een meisje op een rustbank, vlak naast hem! De beide patiëntjes kijken elkaar aan en ze worden verlegen als ze elkander herkennen.

„Soemi?” denkt Kario.

„Kario?” denkt Soemi.

De beide verpleegsters glimlachen, als ze de verwonderde gezichten van de kinderen zien.

„Kennen jullie elkaar wel?” vraagt één van de zusters.

De kinderen glimlachen verlegen. En als de zusters weg zijn, duurt het nog een hele poos, voor ze met elkaar beginnen te praten. Maar dán komt de herinnering boven. Als ze eerst een beetje gewend zijn aan hun vreemde kleren, aan de verbonden armen en het

been van Kario, aan ál dat nieuwe, — dan komt vanzelf de vraag: „Waar is Moeder? Waar is Vader? En waar is Soepardjo?”

Ze weten het niet. „Bij Grootvader?” vraagt Soekario, „of op de fabriek?” Nee, dat kan niet. Ze weten het niet, want: — dat allerlaatste, dat ze met de dogcar in het ravijn gestort zijn, dat weten ze geen van beiden. Die laatste minuten vóór het ongeluk, dáár hebben ze geen herinnering aan.

De volgende dag mogen ze weer een uurtje naar buiten. Ze praten over alles wat ze hier beleven. Over het lekkere eten. Over hun mooie bed.

„Mijn bed is bijna nét zo mooi als van de.....” en dan bedenkt Kario zich. Hij wou zeggen: „als van de prinses”. Maar dát vertelt hij niet! Oók niet aan Soemi. Dat is een geheimpje, die mooie droom. Dat zal hij nooit verklappen.

„Waar is onze perkoetoet?” zegt Soemi.

„En waar is onze haan?” vraagt Kario.

„En waar zijn Vader en Moeder en Pardjo toch?”

Zullen ze het aan de zuster vragen? Ja? Straks, als ze weer naar binnen moeten?

Als de zusters komen en hen weer naar hun bedje willen brengen, vraagt Kario het. Maar de zuster geeft geen antwoord. Ze zegt alleen: „Vader en Moeder en Pardjo, die zijn hier niet. Ik zal je láter wel eens vertellen, waar die zijn. Komaan, we gaan weer naar binnen en jullie krijgen een lekker glaasje ajer djeróek” (sinaasappelsap met water).

Als de dokter komt kijken, is Kario niet meer verlegen. Die Hollanders bij 't station praatten zo vreemd, maar de dokter praat gewoon, net als de mensen in

de dessa. Je kunt wel horen, dat 't een Hollander is, maar hij praat toch nét als de dessamensen.

De zuster loopt even met hem mee. Ze vertelt, wat Kario gevraagd heeft. „Niets vertellen”, zegt de dokter. „Je maakt je er maar af. Dat kunnen we die arme kindertjes later nog wel eens vertellen.”

Eindelijk is het zo ver, dat de gebroken armpjes en het gebroken been uit het gipsverband mogen. Nu moeten de kinderen eerst leren ze weer te bewegen en dan moeten ze beiden weer leren lopen, Soemi ook, al waren haar beentjes niet gebroken. De zusters helpen hen. 't Gaat eerst moeilijk. Maar al spoedig went het, en na een week lopen ze samen alleen in de tuin. Die tuin is groot. Erg groot. Nu zien ze pas, hoeveel zieke mensen hier zijn. Ze liggen in grote en in kleine zalen. Er zijn mannen, vrouwen en kinderen. Kario en Soemi zijn verhuisd. Kario ligt nu in een zaaltje met allemaal jongens en Soemi in een meisjeszaal.

Ze vinden nieuwe vriendjes en vriendinnen. Die krijgen vaak bezoek van hun Moeder. Of van hun Vader. Maar de Vader en Moeder van Kario en Soemi komen nooit eens naar hen kijken. Dat begrijpen de kinderen niet.

Soms gaat er een kind naar huis, als het beter is. „Wanneer zouden wij naar huis gaan?” vragen Kario en Soemi elkaar. Ze weten het niet. De zuster weet het ook niet. Niemand weet het.

't Is maar goed, dat alles hier zo wondermooi is. De mensen zijn vriendelijk. Het eten is lekker. Nee, het verveelt hen nog niets. En iedere dag ontdekken ze iets nieuws.

Op een morgen zegt één van de bekende zusters: „Ga je met me mee? Ik weet wat leuks!”

Natuurlijk gaan ze mee. De zuster brengt hen naar een kamer, waar grote mensen en kinderen zitten te wachten. Ze wachten op de dokter. „En nu komt er een goeroe (onderwijzer), die hier gaat vertellen”, zegt de zuster. „Ga hier maar zitten en luister ook maar. Hij vertelt zó mooi.”

Kijk, daar is de goeroe al. Hij zegt tegen de wachtende patienten: „Ik ga jullie een mooie geschiedenis vertellen uit het Heilige Boek. Het is het verhaal van een schaapherder en van een verloren schaap, dat bijna door de wilde honden was verscheurd.”

En dan vertelt hij de gelijkenis van het éne schaapje, dat afgedwaald was. De Herder miste het, toen hij de schaapjes telde. En toen waren er maar negen en negentig. En de Herder zei niet: nou, dat ene schaap, dat is zo erg niet, er zijn nog genoeg over. Nee hoor, hij ging direct zoeken: op de sawah, en in het bos, en bij de kali, en 't schaap was nergens. Maar bij 't bos was een diep ravijn. Dáár ging de Herder toen heen en zocht overal. Er was een smal glibberig paadje naar beneden. 't Was erg griezelig, dáárlangs naar beneden te gaan.

Maar de Herder ging toch. Er waren doornstruiken en bloedzuigers en mieren, die vreselijk konden bijten. Maar de Herder dacht maar aan één ding: „Mijn schaapje,” zei Hij telkens tegen zichzelf. En Hij zocht, en zocht, was het beestje hier ook niet? 't Moest hier wel zijn! En eindelijk, ja hoor, dáár vond Hij het: het zat in een kuil en kon er zelf nooit weer uit komen. Nooit weer. En als het daar was blijven zitten, zouden de wilde honden het gevonden hebben en levend verscheurd! Maar de Herder ging op zijn buik liggen

reikte..... reikte..... zo ver hij kon, en ja, daar had Hij het! Gelukkig! O, wat zag het beestje er uit: 't zat onder de schrammen en wonden en bloedzuigers.

Maar de Herder nam het in Zijn armen en bracht het naar huis, om het te verbinden en te verzorgen. En blij dat Hij was! Hij ging naar zijn vrienden en vertelde, wat er gebeurd was.

„Kijk”, zei de goeroe, „zo'n schaapje zijn wij allemaal. Maar we hebben gelukkig een goede Herder, die ons zoekt. Die Goede Herder, die heet Jesoes Kristoes. Hij zoekt ons allen, jullie en mij. En Hij wil ons allen helpen, onze wonden genezen. Want ons hart is erg ziek. Van jullie en van mij. Ik ga je morgen weer wat vertellen uit het Heilige Boek, waar wij in lezen hoe de Goede Herder ons allen zoekt, jullie en mij, groten en kleinen, allemaal.”

Kario had met open mond geluisterd. En met een zucht gleed hij van de bank, toen de goeroe wegging, en een verpleger de patienten begon binnen te roepen, één voor één. Met Soemi ging hij weer terug.

„Mooi, hé?” zei hij, toen ze een eindje verder in de tuin waren.

„Ja”, zei Soemi zacht; „het zou toch erg geweest zijn, als de Herder het schaapje niet had gevonden”.

„Ja”, zei Kario, „dan hadden de wilde honden het verscheurd”.

„En”, vroeg de zuster, toen ze de kinderen weer terug zag komen, „was 't ook mooi?”

„Ja”, zei Kario, „heel mooi. Van een Herder, die een schaapje vond in een ravijn. Het was weggelopen, en toen waren er nog een hele boel, maar Hij zocht dat éne schaapje toch op. En 't was heel moeilijk”.

„Weet je wel,” zei de zuster, „dat jij ook zo'n schaapje bent, en dat de Goede Herder jou óók zoekt?”

Nee, daar begreep Kario niet veel van. En Soemi ook niet. Maar 't was erg mooi, dat de Herder zó lang zocht. En dan in zo'n kloof, met doornstruiken en bloedzuigers!

De dokters en verplegers en verpleegsters zitten die avond bij elkaar in een grote kamer.

Ze praten over Kario en Soemi. De kinderen zijn weer beter, helemaal beter. Maar wat moet er nu met hen gebeuren? Allen zijn van hen gaan houden. 't Zou leuk zijn, als ze hier konden blijven!

„Ja,” zegt de dokter, „dat zou leuk zijn. Maar 't zijn geen zwervende poesjes, die je zo maar mag houden”.

Allen weten toch wel, wat er moet gebeuren: de familie moet opgezocht worden en die familie moet de kinderen straks verzorgen. De dokter zal met de verpleger naar de dessa gaan, waar de kinderen thuis horen en vragen, waar de ooms en tantes van de kinderen wonen. En dan zullen ze die ooms en tantes opzoeken en vragen, wie de kinderen in huis wil nemen. En nu de kinderen weer beter zijn, moeten ze 't ziekenhuis uit. Wie wil ze zo lang in huis nemen?

Eén van de verplegers wil ze wel graag hebben.

Hij heet Jonathan, want toen hij Christen werd heeft hij zijn oude naam afgeschafte en is als Jonathan gedoopt.

„Jullie weten even goed als ik”, zegt de ene dokter, „dat het mogelijk is, dat de familie niet voor hen wil zorgen. Hoe moet het dan?”

Allen zwijgen.

Dan zegt Jonathan: „Dan willen mijn vrouw en ik voor hen blijven zorgen. Maar dan moeten de andere

verplegers en verpleegsters ons helpen. Wij hebben zelf drie kleine kinderen, en anders zou 't misschien te duur voor ons zijn".

„Wel", vraagt de dokter, „willen jullie dan allemaal een beetje helpen? Ieder week een dubbeltje of een stuiver of zoiets in 't spaarpotje doen voor onze weesjes?"

Dat willen ze allen graag doen.

En zo komen Kario en Soemi bij Jonathan in huis.

Maar de dokter moet de familie opzoeken.

Anders zou 't lijken of ze de kinderen gestolen hadden!

15

Toch Gelukskind

De doktersauto rijdt uit. Het is een mooie, zonnige middag. De regentijd is nog niet begonnen. Maar het zal niet lang meer duren: dan zullen des middags de regens neerplensen, en dan zal het moeilijk worden om 's middags langs de dessaweggetjes te rijden.

De dokter zit met een verpleger achter in de auto en naast de chauffeur zit een klein jochie van een jaar of zes.

De wagen suist eerst langs de brede asfaltweg. In vliegende vaart gaat het verder, zo hard!

Het kleine kereltje zit stil te genieten. Het is de eerste keer, dat hij in een auto zit. Héérlijk is dat! Veel mooier dan in een dogcar, en ook veel mooier dan in een overvolle trein, opgepropt met Lebaran-feestgangers. Maar dat jongetje gaat zeker naar een feest? Kijk toch eens, hoe netjes hij er uit ziet in zijn pakje: een bloesje met een matrozenkraag!

Nee, toch niet. Kario gaat met de dokter mee en met Jonathan de verpleger, bij wie hij nu in huis woont. Kijk, nu slaan ze een zijweg in, en 't gaat niet zo hard meer, want deze weg is niet geasfalteerd en het hob-

belt nog erg, hoewel de chauffeur maar langzaam rijdt.

Kario kijkt om zich heen: er komen herinneringen op van vroeger. Ja, hij ziet het: dit huisje kent hij, en daar is de winkel van de Chinees. En — hij ziet mensen, die hij kent, want ze zijn in hun eigen dessa.

De auto houdt stil. De dokter en de verpleger en Kario stappen uit en de dokter zegt tegen de chauffeur, dat hij hier maar moet wachten.

Met zijn drieën gaan ze op stap, nagestaard door de mensen, die zich afvragen: „Wat komt die Hollandse dokter hier doen? En wie zijn daar bij hem?”

Wie hen tegenkomt, maakt een lichte buiging, mompelt een verlegen groet, want in de dessa kennen de mensen manieren.

Ze gaan eerst maar eens naar de loerah, het dorps-hoofd. Deze kijkt verwonderd, als hij die beide heren ziet aankomen. Een Toean Blanda (Hollander) en een Toean Djawa (Javaan)?

Beleefd groet hij hen en nodigt hen uit binnen te komen.

Als ze een kwartiertje gepraat hebben over allerlei onbenullige dingen, — want dat eist de beleefdheid, — komt de dokter met zijn vragen: Of hier vroeger Pa Kario woonde? Of de loerah wel weet, dat Pa Kario en zijn vrouw en 't oudste jongetje verongelukt zijn, enkele dagen na Lebaran? Waar het huisje van Pa Kario staat, en wat er mee gebeurd is. Of er nog andere bezittingen zijn.

De loerah antwoordt beleefd. Ja, hij wist wel van het een en ander. Niet alles. Hij meende, dat 't hele gezin verongelukt was. Ja, het huisje is er nog, maar is verkocht en 't geld kwam in de dessa-kas. En andere bezittingen? Nee, anders was hier niets.

Had Pa Kario geen sawahs? Nee, die had hij niet, alleen een huis met erf, en het erf was van de dessa. Maar als de dokter vraagt naar een perkoetoet en een haan, dan wordt de loerah verlegen en zegt, dat hij daar nooit van gehoord heeft!

Maar de dokter weet er alles van! Kario heeft er bij zijn pleegouders over gepraat en al weten de dokter en Jonathan wel dat praatjes van kleine kinderen niet altijd helemaal zuiver zijn, — er moet een perkoetoet en er moet ook een haan zijn!

De dokter vraagt beleefd of de loerah even mee wil om 't huisje van Pa Kario te wijzen. Nu, dat wil de loerah wel graag doen, als hij de dokter daarmee een genoeg kan doen.

Kario is buiten gebleven. Hij ziet eens rond. Is dat hun dessa? Het lijkt alles zo vreemd. En de mensen kijken hem aan, alsof hij een vreemde geworden is. Hier heeft hij toch altijd gewoond? Hier speelde hij toch met zijn vriendjes? Hij wordt er stil van.

Hij weet het al: Vader en Moeder en Pardjo komen hem nooit meer ophalen, zoals andere kinderen uit het ziekenhuis door hun Vader en Moeder en broers en zuster gehaald worden, als ze beter waren. Enkele dagen geleden begreep hij dat, toen zijn nieuwe Vader hem er van vertelde. En nu gaan ze kijken naar hun oude huis. Kijk, daar is het al.

Maar er wonen andere mensen in. Een vrouw staat in de voorgalerij en verdwijnt haastig naar binnen, als ze de loerah en twee Toeans het erf op ziet komen! Een paar kleine kinderen vluchten ook gauw, hun Moeder achterna! Ze zijn verlegen en bang!

Dan komt een man naar voren: hij trekt zijn jasje en

hoofddoek wat terecht en groet de loerah. En straks, nóg eerbiediger, de beide vreemdelingen.

De dokter vraagt, of hij iets weet van een perkoetoet en een vechthaan. Eerst kijkt de man erg onnozel, maar eindelijk zegt hij, dat de buurman er wel wat van weet.

Kario kijkt eens rond: 't is alles zo bekend, en toch óók vreemd. Hij kijkt eens op zij van 't huis, heel voorzichtig en verlegen: ja, daar is de put, daar achter 't huis, en 't akkertje met mais en met oebi en — even verder kijken: het keukentje, waar hij 's morgens altijd water kookte.

Een vreemd gevoel kruipt in hem omhoog, een brok schiet hem in de keel... en hij weet niet wat het is, dat er zo maar tranen in zijn ogen komen.....

Dan hoort hij zich roepen: o, ze gaan weer verder? Ja, ze gaan naar hun buurman. En Kario hoort de dokter zeggen: „De perkoetoet moet terug komen, en 't geld van de haan ook! En er zal nog wel 't een en ander méér verkocht zijn: dat geld moet er ook komen. Dat is van de kinderen”.

Ja, 't was alles zo vreemd, Kario kijkt nu even achterom: hun perkoetoet hangt niet op zijn oude plaats! Waar zou die zijn? En hun haan?

Als de dokter en Jonathan en Kario een uurtje later weer in de auto stappen, staat achter in de wagen de kooi met de perkoetoet. Die zal nu bij het huis van Jonathan worden opgehangen aan een hoge bamboe. De haan is er niet. Maar de dokter heeft het geld er voor in de zak! En 't geld van 't huis zal óók nog komen!

Als de dokter weer weg is, zit de loerah stil in zijn

huis. Ja, dat het nu juist zo moest gaan, dat die twee kinderen bij die Hollandse dokter terecht kwamen. En men had verteld, dat het hele gezin verongelukt was! Ja, en nu moest het geld van die vechthaan ook weer te voorschijn komen.

Ja, als die Hollanders er bij te pas kwamen, dan kwam alles weer aan het licht. En ze hadden het in de dessa zo listig met elkander bedisseld. En geen haan zou er naar gekraaid hebben.....

De dokter weet ook zo ongeveer, waar de familie van Kario en Soemi woont. Bij één broer van Pa Kario kunnen ze nog wel even gaan kijken. Hoe laat is het? Vier uur al! Dan moeten ze opschieten. Zo'n gesprek duurt altijd zo lang: je kan bij een Javaan niet met de deur in huis vallen!

Ze rijden nu langs een andere weg, en zoeken dan de dessa, waar een oom van Kario woont. De chauffeur is overal bekend. Hij helpt bij 't zoeken van 't huis van Kario's oom.

Maar het gesprek verloopt hier vlug. De oom en tante zeggen, dat ze niet voor Kario en Soemi kunnen zorgen. Ze zijn te arm. Ze hebben zelf al vier kinderen, en 't is geen beste tijd: alles is duur en er wordt weinig verdiend,.....

De dokter en Jonathan vragen beleefd permissie om weer te mogen vertrekken, want ze begrijpen het: de mensen willen de kinderen niet in huis hebben en voor hen zorgen. Niet, omdat ze arm zijn, maar — omdat ze bang zijn!

Bang? Zijn ze bang? Ja, natuurlijk, ze willen die ongelukskinderen niet in huis hebben! Die zullen ook wel door hantoe's vervolgd worden net als hun ouders! Grootvader had het immers al gezegd: als dat maar

goed gaat, zoveel voorspoed op één dag met dat hennengevecht, nee, — daar móést wel een onverwacht einde aan komen.....

Ook bij de andere ooms en tantes van Kario is geen plaats voor de beide weesjes. En ook Grootvader en Grootmoeder kunnen hen niet verzorgen, beweren zij. Het is overal hetzelfde: angst.....

En Jonathan en zijn vrouw dan? Zijn zij niet bang voor de boze hantoe's?

Natuurlijk niet, want Jonathan en zijn vrouw zijn immers Christenen! Zij weten wel beter: hantoe's, zoals de dessamensen zich voorstellen, bestaan niet! En al zouden ze bestaan: Jonathan en zijn vrouw weten het vast en zeker, dat God voor zijn kinderen zorgt, over hen waakt, en dat een kind van God in leven en in sterven veilig is, omdat hij Jezus' eigendom is!

Met grote liefde hebben ze Kario en Soemi in huis genomen, omdat ze geleerd hebben, dat Jezus hen liefheeft. Daarom hebben ze 't gedaan. In hun Javaanse Bijbel lezen ze ook, dat Jezus gezegd heeft: „Ik was hongerig en dorstig, zonder onderdak en zonder verzorging, en gij hebt Mij verzorgd.” Dat zal Jezus eens zeggen tegen hen, die voor andere mensen hebben gezorgd uit liefde tot Jezus.

En hoe vinden de beide weesjes het bij hun pleegouders?

De eerste dagen was het wel een beetje vreemd geweest. Het was alles zo anders dan thuis. Alles was zo geregeld en — gezellig.

Het begint 's morgens al: Moeder, — zo zeggen Ka-

rio en Soemi het ook, — Moeder zet 's morgens thee, en dan gaan ze allen bij een tafel zitten op stoelen. En op de tafel ligt een wit laken, net zo wit als op 't bed in 't ziekenhuis. En dan eten ze samen.

Als Vader er bij is, als hij niet in 't ziekenhuis hoeft te zijn, dan doen ze eerst de ogen even dicht, en de handen vouwen ze, en dan gaat Vader bidden. Eerst begrepen de kinderen het niet, maar nu weten ze het al: dan spreekt Vader met Toean Jesoes Kristoes. En als Vader er niet is, dan doet Moeder het. En dan gaan ze eten. En na 't eten leest Vader of Moeder uit het Heilige Boek, waar mooie verhalen in staan van Jesoes Kristoes. Erg mooi. En dan gaan ze weer bidden.

En zo gaat het 's middags en 's avonds óók.

En in huis is alles netjes. De vloer is van vierkante grijze stenen tegels. In 't hele huis. En de bedden zijn schoon en fris, met een gordijn van tule er om heen. En aan de muren hangen platen. Eén er van, daar staat de Goede Herder op met het verdwaalde schaapje op zijn armen. Hij kijkt naar dat schaapje. 's Avonds gaan alle kinderen naar bed, als Moeder het zegt. Achter 't huis is een kamertje, waar je kunt baden met helder water. Daar gaan ze 's avonds baden en 's morgens weer. Dat slaan ze nooit over!

En 's middags, als Kario en Soemi uit school komen met Trisniati, het oudste meisje van Vader en Moeder, dan baden ze ook. Soemiwiati en Trisniati zijn al dikke vriendinnen! Met zijn drieën gaan ze naar school! Kario en Soemi óók!

Ja, en daar op school zag Kario de goeroe weer, die 's morgens in de wachtkamer van 't ziekenhuis vertelde van de Goede Herder! Kario zit in een andere klas, maar de goeroe in zijn klas vertelt ook iedere

morgen een geschiedens. 't Is over Toean Jesoes Kristoes. Die kan zieken zó maar beter maken.

Soemi is schuchterder en bedeesder dan haar broertje. Zij geniet óók van al het prettige en mooie bij haar nieuwe Vader en Moeder. Maar zij geniet er in stilte van.

Kario geniet véél meer dan Soemi! De herinnering aan het oude is bij hem ook niet zo sterk. Zelfs die avond, toen hij weer thuis kwam na de auto-reis, had hij geen heimwee gehad naar de dessa. Het was hier, in de nieuwe omgeving eigenlijk véél prettiger. Hoe had hij genoten, toen achter 't huis de hoge bamboe in de grond gezet werd, waaraan de perkoe-toet in zijn kooitje werd opgetrokken! Hij had zijn beide vuistjes tussen zijn knietjes gedrukt van pret. En 's morgens hoorde hij weer 't oude geluid: Roe-kóekeroekóe-oe, van hun perkoe-toet!

En de haan, waarom was die niet mee gekomen? Vader had tegen hem gezegd, dat dat niet kon. Als Karia later groter was, zou Vader hem wel vertellen, waarom niet.

En langzamerhand is Kario bezig ook de herinneringen aan de haan te verliezen.

Des Zondags gaan ze niet naar school. Ja, wel éven, maar niet lang. En dan doen ze niets dan luisteren naar de goeroe, die vertelt, en dan, na de vertelling gaan ze zingen. Ook versjes van die Toean Jesoes Kristoes. Zijn portret hangt bij hen thuis, want zo heet die Goede Herder.

Ja, het is alles anders geworden, en — véél mooier! Het lijkt soms, of het alle dagen feest is.

Nóg mooier feest dan Lebaran.

Nu zingen ze in school. Ze zingen veel. Allemaal

nieuwe liedjes voor Soekario en Soemiwiati. Eén liedje is toch zó mooi. Dat zal Soekario heel zijn leven niet vergeten: „Kent gij reeds de Goede Herder?” Er zijn wel versjes bij, die hij niet helemaal begrijpt, maar dit begrijpt hij. Ja, de Goede Herder, die kent hij. Die het schaapje, het lammetje zocht!

Maar nu zingen ze andere versjes: „Stille nacht, heilige nacht”, en nog veel meer kerstliedjes. En de goeroe vertelt 's morgens van Zacharias en Elisabeth. En van de Engel Gabriël, die eerst bij Zacharias kwam en een poosje later bij Maria in Nazareth, een klein stadje, hier vér vandaan. Kario luistert naar dat alles en veel is er, wat hij niet begrijpt, maar hij luistert toch.

En dan, op zekere dag als ze alle versjes weer gezongen hebben van Bethlehem en van de herders en de Engelen en de wijzen uit het Oosten, dan zegt de goeroe: „Vanavond komen jullie allemaal nóg een keer op school. Om zes uur. En dan is het feest: Kerstfeest. Weet je nog wel van verleden jaar? Ben je toen óók op 't Kerstfeest geweest?”

Sommigen knikken heftig: „ja!” maar de kleintjes van de eerste klas, daar zijn er nog veel, die er niets meer van weten.

„En dan nemen jullie allemaal een glas mee”, zegt de goeroe, „want je wordt getrakteerd! Ik zeg niet wat je krijgt, maar je lust het vast wel!”

Het is heel stil in de klas. Sommige kinderen van de tweede klas kijken elkaar aan, alsof ze zeggen willen: „Wij wéten het nog wel!” Maar de meesten kijken met hun ernstige toetjes naar de goeroe, die hen van de blijde avond vertelt.

„En je trekt allemaal een mooi pakje aan, hé?” zegt de goeroe, „want dit is het grootste feest voor ons:

we vieren vanavond feest, omdat..... wie weet het?" Een paar vingertjes gaan omhoog, en een bedeesd maar blij stemmetje zegt: „omdat Jesoes Kristoes voor ons geboren is”.

„Precies”, zegt de goeroe. „Daarom is het feest. En daarom gaan we vanavond daarvan zingen”.

's Middags om een uur of half zes, zijn de kinderen van Jonathan klaar: Soemiwiati en Trisniati en Soekario en Soeroso. Soemi is de oudste, want Trisniati is nog maar acht jaar; en Soeroso is de jongste. Die is nog kleiner dan Soekario. Hij gaat naar een kleuterschool, en daarom mag hij met de anderen óók mee naar het Kerstfeest. Soemi bemoedert haar zusje Tris en Kario zorgt als een grote broer voor de kleine Soeroso.

Ze zien er alle vier even keurig uit in hun schone pakjes en nette jurkjes. En moeder kijkt het viertal na, als ze de deur uitgaan. Ze had er eerst wel een beetje tegen op gezien twee kleine vreemde dessakinderen in huis te nemen. Je wist immers niet, wát voor kinderen het waren. Maar nu is ze blij, want ze zijn echt lief. En dat kleine jochie is toch zo'n aardig en zo'n pienter kereltje. En hij is helemaal niet verlegen meer. En als hij 's middags uit school komt, dan heeft hij van alles te vertellen. En de Bijbelse Geschiedenissen, daar lééft hij in.

Nu zijn ze de hoek om, en Moeder gaat naar binnen om de baby te verzorgen. Baden en een schoon pakje voor de nacht, en dan slapen. En als Vader straks thuiskomt en ze samen gegeten hebben, dan komt er iemand om op de kleine peuter te passen, en dan gaan ze samen ook nog even naar het Kerstfeest in de school. Om blij te zijn bij die blijde kindergezicht-

jes bij de Kerstboom. En om die blijdschap te zien in de stralende oogjes van hun eigen viertal.

Hun eigen viertal? Ja zeker: want Vader en Moeder zouden voor geen geld van de wereld die twee weer willen missen die God als met Zijn eigen hand in hun huis gebracht heeft!

Als de kinderen bij school komen mogen ze nog niet naar binnen. Ze moeten op het plein vóór de school blijven. Straks gaan de deuren open en gaan ze naar de grote speelloods. De groteren weten het wel: daar staat de Kerstboom met zijn brandende kaarsjes! Het is feest! En de kleine Javaantjes zijn er stil van. In groepjes staan ze bij elkaar. Ze praten zachtjes en kijken naar elkanders nieuwe kleren. De groteren passen op de kleintjes en houden voor hen de glazen of bekers vast, waaruit ze straks heerlijk frisse limonade zullen drinken.

Daar gaat de grote deur open. Geruisloos, op hun blote voetjes, gaan ze naar binnen. De onderwijzers regelen alles: de meisjes aan de ene kant en de jongens aan de andere kant, zó gaan ze zitten in de loods. Want straks moeten ze zingen, eerste en tweede stem.

Kario en Soemi kijken zich de ogen uit. Dit is feest, maar heel anders dan Lebaran. Alles is zo héél erg rustig en kalm en toch zo héél erg blij. Die blijheid, dát is feest! Blijheid in hun hartjes. Zó maar. Ze weten zelf niet hoe het komt.

Komt het van die tjemara (Javaanse denneboom) met zijn stille kaarsvlammetjes? Of van het groen en de papieren slingers, waarmee de loods versierd is? Of van die wondere avondstilte hier in school, waar ze anders alleen maar overdag komen? Hoor,

de krekels sjirpen, en het is anders dan thuis. Er is iets gezelligs. Het is alles anders dan gewoon. Het is écht feest; stil en blij.....

Kario kan zijn ogen niet van de Kerstboom afhouden: dat vindt hij toch zo iets moois! De kaarsjes branden zo stil en zo lief en slechts héél zelden flakkerert er een, als de avondwind heel zacht door de speelloods dwaalt. Met grote stralende ogen vol verwondering kijkt hij naar die brandende lichtjes. En met zijn ene hand houdt hij krampachtig de beide bekers vast op zijn knietjes, de bekers van Soeroso en van hem zelf.

Nu gaan ze eerst zingen. „Stille nacht, heilige nacht” Helder en klaar klinken de stemmetjes in de stille avond: de zilveren stemmen van de meisjes en daarnaast de bronzen tweede stem van de grote jongens. Misschien is het de eerste keer, dat Kario op school zijn best niet doet: maar dat komt van de boom en zijn lichtjes; en ook van dat heerlijke gezang, die twee stemmen zo wondermooi samenvloeiend.....

Na het zingen gaat één van de goeroe's bidden en dan gaat hij vertellen. Van Jozef en Maria op reis naar Bethlehem en hoe ze moesten zoeken naar een klein plekje om te slapen. En dat er toen een Kindje geboren is, Jesoes Kristoes, in een kanding (stal). En hoe de Engelen zongen nadat één Engel aan herders het blijde nieuws had verteld. En hoe de herders toen gegaan zijn naar hun stal, om hun Zaligmaker te aanbidden.....

Kario luistert met grote aandacht. Zelfs de lichtjes van de Kerstboom leiden zijn aandacht niet af. Het verhaal is zo mooi en hij vindt het zo akelig, dat er niemand was die een plekje wou afstaan aan Jozef en Maria, die zo ver moesten lopen en zo moe waren.

En dan die Engel in een wolk van licht. Glinsterend licht! Ja, dáár zou je ook wel bang van worden, als je niet wist, dat 't een Engel was.

O, Kario had dat ook wel eens willen horen, dat lied van de Engelen. De goeroe zei toch, dat Engelen nog veel mooier zongen dan mensen, en 't was hier vanavond al zo mooi!

„En nu gaan wij ook zingen: Ere zij God!” net als de Engelen,” zegt de goeroe. „Héél mooi en héél eerbiedig, want de Engelen, die het toen gezongen hebben, luisteren nu misschien wel naar ons”.

En dan zingen ze: o, wat is dat mooi, denkt Kario. Hij kent het nog niet, hij gaat nog maar zo kort op school. Maar hij geniet van het luisteren.

De avond vliegt om.

Er wordt getracteerd op limonade en aan 't eind van 't feest krijgen ze allemaal nog iets. De grootste kinderen krijgen een leesboekje en de kleintjes een mooie tekst, en allen een heerlijke sinaasappel.

Vader en Moeder zijn ook op het feest gekomen. Héél stilletjes zijn ze achter de speelloods binnengekomen. Daar waren nog meer Vaders en Moeders. Ze hebben gekeken en gekeken en ja, dáár zaten Soemi en Tris en dáár Kario en Soeroso. Toen heeft Moeder even een traan weggewist, toen zij haar kleuters zag. Toen ze zag, hoe zorgvol Kario voor zijn broertje zorgde en op hem paste. En zij heeft in haar hart gefluisterd, héél zacht, zodat alleen de Heere Jezus het hoorde: „Heere, ik dank U voor dit geschenk, voor mijn kleine Kario.....

Pas veel later ontdekte Kario Vader en Moeder, en toen Moeder de grote blijdschap in Kario's oogjes zag, zo diep en zo stil, toen is het haar weer warm ge-

worden in haar hart, en heeft ze wéér een paar tranen weggewist.....

In de dromerige stilte van de klare tropennacht, waarin het zilverlicht van de maan glinstert op de blaren van de cocospalmen, gaan ze met zijn zessen naar huis.

De kinderen hebben weinig te vertellen. Soemi is stil en Kario nóg stiller. Het Kerstfeest heeft zijn hartje geraakt en een grote blijheid, zuiver als goud, in zijn zieltje achter gelaten. Hij denkt aan het Kindje in de kribbe, zo arm.....

De goeroe heeft óók gezegd: „En weten jullie wel, waarom Jesoes zo arm werd? Omdat Hij ons liefheeft! Daarom verliet Hij Zijn mooie hemel en werd een arm kindje. Er was geen plaats voor Hem, maar dat móest zo, want zó alleen kon Hij voor ons een plaats in de hemel bereiden.....”

Daar denkt Kario aan en hij kijkt eens omhoog. Dáár is het mooi. Altijd licht en altijd zonneschijn en toch heerlijk koel. Daar zijn de Engelen óók, die bij Bethlehem zongen. Op het plaatje, dat hij gekregen heeft, staat óók een Engel in een krans van licht. Erg lief en vriendelijk, en ó zo mooi.

Er wordt weinig gesproken onderweg, want de blijde stilte van het Kerstfeest smelt samen met de stilte van de Kerstnacht, en Soemi zingt in haar hartje, zó stil, dat alleen de Heere het hoort: „Stille nacht. heilige nacht.....”

Als in een droom komen de kinderen thuis.

Het is al later dan andere avonden, als ze naar bed gaan. Ze kleden zich uit, gaan vlug even baden, en Vader en Moeder brengen hen naar hun bedjes. Kario kent ook al het avondgebedje: „Ik ga slapen, ik

ben moe....." maar deze avond zijn zijn gedachten er niet bij. Hij droomt van het feest van grote blijdschap. Hij kan haast niet meer denken, want het is alles zo wondermooi geweest deze avond. Net een droom. Maar veel mooier en veel rijker dan zijn dromen van 't gouden paleis en van het witte paleis. En vóór hij inslaapt, is het alsof hij nog hoort die éérste regel van het kerstliedje:

„Zó arm werd de Heiland voor u en voor mij”.

Dan slaapt hij in, en als Moeder nog even naar hem komt kijken, dan ziet ze zijn ernstige gezichtje, net als op het feest.

Moeder weet het niet, maar de Kjai heeft toch eenmaal gezegd: „Soekario, gelukskind”.

Maar Moeder weet dít wel, véél beter dan die oude kluzenaar: als de Goede Herder dit jochie in Zijn armen heeft genomen, dan zal het heus zijn: „Soekario, gelukskind.....”.

INHOUD

1.	De ochtend ontwaakt	5
2.	De kleine herder	17
3.	Klappers plukken	32
4.	De avond valt	46
5.	Wolken en zonneschijn	59
6.	Naar de sawah	71
7.	De gouden droom.	81
8.	Oogst , ,	96
9.	De wonderhaan	105
10.	Bloedgeld ,	119
11.	Op reis , ,	134
12.	De dag van het feest	146
13.	De donkere tunnel in	161
14.	De witte droom	174
15.	Toch..... gelukskind	187